

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 :

ศึกษากรณีบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล

THE PROBLEMS OF ENFORCEMENT OF COURT MARSHALLS

ACT 2019 : CASE STUDY OF COURT MARSHALL'S DUTIES

วิริยาภรณ์ วิโรจน์รัตน์

VIRIYAPHON VIRODRAT

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

THE PROBLEMS OF ENFORCEMENT OF COURT MARSHALLS

ACT 2019 : CASE STUDY OF COURT MARSHALL'S DUTIES

VIRIYAPHON VIRODRAT

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT

OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE

OF MASTER OF LAWS

CRIMINAL LAW AND CRIMINAL JUSTICE ADMINISTRATION

SCHOOL OF LAW

SRIPATUM UNIVERSITY

2023

COPYRIGHT OF SCHOOL OF LAW SRIPATUM UNIVERSITY

สารนิพนธ์เรื่อง	ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล
คำสำคัญ	พ.ศ. 2562 : ศึกษากรณีบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล การคุ้มครองพยาน, การออกข้อกำหนดเพื่อระงับเหตุ, การรับทรัพย์สิน
นักศึกษา	วิริยาภรณ์ วิโรจน์รัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	ดร.เอกพงษ์ สารน้อย
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
คณะ	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
พ.ศ.	2566

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจศาลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศไทย มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลและการบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล, การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอังกฤษ นั้น พบว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในบริเวณศาลของประเทศไทยยังไม่ครอบคลุม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มาตรา 5 (6) ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาภายในบริเวณศาล มาตรา 5 (7) ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลสามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และมาตรา 5 (8) ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจรับทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาล

ซึ่งข้อเสนอแนะทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและป้องกันด้านความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคู่ความผู้มีรรถคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาล

THEMATIC TITLE	THE PROBLEMS OF ENFORCEMENT OF COURT MARSHALLS ACT 2019 : CASE STUDY OF COURT MARSHALL'S DUTIES
KEYWORDS	WITNESS PROTECTION, ISSUANCE OF SUPPRESSION ORDER, SEIZURE
STUDENT	VIRIYAPHON VIRODRAT
THEMATIC ADVISOR	DR.EKKAPONG SARANOI
LEVEL OF STUDY	MASTER OF LAWS CRIMINAL LAW AND CRIMINAL JUSTICE ADMINISTRATION
FACULTY	SCHOOL OF LAW SRIPATUM UNIVERSITY
YEAR	2023

ABSTRACT

The objective of this thesis is to study the concepts and theories requiring the Court Marshal according to the Court Marshal Act B.E. 2562 (2019), laws on the court marshal's duties in foreign countries compared to Thai law, special measures for witness protection in criminal cases within the court premises, issuance of any incident suppression requirement and order and forcible seizure of property of any person who commits offense within the court premises in order to obtain guidelines for amendment of the provisions of the Court Marshal Act B.E. 2562 (2019) regarding witness protection, issuance of incident suppression orders and forcible seizure of property of any person who commits offense within the court premises.

The study of laws on the court marshal's duties in the United States, Australia and England shows that there are no comprehensive and clear provisions on court marshal's duties in Thailand. Therefore, the author suggests that Section 5(6) of the Court Marshal Act B.E. 2562 (2019) should be amended to give the court marshals the power to protect witnesses within the court premises; Section 5(7) should be amended to give the court marshals the power to issue any requirements and orders for incident suppression within the court premises; and Section 5(8) should be amended to give the court marshals the power to forfeit property the person made or possessed to commit an offense or property given to induce an offense to be committed within court premises.

All of these recommendations would increase confidence and safety for judges in judicial proceedings in order to provide justice to parties or stakeholders in the case, personnel involved in the judicial process, including the court visitors.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาได้โดยองค์การศาลยุติธรรมและผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้อนุมัติทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทภายในประเทศ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จนจบหลักสูตรการศึกษา และขอขอบพระคุณ ดร.เอกพงษ์ สารน้อย ที่ได้เสียดเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษาในประเด็นปัญหาต่าง ๆ พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางการจัดลำดับแนวความคิดอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้คำแนะนำที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางวิชาการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ให้เกียรติรับเป็นประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ช้องนาง วิพชานุพงษ์ ที่ให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้ให้แนวคิดทางกฎหมาย คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงสารนิพนธ์ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการสอบสารนิพนธ์ เพื่อให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้นจนสำเร็จผลบริบูรณ์เป็นสารนิพนธ์เล่มนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ด้านนิติศาสตร์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรที่ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการทำสารนิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา ครอบครัว และเพื่อน ๆ เจ้าพนักงานตำรวจศาลทุกท่าน ที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจที่สำคัญมาโดยตลอด

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์เล่มนี้ จะมีคุณค่าทางวิชาการและเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ผู้วิจัยขอมอบคุณงามความดีเหล่านี้ แก่บิดามารดา บุรพคณาจารย์ ผู้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ด้านนิติศาสตร์ทุกท่าน แต่หากสารนิพนธ์เล่มนี้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ โอกาสนี้

วิริยาภรณ์ วิโรจน์รัตน์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	IX

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
	1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
	1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
	1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	8
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
	1.7 คำนิยามศัพท์.....	9
2	แนวคิด วรรณกรรม และทฤษฎีอันเป็นเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.....	10
	2.1 แนวคิด วรรณกรรม และทฤษฎี.....	10
	2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม	12
	2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมาย	13
	2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม	14
	2.2 หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law)	17
	2.2.1 หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip)	17
	2.2.2 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)	20
	2.2.3 แนวคิดการค้นหาข้อเท็จจริง และการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน	26

บทที่

หน้า

2.2.4 แนวคิดในระบบกล่าวหา (Accusatorial System).....	26
2.2.5 แนวคิดในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)	27
2.2.6 แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	28
2.2.7 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control).....	29
2.2.8 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา (Due Process of Law)	29
2.2.9 มาตรการและเหตุผลการบังคับโทษ	32
2.2.10 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐธรรมนูญกับการใช้มาตรการบังคับ	36
2.3 ความเป็นมาและความสำคัญในการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ 2000.	37
2.3.1 สิทธิของพยานตามอนุสัญญา	42
2.3.2 สิทธิของพยาน	42
2.3.3 สิทธิของผู้เสียหาย	44
2.4 โทษริบทรัพย์สิน	46
2.4.1 ความหมายของโทษริบทรัพย์.....	46
2.4.2 ประวัติความเป็นมาของโทษริบทรัพย์สินในต่างประเทศ	47
2.4.3 ประวัติความเป็นมาของโทษริบทรัพย์สินของไทย.....	50
2.4.4 วัตถุประสงค์ของการลงโทษริบทรัพย์สิน	52
2.4.5 แนวความคิดเกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน	55
2.4.6 รูปแบบเกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน	57
3 หลักกฎหมายระหว่างประเทศ และพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562	59
3.1 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่าง ประเทศ.....	59
3.1.1 มาตรการด้านกายภาพ.....	61
3.1.2 มาตรการด้านความปลอดภัย.....	62
3.1.3 มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยาน	64
3.1.4 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี.....	65
3.1.5 มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐ	66

บทที่

หน้า

3.2 การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ	69
3.2.1 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศอังกฤษ.....	72
3.2.2 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศสหรัฐอเมริกา.....	73
3.2.3 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์.....	75
3.2.4 สำหรับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกข้อกำหนดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของประเทศไทย.....	77
3.3 การบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ	81
3.3.1 การรับทรัพย์สินตามกฎหมายอังกฤษ	85
3.3.2 การรับทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	88
3.3.3 การรับทรัพย์สินตามกฎหมายออสเตรเลีย	93
3.4 พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.....	96
4 วิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562	103
4.1 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล.....	103
4.2 การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล	111
4.3 การบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล.....	120
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	129
5.1 บทสรุป.....	130
5.2 ข้อเสนอแนะ	134
บรรณานุกรม.....	139
ประวัติผู้เขียน	145

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงมาตรการการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล	110
2	แสดงมาตรการการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบ เรียบร้อยภายในบริเวณศาล	119
3	แสดงมาตรการการบังคับปรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล	127

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในสภาพสังคมปัจจุบันมีสถานการณ์อันอาจกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้กับคู่ความผู้มีพรรคคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีและมีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหลบหนีหรือจะหลบหนีรวมทั้งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลซึ่งศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า อาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความปลอดภัยและรักษาความสงบเรียบร้อยรวมถึงดำเนินการตามมาตรการต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาและจำเลย

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และอำนวยความยุติธรรมให้กับคู่ความผู้มีพรรคคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี การบังคับตามผลของคำพิพากษา มีมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่บริเวณศาลที่มีประสิทธิภาพ และยกระดับมาตรฐานการป้องกันและรักษาความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษาได้อย่างเหมาะสม สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562¹ กำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจศาล และตามบทบัญญัติมาตรา 5 ได้กำหนดบทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้มีหน้าที่และอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความ

¹ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

ช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วทั้งที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว และเมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับและหากศาลเห็นสมควรศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล มาตรา 10 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา² และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 ที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ได้ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงด้วย³

“เจ้าพนักงานตำรวจศาล หรือ Court Marshal” คือ บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมประกาศกำหนดไว้ เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยศาลยุติธรรมที่พัฒนามาจากแนวความคิดที่มุ่งแสวงหามาตรการที่มีประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาล

สำหรับระบบรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรมในต่างประเทศ นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้ริเริ่มก่อตั้งหน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมาย ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1789 ใช้ชื่อหน่วยงานว่า “สำนักงาน United States Marshals Service (USMS) หรือ The U.S. Marshals Service” เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา จัดตั้งตามพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้แต่งตั้งผู้อำนวยการ U.S. Marshals โดยคำแนะนำและความเห็นชอบจากวุฒิสภาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในศาลชั้นต้นของรัฐบาลกลาง สำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดีซี

² พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 26.

มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษาในรัฐบาลกลางและบุคคลในกระบวนการยุติธรรม (Judicial Security) การติดตามบุคคลตามหมายจับและผู้หลบหนีคดี (Fugitive Investigations) การคุ้มครองพยานในคดีอาญา (Witness Security) การควบคุมผู้ต้องขัง (Prisoner Security) การเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิดที่เป็นคนต่างด้าว (Justice Prisoners and Alien Transportation System) และการบังคับยึดทรัพย์สิน (Asset Forfeiture) เป็นต้น ส่วนมลรัฐนิวเซาท์เวลส์หรือรัฐออสเตรเลียมีหน่วยงานด้านระบบรักษาความปลอดภัยที่มีชื่อเสียงและได้รับการออกแบบเพื่อรักษาความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า “The Office of the Sheriff หรือเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล” จัดตั้งตามกฎหมายแห่งความยุติธรรม เมื่อปี ค.ศ. 1824 มีกฎหมายหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัย ค.ศ. 2005 ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล ดูแลความปลอดภัยแก่กระบวนการยุติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจศาลมีรูปแบบพิเศษแตกต่างจากการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั่วไป มีอำนาจริบทรัพย์สิน จับบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีความเชื่อว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิด ออกคำสั่งเพื่อความปลอดภัย มีการนำวิทยากรที่หลากหลายมาใช้เพื่อให้การรักษาความปลอดภัยมีประสิทธิภาพและได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น การ ออกแบบสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรม การใช้อาวุธ การขนส่งและเคลื่อนย้ายผู้ต้องหา การรักษาความปลอดภัยของบุคคลและสถานที่ การจัดการคดีที่มีความเสี่ยงสูง การคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของศาล การควบคุมและการใช้เครื่องพันธนาการ การจัดการภาวะฉุกเฉินทางการแพทย์ การอพยพการปฏิบัติการพิเศษ ซึ่งตัวประกัน การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและสาธารณภัยและความต่อเนื่องของการปฏิบัติงาน ในภาวะวิกฤต เป็นต้น ทั้งนี้ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ The Office of the Sheriff คล้ายคลึงกับ U.S. Marshals ประเทศสหรัฐอเมริกา ในส่วนประเทศอังกฤษ นั้น ไม่มีหน่วยงานด้านรักษาความปลอดภัยที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ แต่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล โดยกฎหมายกำหนดให้มีตำแหน่ง “เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยของศาล (Court Security Officers)” ได้รับการแต่งตั้งจากประธานศาลสูงสุดแห่งบริเตนใหญ่ (Lord High Chancellor of Great Britain Lord Chancellor หรือประธานศาลสูง (Lord Chancellor) โดยกฎหมายเปิดช่องให้รัฐบาลสามารถทำสัญญาจ้างเอกชนให้มาเป็นเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยของศาลได้ มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในบริเวณศาลการควบคุมตัวบุคคล ในบริเวณศาลและมีอำนาจริบทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลในบริเวณศาลหรืออาจเป็นพยานหลักฐานของการกระทำความผิดได้

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มาตรา 5 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลยังไม่ครอบคลุมและเห็นควรเพิ่มเติมหน้าที่และอำนาจ ดังนี้

ปัญหาประการแรก เพื่อออกมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล เนื่องจากคดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากประจักษ์พยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การของพยานบุคคล ในบางคดีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล พยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลอาจจะไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล เพราะเกรงกลัวอิทธิพลและกลัวว่าจะเกิดภัยอันตรายในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง พยานบุคคลถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม เพราะการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดศาลจะพิจารณาจากคำเบิกความหรือถ้อยคำของพยานเป็นสำคัญ หรือพิจารณาจากน้ำหนักความน่าเชื่อถือที่พยานได้ให้การไว้เป็นสำคัญ ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ไม่มีพยานก็ไม่มีข้อเท็จจริงที่จะเป็นตัวกำหนดข้อกล่าวหา” รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ดังนั้น พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี

และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล⁴

ปัญหาประการที่สอง เพื่อออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรือได้รับแจ้ง หรือได้รับรายงาน หรือมีการข่าวว่า จะมีเหตุความไม่สงบเรียบร้อยเกิดขึ้นภายในบริเวณศาล อาทิ พบบุคคลพกอาวุธปืน หรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือพบบุคคลที่มีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อกวนการพิจารณา คดี คุมคาม หรือมีแนวโน้ม ที่จะสร้างความหวาดกลัวในบริเวณศาล เจ้าพนักงานตำรวจศาล ไม่สามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในบริเวณศาลได้ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 จะมีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ก็เป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาลในการออกข้อกำหนดหรือคำสั่งต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถใช้อำนาจในการออกข้อกำหนดใด ๆ แทนศาลได้อีกทั้งการออกข้อกำหนดเพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จะกระทำไม่ได้ก็ต่อเมื่อมีข้อยกเว้นให้กระทำได้แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ส่วนการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานประพฤติดนไม่เรียบร้อยภายในบริเวณศาล ซึ่งเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ก็เป็นอำนาจของศาลโดยตรงเช่นกัน⁵

ปัญหาประการที่สาม เพื่อบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 – มาตรา 34 ได้บัญญัติเรื่องบริบททรัพย์สินไว้ โดยทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจงใจให้กระทำความผิด และเป็นดุลพินิจของศาลที่สั่งให้ริบตามกฎหมายแต่พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลที่จะริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ตามข้อมูลรายงานสถิติความไม่ปลอดภัยภายในหน่วยงาน หรือเกิดกับบุคลากร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนผู้มาติดต่อราชการ ของศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไตรมาส 2 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2566 - วันที่ 31 มีนาคม 2566 นั้น พบว่า มีสิ่งของต้องห้ามเข้ามาภายในศาลยุติธรรม เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 15, หลบหนีการควบคุม เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 23, ความผิดอาชญากรรม

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33.

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 – มาตรา 34.

เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 23 และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น จำเลยทำร้ายตนเองเหตุเพลิงไหม้, การชุมนุมประท้วง, การแสดงออกทางการเมือง เป็นต้น เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 39⁷

จากการศึกษาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยรักษาความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงอำนวยความสะดวกสนับสนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหลบหนี หรือจะหลบหนี ตลอดจนผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลซึ่งออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นตำแหน่งมีรูปแบบการปฏิบัติงานที่มีลักษณะพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ความปลอดภัยและสร้างความน่าเชื่อมั่นแก่ผู้พิพากษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาล ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงมีความจำเป็นต้องมีอำนาจในการออกมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และทัดเทียมกับกฎหมายของต่างประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด และทฤษฎี โดยกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจศาลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาลการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล
4. เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล, การออกข้อกำหนดใด ๆ

⁷ ข้อมูลรายงานสถิติความไม่ปลอดภัยภายในหน่วยงาน หรือเกิดกับบุคลากร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนผู้มาติดต่อราชการ ของศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไตรมาส 2 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2566 - วันที่ 31 มีนาคม 2566.

เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่และอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 เห็นได้ว่า หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลยังไม่ครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้ว ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law โดยเฉพาะประเทศที่มีตำแหน่งรักษาความปลอดภัยของศาลไม่ว่าจะเรียกชื่ออะไรก็ตาม ดังนั้น เพื่อให้หน้าที่ และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล : ศึกษากรณีบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในส่วนของภารกิจคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาภายในบริเวณศาล, การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลสามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลได้ และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจบริบททรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาล เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาลพ.ศ. 2562 ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเฉพาะปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาภายในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หลักการสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 และกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และในประเทศที่ใช้ระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้

บทบัญญัติของกฎหมายและผลทางกฎหมายจากการบังคับใช้ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้จะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศในรูปแบบของหนังสือทางกฎหมาย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนถึงปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้อำนวยการศูนย์รักษาความปลอดภัย ในแง่ผลกระทบในทางปฏิบัติและปัญหากฎหมายในการนำมาตราการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมาใช้บังคับ โดยนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการศึกษาและนำมาเปรียบเทียบเพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้ครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาบังคับใช้เป็นกฎหมายต่อไปและตัดเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศอีกด้วย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด และ ทฤษฎี โดยกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล, การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

1.7 คำนิยามศัพท์

1. การคุ้มครองพยาน หมายถึง การคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย การป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงมิให้มีการคุกคามพยาน การ พิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยาน ตลอดจน การปฏิบัติต่อพยานอย่างเหมาะสมในบริเวณศาล

2. การออกข้อกำหนดเพื่อระงับเหตุ หมายถึง การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความ ไม่ปลอดภัยภายในบริเวณศาล

3. การริบทรัพย์สิน หมายถึง การริบทรัพย์สินของบุคคลซึ่งได้ใช้ หรือมิได้ใช้เพื่อใช้ในการ กระทำความผิดในบริเวณศาล

บทที่ 2

แนวคิด วรรณกรรม และทฤษฎี อันเป็นเหตุผลในการประกาศใช้

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด วรรณกรรมและทฤษฎี รวมถึงความเชื่อของนักกฎหมายสำนักวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อป้องกันและปรามปราบอาชญากรรมภายใต้หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม โดยมีอำนาจตุลาการที่มีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และศึกษาเหตุผลและความจำเป็นของการมีเจ้าพนักงานตำรวจศาล (Court Marshal) ในระบบศาลยุติธรรมไทย อันเป็นเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

2.1 แนวคิด วรรณกรรม และทฤษฎี

อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดของปวงชนชาวไทย อำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็นสามอำนาจด้วยกัน กล่าวคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ องค์การหลักที่ใช้ อำนาจอธิปไตย คือ รัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติ อำนาจบริหารมีคณะรัฐมนตรีโดยนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน และอำนาจตุลาการ ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ ผู้พิพากษามีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ การใช้อำนาจตุลาการของผู้พิพากษาเป็นการใช้อำนาจในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์โดยผู้พิพากษามีอิสระในการวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมายและปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีความเดือดร้อนทางคดีความและเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จนได้รับการยอมรับจากประชาชนมาโดยตลอดว่า ผู้พิพากษาเป็นชนกลางที่สามารถแก้ไขข้อพิพาท ข้อขัดแย้งต่าง ๆ สร้างสันติฐานที่ดีแก่สังคมส่วนรวม ความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจึงเป็นหลักประกันสำคัญที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและเป็นที่พึ่งของประชาชน คำพิพากษาของศาลจะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่สนับสนุนพยานหลักฐานต่าง ๆ ของคู่ความ ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย

สำหรับความเป็นอิสระของผู้พิพากษา นั้น หน้าที่ของตุลาการเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของประชาชน ศาลมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่

ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิพร้อมทั้งนำผู้ที่กระทำความคิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อีกทั้งศาลยังต้องสร้างหลักประกันว่าผู้ที่กระทำความคิดได้รับความคุ้มครองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งกว่าศาลจะมีคำตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความคิดซึ่งเป็นไปตามหลักสากล ตุลาการจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลและคานอำนาจจากฝ่ายบริหารเพื่อให้มีหลักประกันว่าได้ดำเนินการตามหลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน และหลักนิติธรรมการที่ผู้พิพากษาเป็นอิสระและมีความเที่ยงธรรม จึงเป็นความมุ่งหมายของอารยประเทศ นโยบายของแต่ละประเทศจึงมีความพยายามหรือรับรองให้ศาลมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง และจะต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและทางปฏิบัติจากการถูกทำร้ายและการคุกคาม ข่มขู่ใด ๆ จากการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี

ในสภาพสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ มากมาย รวมถึงปัญหาอาชญากรรมทั้งภายในประเทศและอาชญากรรมข้ามชาติมีการทำลายความเชื่อถือศรัทธาต่อสถาบันศาลยุติธรรมและผู้พิพากษา ถูกคุกคาม ขู่ขู่และแสดงออกที่ไม่เหมาะสมต่อผู้พิพากษา มีเหตุการณ์บุกรุกเข้ามาภายในบริเวณศาลและทำลายทรัพย์สินของทางราชการศาล ด้วยเหตุดังกล่าวที่มีสถานการณ์อันอาจกระทบต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี และมีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยศาลหลบหนี รวมทั้งมีผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ซึ่งถูกออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า อาจทำให้ผู้กระทำความคิดไม่ได้รับการลงโทษ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม ตลอดจนจนอำนาจการสนับสนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการจับกุมผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาล ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม และดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาและจำเลยที่หลบหนีการปล่อยชั่วคราวหรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว

จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เห็นได้ว่า กฎหมายเน้นย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาลยุติธรรม โดยระบุถึงสถานการณ์ต่าง ๆ กล่าวคือ สถานการณ์อันกระทบต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาในการอำนวยความยุติธรรม อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับการมีผู้ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ยังไม่สามารถจับกุมมาได้ ส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า ผู้กระทำความคิดไม่ได้รับการลงโทษ

สภาพปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่จะทำหน้าที่ใน การรักษาความสงบเรียบร้อยจึงสมควรมีเจ้าพนักงานตำรวจศาล เพื่อทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั้งในส่วนของบุคลากรอาคารสถานที่และทรัพย์สินอื่น ๆ ตลอดจนการจับกุมผู้ต้องหา จำเลย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ¹

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มีทั้งหมด 11 มาตรา นอกจากบททั่วไปและบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้รักษาการกฎหมายแล้ว มีบทบัญญัติมาตรา 4 ถึงมาตรา 10 ได้บัญญัติสาระสำคัญ ต่าง ๆ เกี่ยวกับเจ้าพนักงานตำรวจศาล เริ่มตั้งแต่การจัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาลหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม การประสานความร่วมมือขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น การฟ้องคดีต่อศาลกรณีเจ้าพนักงานตำรวจศาลทำละเมิด การใช้อาวุธปืน และสถานะความเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล

การที่กฎหมายใช้คำว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” นั้น เป็นการใช้อ้อยคำที่พยายามสื่อความหมายภาษาอังกฤษว่า “Court Marshal หรือเจ้าหน้าที่ดูแลคุ้มครองศาล” ซึ่งอาจจะถอดความหมายมาเป็นภาษาไทยได้ยาก จะใช้คำว่า “เจ้าหน้าที่พิทักษ์ศาลยุติธรรม” ก็อาจจะสื่อความหมายต่อสังคมได้ยาก จึงต้องมีคำที่สื่อง่าย ๆ ว่า “ตำรวจศาล” ดังนั้น คำที่เป็นทางการจึงเรียกว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” ซึ่งอย่างน้อยก็สื่อความหมายแตกต่างว่าไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานตำรวจทั่วไป อาจจะลดความสับสนในหมู่ประชาชนได้ในระดับหนึ่ง ในอดีตก็เคยมีตำรวจรัฐสภานำร่องมาก่อนและใช้มาจนถึงปัจจุบัน กรณีของตำรวจรัฐสภาตำรวจรัฐสภามีฐานะเป็นข้าราชการรัฐสภาสามัญประเภททั่วไป ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการรัฐสภา พ.ศ. 2554 มาตรา 7 (2) มาตรา 27 (4) โดยกฤษฎีกากรรมการข้าราชการรัฐสภา ใ้ชื่อตำแหน่งว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจรัฐสภา และมีพระราชบัญญัติยศตำรวจรัฐสภา พ.ศ. 2512 กำหนดยศ 2 ชั้น คือชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน ซึ่งมีโอกาสทำให้เกิดความสับสนได้ เพราะยศตำรวจรัฐสภาคล้ายกับยศตำรวจทั่วไปของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ²

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

Walter C. Reckless ได้กล่าวถึงแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมว่า การป้องกันอาชญากรรม ประกอบไปด้วยแนวทาง 8 ประการ ด้วยกัน

¹ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *เจ้าพนักงานตำรวจศาล พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 3.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ประการที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่น่าเชื่อถือของประชาชน

ประการที่สอง ประชาชนเคารพและยึดมั่นในกฎหมาย

ประการที่สาม กฎหมายจะต้องสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ประการที่สี่ ต้องมีการลงโทษอย่างจริงจังกับผู้กระทำความผิดกฎหมาย

ประการที่ห้า ครอบครัวยุคใหม่ที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์

ประการที่หก สถาบันการศึกษาจะต้องช่วยดูแลและป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน

ประการที่เจ็ด ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและชุมชนแออัดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประการที่แปด บทบาทขององค์การสงเคราะห์ในท้องถิ่น³

ส่วน Brantingham และ Faust ได้กล่าวว่า การป้องกันอาชญากรรมสามารถที่จะกระทำได้สามแนวทางด้วยกันเช่นเดียวกับการป้องกันโรคหรือสุขภาพ คือ การป้องกันในขั้นตอนแรก (Primary prevention) คือ การให้วัคซีนป้องกันโรค รวมทั้งการให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพร่างกายให้ถูกสุขอนามัย โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ให้คำแนะนำ การป้องกันในขั้นที่สอง (Secondary prevention) คือ การป้องกันที่นอกเหนือจากการป้องกันที่สังคมหรือรัฐได้กระทำอยู่แล้วในเวลานั้น และนอกจากนั้นจะต้องมุ่งความสนใจไปที่ผู้ป่วยแต่ละราย รวมทั้งสถานการณ์ของโรคที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดว่าเป็นอาการของโรคที่เกิดขึ้นแล้ว รวมไปถึงการค้นหาสมมติฐานของโรคในแต่ละโรคและจะต้องมีระบบเตรียมการในการตรวจหาสมมติฐานของโรคดังกล่าวเป็นอย่างดี ด้วยการป้องกันในขั้นที่สาม (Tertiary prevention) คือ การป้องกันในส่วนที่เหลือจากขั้นที่หนึ่งและขั้นที่สอง คือ การป้องกันจากผู้ป่วยที่เป็นโรคชัดเจนหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการเยียวยาผู้ป่วยให้หายขาดไม่ให้เป็นโรคอีกครั้ง

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมาย

สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ที่มีความเชื่อว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์มีเจตนาจำนงอิสระคิดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มนุษย์มักจะทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์กับตัวเองมากกว่าโทษที่ได้รับหากเห็นว่าการกระทำใดมีโทษมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับมนุษย์ก็จะเลือกไม่กระทำในสิ่งดังกล่าว และการที่เกิดอาชญากรรมขึ้นเนื่องจากมนุษย์พิจารณาแล้วว่าการประกอบอาชญากรรมเกิดประโยชน์มากกว่าโทษที่จะได้รับต่อไป ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือบทลงโทษ รวมทั้งบทลงโทษที่ได้รับไม่มีความรุนแรง จึงไม่มีความเกรงกลัว ดังนั้น จึงมุ่งเน้นการบังคับใช้

³ วันชัย มีชาติและคณะ. (2553). *การศึกษารูปแบบการจัดตั้งหน่วยงานดูแลรักษาความปลอดภัยของศาลรัฐธรรมนูญ (Court Marshals)*. ศาลรัฐธรรมนูญร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 7.

กฎหมายให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเป็นการ ป้องกันอาชญากรรม มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย และมีบทลงโทษเป็นสำคัญ ทำให้ตัดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

สำหรับการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง กฎหมายที่ใช้บังคับคนในสังคมจะต้องมีบทลงโทษที่มีความแน่นอน หากกระทำความผิดในลักษณะคดีประเภทเดียวกันจะต้องได้รับการลงโทษอย่างแน่นอน

แนวทางที่สอง กฎหมายที่ใช้บังคับจะต้องใช้บังคับกับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างคนรวยกับคนจน หรือคนที่มีอำนาจกับคนที่ด้วย โอกาสทางสังคม

แนวทางที่สาม กฎหมายที่ใช้บังคับจะต้องมีบทลงโทษคนกระทำความผิดที่มีความรวดเร็ว เพื่อเป็นการป้องปรามและข่มขวัญยับยั้งคนในสังคมที่คิดจะกระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวไม่ต้องการประกอบอาชญากรรม

แนวทางที่สี่ กฎหมายที่ใช้บังคับในการลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดไม่น้อยเกินไปเพราะจะทำให้คนในสังคมที่คิดจะกระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษ ในขณะที่เดียวกันโทษที่ได้รับจะต้องไม่มีความรุนแรงมากเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้กระทำความผิดบางรายอาจต้องการเสี่ยงในการกระทำความผิด เพราะอาจได้รับประโยชน์ที่คุ้มค่าจากการประกอบอาชญากรรม นอกจากนี้ บทลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากเกินไปอาจเป็นช่องทางในการกลั่นแกล้งบุคคลผู้บริสุทธิ์ให้ต้องตกเป็นอาชญากรรมทั้งที่ไม่ได้ทำผิด⁴

การป้องกันอาชญากรรมด้วยวิธีการบังคับใช้กฎหมาย จะเห็นได้ในกระบวนการยุติธรรม ที่มีลักษณะเน้นการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) หากประเทศใดที่นำแนวทางการป้องกันอาชญากรรมวิธีนี้มาใช้ จะมีการกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรง ข้อดี คือ เห็นผลทันตาในการป้องกันอาชญากรรม แต่มีข้อเสียคือเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุอาจไม่ใช่เป็นการป้องกันอาชญากรรมให้หมดไปอย่างแท้จริง⁵

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม

Jeffery C. Ray เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) ในปี ค.ศ. 1971 หลักการสำคัญ คือ การออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การลดจำนวนอาชญากรรมและความกลัวที่มีต่ออาชญากรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การปรับสภาพแวดล้อม และใช้ประโยชน์สภาพแวดล้อมในการลดโอกาส

⁴ วันชัย มีชาติและคณะ. อ่างแล้วจึงอรธที่ 3. หน้า 11-12.

⁵ วันชัย มีชาติและคณะ. อ่างแล้วจึงอรธที่ 3. หน้า 12.

การก่ออาชญากรรมและช่วยทำให้สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยไม่น่ากลัว หลักการหรือกลยุทธ์ของการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมต้องประกอบด้วย การเฝ้าระวังโดยธรรมชาติ การควบคุมการเข้าออกโดยธรรมชาติ แบ่งพื้นที่ให้ชัดเจนและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Management and Maintenance)⁶

นายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) มีลักษณะเป็นความคิดที่รวมระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นแนวความคิดเริ่มกับทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ซึ่งเป็นแนวความคิดแย้ง⁷

การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม เสนอว่า สมควรนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้ทฤษฎีทั้งสองมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกันแทนที่จะหักล้างกัน มีดังนี้⁸

ข้อกำหนดที่หนึ่ง ลดโอกาสการประกอบอาชญากรรม ซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย

ข้อกำหนดที่สอง ประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตเหมาะสมหรือยอมรับได้

ข้อกำหนดที่สาม มีคุณค่าทางปฏิบัติ (Pragmatic Utilities) ส่งเสริมหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม

ข้อกำหนดที่สี่ สนับสนุนการรวมตัวและสัมพันธ์ภาพระหว่างสุจริตชนในสังคมภายในกรอบของกฎหมาย

ข้อกำหนดที่ห้า กฎหมายต้องตราขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม แนวความคิดและทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม แบ่งออกได้สามมิติดังนี้⁹

มิติที่หนึ่ง สภาพแวดล้อมรูปธรรม เป็นสภาพแวดล้อมบุคคลที่มีรูปร่างตัวตน สัมผัส และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดโอกาสของการประกอบอาชญากรรม ได้แก่ การวางผังเมืองและชุมชน การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง การออกแบบอาคารสถานที่ และการสลักหมายเลขบนทรัพย์สิน

⁶ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2526). *การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม : หลักทฤษฎีและมาตรการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. หน้า 26.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

⁸ วันชัย มีชาติและคณะ. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 3. หน้า 16.

⁹ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 6. หน้า 16.

มิติที่สอง สภาพแวดล้อมด้านนามธรรม ปัญหาอาชญากรรมได้กลายเป็นความรับผิดชอบของตำรวจฝ่ายเดียวไปโดยปริยาย งานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นภาระหน้าที่หลักของตำรวจ ตำรวจจึงเป็นหัวใจของการควบคุมอาชญากรรมความล้มพั้งในชุมชนหรือสภาพแวดล้อมนามธรรม เป็นมิติหนึ่งของการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาควบคู่สอดประสานไปกับสภาพแวดล้อมรูปธรรมในลักษณะที่ว่ามิติทั้งสองต่างมีแนวโน้มมุ่งไปสู่การสร้างชุมชนที่เป็นระเบียบและปลอดภัยจากอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรมภายใต้มิติของสภาพแวดล้อมที่ประสบผลมาแล้วในระดับสูง

มิติที่สาม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์เพราะสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะทำให้ข่าวสารต่อการรับรู้ของมนุษย์ด้วยการสื่อสารความหมายทางสัญลักษณ์ในลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันก็จะพัฒนาสวนกระแสพฤติกรรมสภาพแวดล้อมในวิถีทางที่แตกต่างกันไป โดยทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับปฏิกิริยาของมนุษย์ที่ถูกกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการตัดปัจจัยในการกระทำความคิดทำให้คนร้ายไม่สามารถที่จะลงมือกระทำความคิดได้สะดวก คือ ทฤษฎีของ Oscar Newman ได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพบางลักษณะที่ไปกระตุ้นความรู้สึกลัวหวงแหนอาณาเขตของตน

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับระบบรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม ที่จะต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นการก่อวินาศกรรมหรือก่อการร้ายต่อศาล ตลอดจนการทำร้ายบุคคลกรที่ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจจะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการลงโทษผู้ที่ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อศาลยุติธรรม การจัดสภาพแวดล้อมของศาลที่เป็นการป้องกันอาชญากรรม ตลอดจนการใช้บุคลากรที่มีคุณธรรม มีประสิทธิภาพ การป้องกันอาชญากรรมในขั้นแรก ขั้นที่สองและขั้นที่สามควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่ศาลยุติธรรมอย่างแท้จริง¹⁰

ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาเป็นการทำหน้าที่ภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ผู้พิพากษาต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงและพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย ด้วยความเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงและอคติทั้งปวง เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่

¹⁰ ประยุทธ์ ศิริสัน. (2562). *การพัฒนากระบวนการรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม*. เอกสารวิชาการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 23 วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 14.

ประชาชนผู้มีอรรถคดี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมที่กฎหมายต้องใช้บังคับกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ และมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด ดังนั้นจึงต้องมีระบบการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษา อันเป็นเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

2.2 หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

2.2.1 หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip)

กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ต้นกำเนิดมาจากประเทศเยอรมัน หมายถึง หลักการแบ่งแยกอำนาจอันเป็นหลักการสำคัญในการกำหนดการใช้อำนาจรัฐ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหลักความชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตุลาการและองค์กรฝ่ายปกครองในการกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื้อหาของกฎหมายจะต้องมีหลักประกันความเป็นธรรมแก่ประชาชน หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด อันเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา (Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege) และต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุด¹¹

ในระบบกฎหมายเยอรมัน หลักนิติรัฐมีองค์ประกอบสำคัญสองส่วน คือ ในทางรูปแบบ คือ การที่รัฐผูกพันตนเองไว้กับกฎหมายที่องค์กรของรัฐตราขึ้นตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นหรือที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจไว้ ทั้งนี้ เพื่อจำกัดอำนาจของรัฐลง เห็นได้ว่า หลักนิติรัฐมุ่งประกันความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะของบุคคล และในทางเนื้อหา คือ การที่รัฐประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎร โดยกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพมีค่าบังคับในระดับรัฐธรรมนูญ เรียกร้องให้รัฐต้องกระทำการ โดยยุติธรรมและถูกต้องพิจารณาในทางเนื้อหา นิติรัฐย่อมเป็นยุติธรรมรัฐ (Gerechtigkeitsstaat) ในทางปฏิบัติเป็นไปได้เสมอที่หลักความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะกับหลักความยุติธรรมอาจจะขัดแย้งกัน เป็นหน้าที่ขององค์กรนิติบัญญัติที่จะพยายามประสานสองหลักนี้เข้าด้วยกัน และในบางกรณีจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้หลักการใดเป็นหลักการนำบ่อยครั้ง ที่องค์กรนิติบัญญัติตัดสินใจเลือกหลักความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะเพื่อประกันความมั่นคงในระบบกฎหมาย องค์ประกอบในทางรูปแบบของหลักนิติรัฐ ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญต่าง ๆ ดังนี้¹²

¹¹ หยุด แสงอุทัย. (2565). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: ประกายพริก. หน้า 85.

¹² วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. (2555). *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม. บทความทางวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. หน้า 55.

หลักการแบ่งแยกอำนาจ เรียกร้องมิให้อำนาจของรัฐรวมศูนย์อยู่ที่องค์กรใด องค์กรหนึ่ง แต่ให้มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจหรือกระจายการใช้อำนาจของรัฐให้องค์กรต่าง องค์กรกันเป็นผู้ใช้เพื่อให้เกิดการดุลและคานอำนาจกัน โดยทั่วไปรัฐธรรมนูญของนิติรัฐจะ แบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐออกเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ องค์กรที่ใช้อำนาจบริหาร และ องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ

หลักความชอบด้วยกฎหมาย เรียกร้องให้การกระทำขององค์กร นิติบัญญัติต้องผูกพัน อยู่กับรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับในรัฐนั้น องค์กรนิติบัญญัติจะตรา กฎหมายล่วงกรอบที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ไม่ได้ เรียกร้ององค์กรบริหารและองค์กรตุลาการให้ต้อง ผูกพันต่อกฎหมาย หมายถึงต้องผูกพันต่อรัฐธรรมนูญและบรรดากฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่จริง ในบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่องค์กร นิติบัญญัติได้ตราขึ้น กล่าวเฉพาะฝ่ายปกครอง หลักการดังกล่าวนี้ เรียกร้องให้ฝ่ายปกครองต้องกระทำการ โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและในกรณีที่เกิด การกระทำทางปกครองมีผลก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของราษฎร ย่อมจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจ ฝ่ายปกครองกระทำการเช่นนั้นได้ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจแล้ว การกระทำทางปกครองนั้นย่อม ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

หลักประกันสิทธิในชั้นเจ้าหน้าที่และศาล เรียกร้องให้รัฐต้องเปิดโอกาสให้ราษฎรได้ ต่อสู้ป้องกันสิทธิของตนในกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ของรัฐได้อย่างเต็มที่ ระบบกฎหมายของรัฐ จึงกำหนดให้องค์กรของรัฐต้องรับฟังบุคคล เปิดโอกาสให้บุคคลนำพยานหลักฐานเข้าหักล้างข้อ กล่าวหาต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เป็นผลร้ายแก่บุคคลนั้น ทั้งนี้ กระบวนการพิจารณาที่ได้รับการออกแบบขึ้นจะต้องเป็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรมด้วย ในกรณี ที่ราษฎรได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจมหาชนขององค์กรของรัฐ รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ ราษฎรสามารถฟ้ององค์กรของรัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนต่อศาลได้

หลักการประกันสิทธิของปัจเจกบุคคลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เรียกร้องให้ รัฐกำหนดกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันอย่างมี ประสิทธิภาพเอกชนที่พิพาทกันเองต้องมีหนทางในการ นำข้อพิพาทนั้น ไปสู่ศาลและกฎหมายวิธี พิจารณาคดีในชั้นศาลจะต้องได้รับการออกแบบให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรอบด้าน ตลอดจน กำหนดผลผูกพันเด็ดขาดของคำพิพากษาไว้เพื่อให้เกิดความมั่นคงแน่นอนในระบบกฎหมาย¹³

ส่วนองค์ประกอบในทางเนื้อหาของนิติรัฐ นั้น การเรียกร้องให้องค์กรของรัฐต้อง ผูกพันต่อกฎหมายในการกระทำการต่าง ๆ นั้น ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของบุคคลได้ หากกฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นนั้น ไม่สอดคล้องกับความถูกต้องเป็นธรรม หลักนิติ

¹³ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 56.

รัฐจึงเรียกร้องในการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับกับราษฎรนั้น กฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นจะต้องมีความชัดเจนและแน่นอนเพียงพอที่ราษฎรจะเข้าใจได้จะต้องคุ้มครองความเชื่อถือและไว้วางใจที่บุคคลมีต่อกฎหมาย การตรากฎหมายย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่บุคคล ทั้ง ๆ ที่จะต้องคุ้มครองความไว้นี้เชื่อใจที่บุคคลมีต่อกฎหมาย หลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่บังคับใช้โดยไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า หากผลร้ายที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลไม่ใช่โทษทางอาญารัฐสามารถตรากฎหมายย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่บุคคลได้ทุกกรณีดังที่เข้าใจผิดพลาดกันอยู่ในวงการกฎหมายไทยแต่อย่างใด ไม่ การวินิจฉัยว่าการตรากฎหมายย้อนหลังเป็นผลร้ายแก่บุคคลจะกระทำได้หรือไม่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบ ในแง่ความไว้นี้เชื่อใจที่บุคคลมีต่อระบบกฎหมาย ตลอดจนการคาดหมายความคุ้มครองจากระบบกฎหมายของบุคคลประกอบกัน โดยหลักทั่วไปแล้ว ในกรณีที่บุคคลได้กระทำการจบสิ้นไปแล้วในอดีต ไม่สามารถหวนกลับไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงการกระทำของตนได้แล้ว การตรากฎหมายไปกำหนดองค์ประกอบความผิดขึ้นใหม่ กำหนดโทษขึ้นใหม่หรือเปลี่ยนแปลงโทษที่มีอยู่ในกฎหมายในขณะที่ได้กระทำการ แม้โทษนั้นจะไม่ใช่โทษอาญาก็กระทำไม่ได้¹⁴

หลักนิติรัฐในทางเนื้อหาจะเรียกร้องการคุ้มครองความไว้นี้เชื่อใจที่บุคคลมีต่อระบบกฎหมายแล้ว หลักการดังกล่าวยังกำหนดให้สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลมีค่าบังคับทางกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญ และถือว่าบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นกฎหมายโดยตรงอีกด้วย บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามหลักนิติรัฐปรากฏอยู่ในเยอรมนี มีสองมิติ คือ มิติแรก สิทธิขั้นพื้นฐานมีลักษณะเป็นสิทธิหรืออำนาจปัจเจกชนบุคคลสามารถยกขึ้นใช้ยันรัฐได้ โดยทั่วไปสิทธิขั้นพื้นฐานมีลักษณะเป็นสิทธิของปัจเจกชนที่จะป้องกันตนจากการล่วงละเมิดโดยรัฐ เช่น สิทธิในชีวิตสิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐที่เป็นสังคมนิยมหรือรัฐสวัสดิการ (Sozialstaat) สิทธิขั้นพื้นฐานยังมีลักษณะเป็นสิทธิที่ปัจเจกชนบุคคลสามารถเรียกร้องให้รัฐกระทำการที่เป็นประโยชน์แก่ตนด้วยเช่น สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาล เป็นต้น

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในทางเนื้อหาของนิติรัฐ คือ หลักความพอสมควรแก่เหตุ เรียกร้องให้การใช้อำนาจของรัฐจะต้องเป็นไปโดยพอเหมาะพอประมาณ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบธรรมในนิติรัฐรัฐไม่อาจใช้มาตรการใด ๆ ก็ได้ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนต้องการ (ด้วยเหตุนี้แนวความคิด The end justifies the means จึงไปด้วยกันไม่ได้กับนิติรัฐ) การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบธรรมต้องใช้เครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายที่ถูกต้อง แต่การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้นปรากฏว่าทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับผลร้ายอย่างรุนแรงต้องเสียหายเกินกว่าที่จะคาดหมายจากบุคคลนั้น ไม่ได้สัดส่วนกับประโยชน์ที่สาธารณะ จะได้รับการใช้เครื่องมือหรือ

¹⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 56.

มาตรการทางกฎหมายก็ย่อมไม่อาจกระทำได้ในนิติรัฐ นอกจากหลักความพอสมควรแก่เหตุแล้ว ในแง่เนื้อหาหลักนิติรัฐยังห้ามการกระทำตามอำเภอใจของรัฐ เรียกร้องให้รัฐต้องกระทำการโดยเคารพต่อหลักความเสมอภาค กล่าวคือ เรียกร้องรัฐต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกัน และปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันออกไปตามสภาพของสิ่งนั้น ๆ ด้วย¹⁵

2.2.2 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) มาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นหลักการที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่ให้เกินขอบเขต โดยต้องปกครองภายใต้กฎหมายหลักนิติธรรมเป็นหลักกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน นอกจากจะหมายถึงการปกครองที่ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแล้ว ยังมีความหมายถึงการแสวงหาความยุติธรรมซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกันตามธรรมชาติหรือความยุติธรรมตามธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่เหนือตัวอักษรของตัวบทกฎหมาย หลักนิติธรรมเน้นการตีความเพื่อใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมและมุ่งเน้นความยุติธรรมที่อยู่เหนือกฎหมายลายลักษณ์อักษร¹⁶

คำว่า หลักนิติธรรม นั้น นักกฎหมายไทยแปลมาจากคำว่า The Rule of Law เป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษ ซึ่งมีความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรต้องถูกปกครองโดยมนุษย์แต่ควรจะต้องถูกปกครองโดยกฎหมาย ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 ในหนังสือชื่อ The Common Wealth of Oceana อันเป็นผลงานของ James Harrington ซึ่งเป็นผู้ที่นิยมระบอบสาธารณรัฐอย่างแน่วแน่ แม้กระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คำว่า Rule of Law เหมือนกับคำว่า Rechtsstaat ที่ยากจะหาคำจำกัดความหรือนิยามซึ่งยอมรับกันเป็นยุติได้ การทำความเข้าใจความหมายของ Rule of Law จึงควรต้องทำความเข้าใจจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของอังกฤษซึ่งให้กำเนิดแนวความคิดนี้¹⁷

แนวความคิดว่าด้วย Rule of Law หรือนิติธรรม อาจย้อนกลับไปได้ถึงยุคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งย้อนกลับไปถึง ค.ศ. 1215 ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้นได้ลงนามในเอกสารสำคัญที่ชื่อว่า Magna Carta เป็นพันธสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง อาจกล่าวได้ว่า Magna Carta เป็นก้าวสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การปกครองโดยกฎหมายเป็นใหญ่ในเวลาต่อมา เนื่องจากเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้

¹⁵ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12, หน้า 56-57.

¹⁶ ธรรมนุญ ทองสี, (2557), *ปัญหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลในคดีอาญา*, สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 24.

¹⁷ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12, หน้า 57-58.

หลักการปกครองโดยกฎหมายได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและการประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นไปอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามไม่พึงเข้าใจว่าเมื่อมีการลงนามใน Magna Carta แล้ว กษัตริย์เป็นอันถูกจำกัดอำนาจลงจนไม่มีอำนาจในเวลานั้น อำนาจยังคงอยู่ที่กษัตริย์ กฎเกณฑ์ที่จำกัดอำนาจกษัตริย์ลงในเวลานั้นก็มีแต่ Magna Carta และหลักกฎหมาย Common Law อันเป็นกฎหมายประเพณีสืบทอดและพัฒนา มาโดยกาลเท่านั้น แม้ในเวลาต่อมาจะได้มีการตั้งรัฐสภาขึ้น เมื่อ ค.ศ. 1265 แต่อำนาจในการปกครองบ้านเมือง (Prerogatives) ก็ยังคงอยู่ในมือของกษัตริย์อย่างเดิม จะถูกจำกัดลงบ้างก็เพียงเล็กน้อย อำนาจของกษัตริย์อังกฤษพัฒนาขึ้นถึงจุดสูงสุดในสมัยราชวงศ์ Tudor อันเป็นช่วงเวลาที่บทบาทของรัฐสภาดลยลง อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้นกษัตริย์อังกฤษมีอำนาจมากและเข้าใจวิธีการในการรักษาอำนาจของตนและจำกัดอำนาจของรัฐสภา อีกทั้งยังรู้จักที่จะใช้รัฐสภาเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนด้วย อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมารัฐสภาได้พัฒนาต่อไปกลายเป็นสถาบันซึ่งเป็นผู้แทนของกลุ่มคนต่าง ๆ และเริ่มมีบทบาทมากขึ้นจนกลายเป็นคู่ปรับสำคัญของกษัตริย์¹⁸

ใน ค.ศ. 1628 ยุคสมัยของพระเจ้าชาร์ลที่หนึ่ง (King Charles ค.ศ. 1600-1649) รัฐสภาได้ตรา Petition of Rights ขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพส่วนบุคคลโดยประกาศว่าผู้ปกครอง รัฐบาล ตลอดจนศาลต้องเคารพในสิทธิดังกล่าว ภายหลังจากได้มีการตรา Petition of Rights ได้สิบสองปี ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในอังกฤษ ตามมาด้วยการประหารชีวิตพระเจ้าชาร์ลที่หนึ่ง Petition of Rights ไม่ได้เป็นเพียงเอกสารที่กล่าวถึงความยินยอมในการเสวยราชย์เท่านั้น แต่ยังเพิ่มอำนาจให้แก่รัฐสภาเป็นอย่างมาก ในเวลาต่อมาเอกสารฉบับนี้ได้ถูกเพิ่มเติมโดยเอกสารอีกฉบับหนึ่งที่ชื่อว่า Habeas Corpus Act (ค.ศ. 1679) เอกสารฉบับหลังนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เนื้อหาหลักของเอกสารฉบับนี้ คือ การให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุม กล่าวคือ ในกรณี ที่บุคคลใดถูกจับกุม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องปกป้องตนเองต่อศาลโดยคำฟ้องที่เรียกว่า writ of habeas corpus ทันที¹⁹

รัฐสภาสามารถที่จะสถาปนาและขยายอำนาจของตนออกไปอย่างมั่นคงตามลำดับ การขยายอำนาจของรัฐสภามีผลทำให้กษัตริย์ค่อย ๆ ถูกจำกัดอำนาจลง และในที่สุดกษัตริย์เริ่มรู้สึกว่ารัฐสภามีอำนาจมากเกินไปและเริ่มเป็นอันตรายต่อพระองค์เสียแล้ว การแย่งกันเพื่อครองอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างรัฐสภากับกษัตริย์เป็นไปอย่างเข้มข้น และได้เกิดเป็นสงครามกลางเมืองขึ้นในระหว่าง ค.ศ. 1642-1649 หลังจากสงครามกลางเมืองดังกล่าว การต่อสู้ก็ยังคงดำเนินต่อไปอีกจนกระทั่งในที่สุดรัฐสภาก็กำชัยชนะได้ ในการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) ระหว่าง

¹⁸ วรเจตน์ ภาคิรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 12. หน้า 58.

¹⁹ วรเจตน์ ภาคิรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 12. หน้า 58.

ค.ศ. 1688-1689 ผลของการปฏิวัติดังกล่าวนำมาซึ่งเอกสารสำคัญอีกฉบับหนึ่ง คือ Bill of Rights และทำให้รัฐสภาอังกฤษกลายเป็นรัฐาธิปไตยคู่กับกษัตริย์โดยเหตุที่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ยังไม่ปรากฏแนวความคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจในอังกฤษปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นคือปัญหาที่ว่าใครจะเป็นผู้ที่มีอำนาจวินิจฉัยในทางกฎหมายเป็นที่สุด อำนาจดังกล่าวควรอยู่กับกษัตริย์ สภาหรือศาล Francis Bacon (ค.ศ. 1561-1626) เห็นว่า โดยเหตุที่กษัตริย์มีอำนาจปกครองโดยเด็ดขาดและดำรงอยู่นานกว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริงในบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ออกโดยรัฐสภา หรือ Common Law ที่พัฒนาขึ้นโดยศาล ดังนั้น กษัตริย์จึงมีอำนาจเหนือรัฐสภาและศาล ด้วยเหตุดังกล่าวกษัตริย์ย่อมต้องมีอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ผ่านรัฐสภามาแล้วและมีอำนาจที่จะเข้ายุ่งเกี่ยวกับทางปฏิบัติของศาล โดยสามารถตรวจสอบแนวคำพิพากษาบรรทัดฐานตาม Common Law ได้ อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางการเมือง ในเวลาต่อมาก็ไม่ได้เป็นไปตามแนวความคิดของ Francis Bacon เนื่องจากรัฐสภาสามารถจำกัดอำนาจกษัตริย์จนสำเร็จ และได้เป็นรัฐาธิปไตยแทนที่กษัตริย์อังกฤษ และ ในช่วงที่รัฐสภาอังกฤษต่อสู้กับกษัตริย์อยู่นี้ ศาลก็ได้เข้ามามีบทบาทด้วย โดย Sir Edward Coke (ค.ศ. 1552-1634) ได้พิพากษาคดีไปในทางยืนยันความเป็นกฎหมายสูงสุดของ Common Law ที่พัฒนาขึ้นโดยศาล โดยเห็นว่าทั้งกษัตริย์และรัฐสภาย่อมต้องตกอยู่ภายใต้ Common Law กษัตริย์ก็ดี รัฐสภาที่ดีจะตรากฎหมายหรือกำหนดกฎเกณฑ์ใดให้ขัดกับ Common Law ไม่ได้ และศาลทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดในการวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ขัดหรือแย้งกับ Common Law หรือไม่ แม้ว่าแนวความคิดและคำพิพากษาของ Coke จะไม่ได้ทำให้ศาลกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในระบบการปกครองของอังกฤษ เพราะศาลต้องผูกพันต่อกฎหมายที่สภาดราขึ้น จะอ้าง Common Law ปฏิเสธกฎหมายที่สภาดราขึ้นไม่ได้ แม้กระนั้นแนวความคิดของ Coke ที่ปรากฏในคำพิพากษาก็ไม่ได้เป็นส่วนประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมในอังกฤษจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้²⁰

นักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดคนหนึ่งในการช่วยพัฒนาหลักนิติธรรม คือ A.V. Dicey (ค.ศ. 1835-1922) ดำราของเขาคือชื่อว่า Introduction to the Study of the Law of the Constitution ได้เป็นตำรามาตรฐานและเป็นตำราที่นักกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษส่วนใหญ่จะต้องอ้างอิง เมื่อจะต้องอธิบายความหมายของหลักนิติธรรม Dicey เห็นว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับควมมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะชนชั้นใดย่อมตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน (The Ordinary Law of the Land) หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายที่พึงวางที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมายบุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูก

²⁰ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 59.

ลงโทษ หากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมายและไม่มีผู้ใดทั้งสิ้น แม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้ กล่าวโดยสรุป คือ บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องไม่ก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากกระทำการอันขัดต่อกฎหมายย่อมต้องถูกฟ้องคดียังศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ย่อมจะมีสิทธิพิเศษใด ๆ เหนือกว่าราษฎรไม่ได้

ตามแนวความคิดของ Dicey มุ่งเน้นไปที่ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายบริหาร ไม่ได้เรียกร้องฝ่ายนิติบัญญัติให้ต้องผูกพันต่อกฎเกณฑ์อื่นใด Dicey อธิบายเนื้อหาของหลักนิติธรรมในแง่ที่ทุกคนต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายและภายใต้ศาลเดียวกันตามหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ส่งผลให้ Dicey ปฏิเสธการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาเป็นศาลอีกระบบหนึ่งเคียงคู่นานกันไปกับศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาเห็นว่าหากจัดให้มีศาลปกครองหรือองค์กรอื่นซึ่งไม่ใช่ศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาทำหน้าที่ตัดสินคดีปกครองบรรดาข้าราชการต่าง ๆ ที่ถูกฟ้องในศาลปกครองว่ากระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าราษฎรทั่วไป Dicey เห็นว่าไม่ถูกต้อง แนวความคิดนี้ได้รับการยึดถือและเดินตามในบรรดาประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอังกฤษจนถึงปัจจุบันนี้²¹

นอกจากนี้บรรดาสิทธิทั้งหลายทั้งปวงของราษฎร นั้นย่อมเกิดจากกฎหมายที่รัฐสภาได้ตราขึ้น และเกิดจากกฎหมายประเพณีที่พัฒนามาโดยศาล อาจกล่าวได้ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของราษฎรอังกฤษ ไม่ได้รับการคุ้มครองและปกป้องโดยรัฐธรรมนูญ แต่ได้รับการปกป้องและคุ้มครองโดยรัฐสภาและศาลโดยเหตุที่ในระบบกฎหมายอังกฤษ รัฐสภาเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ศาลของอังกฤษไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบว่ากฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือชอบด้วยกฎหมายใด ๆ หรือไม่กล่าวในทางทฤษฎีแล้ว รัฐสภาอังกฤษสามารถตรากฎหมายให้มีเนื้อหาสาระอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิพลเมืองไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายอื่นใดที่จะผูกพันรัฐสภาอังกฤษได้ ระบบการประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลในอังกฤษจึงแตกต่างจากหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นยุโรปที่ถือว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้นมีค่าบังคับในระดับรัฐธรรมนูญ และยอมผูกพันรัฐสภาในการตรากฎหมายด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่พึงเข้าใจว่าระบบกฎหมายอังกฤษไม่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ในทางปฏิบัติสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายของรัฐสภาและโดย Common Law ที่พัฒนามาโดยศาลในมาตรฐานที่ไม่ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรป²²

²¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 60-61.

²² วรเจตน์ ภาคีรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 61-62.

ในทางทฤษฎี เมื่อยอมรับว่ารัฐ สภามีอำนาจสูงสุด กรณีจึงอาจเป็นไปได้ที่รัฐสภาจะกระทำการอันก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยตรากฎหมายจำกัดตัดทอนสิทธิของบุคคลโดยไม่เป็นธรรม และเมื่อหลักความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภาอยู่นเหนือกว่าหลักนิติธรรม ก็ไม่มีอะไรเป็นเครื่องประกันสิทธิ และเสรีภาพของราษฎรจากการคุกคามของรัฐ สภาได้ แต่ทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในอังกฤษไม่ได้เป็นเช่นนั้นเพราะตามจารีตประเพณีแล้วรัฐ สภาจะไม่ตรากฎหมายที่ขัดหรือกบฏหลักนิติธรรม ยิ่งไปกว่านั้นโดยเหตุที่การตรากฎหมายของรัฐ สภาย่อมขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของรัฐบาลและพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายรัฐบาลย่อมเป็นพรรคการเมืองที่ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร หากพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลซึ่งครองเสียงข้างมากสนับสนุนให้ตรากฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างรุนแรงแล้วผลที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกตั้งครั้งถัดมาย่อมเป็นที่คาดหมายได้ ในที่สุดการตรากฎหมายของรัฐ สภาจึงขึ้นอยู่กับเจตจำนงของประชาชน ประชาชนอังกฤษเป็นผู้กำหนดทิศทางหลัก ๆ ของการตรากฎหมาย และเมื่อกล่าวว่ารรัฐสภาเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในระบอบประชาธิปไตยที่พัฒนามาในอังกฤษย่อมต้องเข้าใจว่ารัฐสภาย่อมทรงอำนาจสูงสุดในหมู่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐ แต่ในที่สุดแล้ว ในทางการเมืองก็อยู่ได้ประชาชน ดังนั้นในประเทศอังกฤษการจำกัดอำนาจของรัฐ สภาจึงไม่ได้เกิดจากกฎหมายเหมือนกับในภาคพื้นยุโรปแต่เกิดจากธรรมชาติทางการเมืองและจารีตประเพณี ที่รับสืบทอดกันมา ในประเทศที่สิทธิเสรีภาพฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณ ประชาชาติ ย่อมไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดเลยที่จะต้องบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความเป็นนิติรัฐ หรือบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดสิทธิเสรีภาพเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นมาตรา ๆ ไป แม้ว่าในปัจจุบันการให้คำอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาของหลักนิติธรรม อาจจะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมนั้น หลักนิติธรรมคือ ความคาดหมายได้ของการกระทำของรัฐ ความชัดเจนของกฎหมายความมั่นคงของกฎหมาย ความเป็นกฎหมายทั่วไปของกฎหมาย ความเป็นอิสระของศาลการเคารพในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ตลอดจนความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ในยุคหลังมีผู้อธิบายลักษณะของกฎหมายที่จะช่วยสร้างให้เกิดการปกครองตามหลักนิติธรรม ดังเช่นคำอธิบายของ Lon L. Fuller คือ²³

ลักษณะที่หนึ่ง บังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคน

ลักษณะที่สอง ประกาศใช้อย่างเปิดเผย

ลักษณะที่สาม กฎหมายมีผลบังคับใช้ในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไปในอดีต

ลักษณะที่สี่ กฎหมายต้องที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับใช้ที่ไม่เป็นธรรม

ลักษณะที่ห้า กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง

²³ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 62.

ลักษณะที่หก กฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้
 ลักษณะที่เจ็ด มีความมั่นคงตามสมควร แต่ก็ต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับ
 สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

ลักษณะที่แปด กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้ว จะต้องได้รับการบังคับให้
 สอดคล้องต่อกัน กล่าวคือ ต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้ว
 นั้น

ความแตกต่างระหว่างหลักนิติรัฐกับหลักนิติธรรม²⁴

เมื่อพิจารณาถึงหลักนิติรัฐ (Legal State) กับหลักนิติธรรม (The Rule of Law) แล้วพบว่า
 มีความแตกต่างในเรื่องรายละเอียดปลีกย่อยแต่ก็มีหลักการหรือจุดมุ่งหมายคล้ายกัน ดังนี้

ความแตกต่างของของหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดพบว่า
 ทั้งสองหลักการแตกต่างกัน ดังนี้

ในแง่บ่อเกิดของกฎหมาย ประเทศเยอรมนี การตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับเป็นลาย
 ลักษณะอักษร โดยฝ่ายนิติบัญญัติ ศาลในฐานะที่เป็นผู้ที่ใช้รัฐมีหน้าที่ในการปรับใช้กฎหมาย
 การตัดสินใจของศาลในแต่ละคดีไม่มีผลเป็นการสร้างหลักกฎหมาย จึงไม่ถือว่าเป็นบ่อเกิดของ
 ของกฎหมายโดยตรง ส่วนประเทศอังกฤษ กฎหมายมาจากคำพิพากษาของศาล ถือว่าศาลเป็น
 ผู้สร้างกฎหมายถือเป็นบ่อเกิดของกฎหมายโดยตรง

ในแง่ของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ประเทศเยอรมนี มีรัฐธรรมนูญเป็นลาย
 ลักษณะ อักษร ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน ของประชาชนไว้ในระดับรัฐธรรมนูญ
 ส่วนประเทศอังกฤษที่ใช้หลักนิติธรรมไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณะ อักษร จึงไม่ได้ประกัน
 สิทธิขั้นพื้นฐานในระดับรัฐธรรมนูญ แต่ได้ประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยองค์กรตุลาการ

ในแง่ของการควบคุมตรวจสอบการตรากฎหมาย ประเทศเยอรมนี องค์กรนิติ
 บัญญัติย่อมต้องผูกพันต่อรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายใช้บังคับ เพื่อให้หลักความผูกพันต่อ
 รัฐธรรมนูญขององค์กรนิติบัญญัติมีผลในทางปฏิบัติ โดยมีศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ตรวจสอบ
 ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งถือว่าม็องค์กรที่มีการควบคุม
 กฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ ส่วนประเทศอังกฤษถือว่า รัฐสภา (องค์กรนิติบัญญัติ) ในทาง
 ทฤษฎีรัฐสภาสามารถตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น ศาลในประเทศอังกฤษไม่มีอำนาจที่จะ
 ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายของรัฐสภา จึงไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ
 (Constitution Court) ในการควบคุมการตรากฎหมายของรัฐสภา

²⁴ กำชัย จงจักรพันธ์. (2566). *หลักนิติรัฐ VS หลักนิติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.facebook.com/notes/kumchai-jongjakapun. [2566, 10 พฤษภาคม]

ในแง่ของการ มีศาลปกครองและระบบวิธีพิจารณาคดี ประเทศเยอรมนี มีการแบ่งแยกประเภทของกฎหมายระหว่างกฎหมายเอกชน (Private Law) กับกฎหมายมหาชน (Public Law) จึงแยกระบบวิธีพิจารณาออกจากกัน ถ้าเป็นคดีตามระบบกฎหมายเอกชนใช้ “ระบบวิธีพิจารณาระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) แต่ถ้าเป็นคดีตามระบบกฎหมายมหาชนจะใช้ “ระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน” (Inquisitorial System) จึงมีการแยกระบบศาลในการพิจารณาคดี มี “ศาลปกครอง” (Administrative Court) พิจารณาคดีควบคู่ไปกับ “ศาลยุติธรรม” (Court of Justice) ส่วนประเทศอังกฤษไม่มีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนออกจากกัน จึงใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหาเป็นหลัก โดยมีศาลยุติธรรมศาลเดียวพิจารณาคดี

ในแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ ในแนวคิดเรื่อง “การแบ่งแยกอำนาจ” (Separation of Powers) ประเทศเยอรมนีถือว่า หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักการที่เป็นองค์ประกอบสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ของหลักนิติรัฐ ส่วนประเทศอังกฤษจะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ²⁵

2.2.3 แนวคิดการค้นหาข้อเท็จจริงและการพิสูจน์พยานหลักฐาน

แนวคิดการค้นหาข้อเท็จจริง และการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีอาญา ถือเป็นภาระรับข้อพิพาท และการให้ความยุติธรรมกับบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสามารถพิจารณาแยกได้เป็นสองประการ คือ การค้นหาข้อเท็จจริงประการหนึ่ง กับการพิสูจน์พยานหลักฐานอีกประการหนึ่ง ดังนั้น ระบบการค้นหาข้อเท็จจริง โดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยนั้น อาจจำแนกได้เป็นระบบใหญ่ ๆ 2 ระบบ คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System)²⁶

2.2.4 แนวคิดในระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา (อังกฤษเรียก Accusatorial สหรัฐอเมริกาเรียก Adversary) เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มกฎหมายคอมมอนลอว์ คือ อังกฤษ แล้วต่อมาพัฒนาไปยังสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ ระบบกล่าวหาถือหลักว่าศาลหรือผู้พิพากษาเปรียบเสมือนกรรมการของการต่อสู้คดีที่จะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง ระบบกล่าวหาถือว่า

²⁵ กำชัย จงจักรพันธ์. (2566). *หลักนิติรัฐ VS หลักนิติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.facebook.com/notes/kumchai-jongjakapun. [2566, 10 พฤษภาคม]

²⁶ พรเพชร วิจิตรชลชัย. (2555). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 4.

เป็นการภาระการพิสูจน์เป็นของคู่ความ (burden of proof) ถ้าคู่ความใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดซึ่งตนมีภาระหรือหน้าที่ที่ย่อมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ระบบกล่าวหาจึงมีกฎเกณฑ์ในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่ละเอียดเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นข้อพิพาท และภาระการพิสูจน์วิธีการนำเสนอพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ และเนื่องจากในระบบกล่าวหาเริ่มต้นในอังกฤษซึ่งมีการนำลูกขุนมาเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่ได้มีการนำสืบ จึงได้มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ และบทตัดพยานหลักฐานที่เป็น hearsay เป็นต้น

สิ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการสืบพยานบุคคลในระบบกล่าวหา คือ การถามค้าน (cross-examination) ระบบกล่าวหาเชื่อว่าการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริง และทำให้ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีนั้นได้อย่างถูกต้อง ในระบบนี้ถึงแม้จะยอมรับในอำนาจของศาลในการเรียกพยานมาสืบหรือในการซักถามพยาน แต่ศาลก็จำกัดบทบาทของตนเองจะกระทำต่อเฉพาะเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปล่วงข้อเท็จจริงด้วยตนเองการซักถามของศาลมักจะจำกัดเฉพาะเพื่อให้คำเบิกความนั้นกระจ่างชัด หรือเมื่อศาลมีข้อสงสัยในความหมายของคำเบิกความเท่านั้น ส่วนการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมโดยศาลนั้นพบว่ามีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย²⁷

2.2.5 แนวคิดในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในภาคพื้นยุโรปหรือประเทศในกลุ่ม Civil Law ระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาดซึ่งจะทำการไต่สวนคดีความเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ วิธีการที่ใช้ในระยะแรกๆ อาจเกิดจากการทรมานจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพหรืออาจให้จำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ว่าใครผิด ถึงแม้ว่าจะมีได้มีการใช้วิธีการดังกล่าวแล้วในการชำระความแต่ระบบไต่สวนถือว่าเป็นหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงหรือภาระการพิสูจน์เป็นของศาล ศาลมีบทบาทสำคัญในการที่จะสืบพยานหรือดลสืบพยานใดก็ได้ ถึงแม้คู่ความจะมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก วิธีปฏิบัติในการถามพยานก็จะให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อนแล้วคู่ความค่อยซักถามภายหลัง ในระบบไต่สวนนี้กฎหมายลักษณะพยานไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก ส่วนมากบัญญัติไว้ในส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีบทตัดพยานหรือกฎที่ห้ามนำเสนอพยานหลักฐานที่เข้มงวด ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภท เว้นแต่พยานหลักฐานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดี อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความและดุลพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ (Unreviewable) นอกจากการรับฟัง

²⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 26. หน้า 5-6.

พยานหลักฐานโดยกว้างขวางแล้วศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่าในระบบ ๒๓ ส่วนนั้นศาลมีหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อที่จะรับฟังเป็นยุติ คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเป็นการช่วยเหลือศาลให้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง²⁸

ดังนั้น การค้นหาข้อเท็จจริงและการพิสูจน์พยานหลักฐานที่ใช้ในคดีอาญาของไทยในปัจจุบันนั้นยึดหลักการในระบบกล่าวหาเป็นพื้นมากกว่าระบบ ๒๓ ส่วน ทั้งนี้ เพราะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เปิดโอกาสให้ทั้งรัฐและเอกชนสามารถฟ้องร้องเป็นคดีอาญาได้ ดังจะเห็นได้จากในมาตรา 28 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้ผู้เสียหาย และพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลได้ซึ่งรวมถึงผู้ที่จะทำแทนผู้เสียหายด้วย เช่น บิดามารดา บุตร สามีหรือภริยาของผู้เสียหาย เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้อำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลมีอำนาจในการออกหมายเรียก และหมายอาญา เพื่อใช้ในชั้นสอบสวน และในชั้นพิจารณาของศาลที่ถือเป็นการทำตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย²⁹

2.2.6 แนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในการดำเนินคดีอาญาจะมีขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ สำหรับนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษตามคำพิพากษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำคนผิดมาลงโทษ โดยเร็ว และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมซึ่งในขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีกระบวนการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด ในขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากในขั้นตอนการสอบสวนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความจำเป็นที่จะต้องสืบหาข้อเท็จจริงในคดี และในบางครั้งก็อาจต้องละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น ในการตรวจค้นหรือการจับกุมผู้ต้องสงสัย ซึ่งเป็นเหตุจำเป็นในการเสาะหาพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น ขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงนโยบายของแต่ละรัฐว่ามีกระบวนการยุติธรรมที่เน้นไปในทิศทางใดเป็นหลัก เช่น หากรัฐใดต้องการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักก็จะมีให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบสวนสอบสวนมาก เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว แม้จะทำให้ประชาชนทั่วไปต้องสูญเสียสิทธิขั้นพื้นฐานบ้างก็ตามในทางตรงข้ามหากนโยบายของรัฐมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กระบวนการสอบสวนของตำรวจก็มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มมาตรการตรวจสอบเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่

²⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, อ่างแล้วเชิงอรอดที่ 26, หน้า 4-5.

²⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, (2565), *กฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 11), กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, หน้า 56.

ตำรวจใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ แต่ก็อาจส่งผลเสียในด้านประสิทธิภาพของการปราบปรามอาชญากรรมได้เช่นกัน จะเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมักจะมีขีดแย้งใน 2 หลักการนี้เสมอ กระบวนการยุติธรรมจึงมีการแบ่งทฤษฎีไว้เป็น 2 ทฤษฎี นั่นคือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา (Due Process of Law)³⁰

2.2.7 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระวังและปราบปรามอาชญากรรม จะต้องมิตติการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดสูง ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความสงบเรียบร้อย ของสังคมสูญสิ้นไปและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน การควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในระดับสูง การจับกุม การฟ้องร้อง และการพิพากษาผู้กระทำความผิดอาญา จะต้องรวมถึงการดำเนินการที่รวดเร็วมีการดำเนินการในรูปแบบที่เป็นทางการน้อยและปราศจากอุปสรรคที่กินเวลา การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสิทธิภาพสูงเช่นนี้ ทำให้มีผลการปราบปรามอาชญากรรมสูงตามไปด้วย ส่งผลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

ในส่วนของ การดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีกระบวนการคัดกรอง (Screening Process) ในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล การพิจารณาคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือการปลดปล่อยจำเลยซึ่งในกรณีที่ต้องหาบริสุทธิ์เขาจะถูกคัดกรองออกไป เช่นมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือไม่ ทราบแน่ว่าได้กระทำความผิด เป็นต้น ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าตำรวจและอัยการสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นต้นได้ ศาสตราจารย์ Herbert Packer ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ไว้ว่า “กระบวนการคัดกรองควรจะถูกดำเนินการโดยตำรวจและอัยการซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถระบุผู้ที่น่าจะกระทำความผิดได้แน่นอน”³¹

2.2.8 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา (Due Process of Law)

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา (Due Process of Law) หรือหลักนิติธรรมในทางอาญา คำว่า Due Process of Law นั้นเป็นทฤษฎีที่ให้ความหมายตรงตามตัวอักษรว่ากระบวนการที่เป็นธรรมตามกฎหมาย ซึ่งอาจารย์ประธาน วัฒนวานิช ได้ให้ความหมายไว้ว่า “กระบวนการนิติ

³⁰ ประธาน วัฒนวานิช. (2520). ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 9(2). หน้า 150.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-68.

ธรรม (Due Process) หมายถึง การ ใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและมีเหตุผล ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญสหรัฐ หมายถึง รัฐหรือรัฐบาลกลางจะดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาด้วยหลักของ ความเป็นธรรมและวิธีพิจารณาตามกฎหมายจะต้องให้ความคุ้มครองต่อบุคคลตามมาตรฐาน ขั้นต่ำ ภายใต้อันแห่งเสรีภาพ (Liberty) นอกจากนี้ กระบวนการตามกฎหมายในรัฐ ประชาธิปไตย ซึ่ง ดำเนินไป ในแต่ละขั้นตอน ปฏิบัติถูกต้องเป็นธรรมและเหมาะสมหรือไม่” ทฤษฎีนี้ จึงให้ ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรม มากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งกระทำโดย เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครอง ในบางกรณีอาจกระทำในที่รโหฐานซึ่งก็อาจใช้วิธีการ ล่อลวง ขู่เข็ญ หรือการ สร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้และเพราะทฤษฎีนี้ยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ในการพิจารณาคดีอาญาหรือไต่สวนข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะเป็นทางการและเปิดเผยในศาล สถิติยุติธรรมทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด นอกจากนี้ บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมี พยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณา พิพากษาชี้ขาดตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองเขาอย่างถ่วงตามกฎหมาย³²

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา นั้น เป็นทฤษฎีที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา แม้จะมีความแตกต่างในทางปฏิบัติ แต่ก็มีวัตถุประสงค์ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมเช่นเดียวกัน หลักการควบคุมอาชญากรรมนั้นอาจ ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในแง่ของการปราบปรามอาชญากรรมที่ได้ผลมากกว่า แต่ก็อาจเกิดผลเสีย ในแง่ของการใช้อำนาจรัฐที่มีอย่างกว้างขวาง ในขณะที่หลักกระบวนการนิติธรรมจะให้ความสำคัญ ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจ ส่งผลให้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่าง เชื่องช้าได้ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ทั้งสองทฤษฎีต่างก็มีข้อดีและข้อเสียจึงไม่มีกฎหมายของ ประเทศใดที่จะใช้เพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จะมีลักษณะเป็นระบบผสมของสอง รูปแบบ แต่กระบวนการทางอาญาของสหรัฐอเมริกา นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีความใกล้เคียงกับ แนวความคิดทางด้านกระบวนการนิติธรรมมากกว่าระบบของประเทศอื่นในการกำหนด นโยบาย ของรัฐ³³

³² ประธาน วัฒนวานิช. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 30. หน้า 63-68.

³³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 45-47.

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จึงมักจะเกิดความขัดแย้งใน 2 หลักการนี้เสมอ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่ดี นอกจากจะต้องมีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และแก้ไขปรับปรุงให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในทุกขั้นตอนด้วย ดังนั้น ประสิทธิภาพหรือความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม จึงขึ้นอยู่กับ การประสานหลักการในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมใน รัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเข้ากับ ความเป็นจริงในการบังคับใช้กฎหมายและดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงคุณภาพที่เหมาะสม ระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรมกับหลักนิติธรรมนั่นเอง นอกจากนี้ อาจเพิ่มมาตรการ ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเรียกว่า “หลักการตรวจสอบ และถ่วงดุล” (Check and Balance) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการปราบปรามอาชญากรรมของ เจ้าหน้าที่ตำรวจกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเพิ่มกระบวนการตรวจสอบการใช้ อำนาจของเจ้าหน้าที่ มิให้เกินขอบเขตจนกลายเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนมากเกินไป³⁴

ตามหลักนิติรัฐซึ่งให้อำนาจอรัฐและหน่วยงานของรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะ และอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน โดยมีกฎหมายจำกัดอำนาจอรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนจึงต้องมีการควบคุมการ กระทำขององค์กรของรัฐทุกองค์กรให้ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในการปกครองแบบประชาธิปไตย จะมีการแบ่งแยกผู้ใช้อำนาจหน้าที่ไว้ 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจ ตุลาการ ตามทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจประชาธิปไตยของมงเตสกีเยอ (Montesquieu) ซึ่ง เขียนไว้ในหนังสือ “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” ในปี ค.ศ. 1744 เหตุผลของการแบ่งแยกเป็น 3 อำนาจนี้ ก็เพื่อให้แต่ละองค์กรของรัฐมีการตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ในส่วน ของผู้ใช้อำนาจตุลาการนั้น จะเป็นการแบ่งแยกอำนาจ โดยเด็ดขาดจากผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและ ผู้ใช้อำนาจบริหาร เพื่อเป็นการประกันความเป็นอิสระของศาล มิให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทาง การเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม การนำหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลมาใช้ในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ก็เพื่อให้มีการควบคุม และตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งตาม หลักการของนานาประเทศต่างให้ความสำคัญกับมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ตำรวจในชั้นการสืบสวนสอบสวนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการใช้อำนาจที่กระทบกระเทือน สิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการควบคุมหรือกระบวนการ ตรวจสอบก่อนที่จะมีการจับกุม ซึ่งในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาจะให้ผู้มีอำนาจออกหมายจับ

³⁴ ชาญชัย แสงศักดิ์. (2547). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 35.

เพียงองค์กรเดียวคือ ศาล ทำให้ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบ และถ่วงดุล การใช้ดุลยพินิจในการจับกุมผู้หนึ่งผู้ใดได้อันเป็นการจำกัดอำนาจของเจ้าหน้าที่มิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจและเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย³⁵

2.2.9 มาตรการและเหตุการณ์บังคับโทษ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งรัฐธรรมนูญเป็นที่มาของกฎหมายทั้งหลาย ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายแม่บท ซึ่งมีศักดิ์ทางกฎหมายสูงที่สุดเป็นผลให้กฎหมายใดที่ออกมาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่สามารถใช้บังคับได้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญยังแตกต่างจากกฎหมายชนิดอื่นเพราะโดยทั่วไปรัฐธรรมนูญจะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงหรือการดำเนินการใด ๆ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ประเทศต่าง ๆ จึงต้องมีรัฐธรรมนูญด้วยกันทั้งสิ้นแต่บางประเทศรัฐธรรมนูญอาจไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศอังกฤษ บางประเทศเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และไทย รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่มิบทบาทอันสำคัญอย่างมากที่จะกำหนดเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่รัฐจะกระทำการอันเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น รัฐก็ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญอันเป็นกระบวนการที่เรียกว่า Due Process แต่อย่างไรก็ตาม การให้สิทธิแก่ประชาชนโดยไม่มีกรอบหรือขอบเขตเพื่อควบคุมการใช้สิทธิของประชาชนนั้นก็อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่รัฐและปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ และด้วยเหตุนี้รัฐจะต้องเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวกับการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นผลมาจากมาตรการในการปราบปรามอาชญากรรมของรัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ (Crime Control)³⁶

“โทษ” คือ เครื่องมือทางกฎหมาย เป็นวิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้กับมนุษย์ด้วยกันที่ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อระเบียบสังคมที่มีฐานะเป็นกฎหมายอาญา อันเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายของบุคคล หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวมมีผลตอบสนองต่อเหยื่อผู้ได้รับความเสียหาย คนในสังคมและรัฐ เพื่อให้มีผลในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำรงชีวิตที่ปกติในสังคม ดังนั้น โทษจึงต้องสร้างความเกรงกลัวและก่อผลร้ายที่ผู้กระทำได้รับเนื่องจากผลร้ายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางทรัพย์สิน เสรีภาพ ชีวิตร่างกาย เป็นต้น เช่นนี้การใช้ “โทษ” จึงต้องตอบสนองทางสังคมว่า โทษจะนำมาใช้กับบุคคลเมื่อมี

³⁵ ชาญชัย แสงวงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 35.

³⁶ ธาณี วรภัทร์. (2556). หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 ปี 2556 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 1.

การกระทำความผิดกฎหมาย โดยจะต้องถูกกำหนด และใช้โดยผู้ที่มีอำนาจที่แสดงถึงการดำเนินผู้กระทำความผิดประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย มาตรา 2 เช่นเดียวกับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ว่า อำนาจตามกฎหมายที่ทำให้รัฐสามารถที่จะลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มมาจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 114 บทบัญญัตินี้คือ หลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” หรือ “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” อันเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญาและเป็นหลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญ³⁷

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้ให้ความหมายของคำว่า “มาตรการบังคับทางอาญา” (Kriminalstrafe/criminal sanction) ในที่นี้หมายถึงความถึงมาตรการบังคับต่าง ๆ ในกฎหมายอาญาที่จะใช้กับผู้กระทำความผิด อันได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นในกฎหมายอาญาไทย เช่น การยึดและการทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท การโฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา³⁸

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายเรื่องเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญานี้ไว้ว่า “กฎหมายตามเนื้อความ” หมายถึง กฎหมายซึ่งบทบัญญัติมีลักษณะเป็นกฎหมายแท้ กล่าวคือมีลักษณะเป็นข้อบังคับซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษในสมัยใหม่ส่วนใหญ่ เป็นข้อบังคับของรัฐ” กฎหมายตามเนื้อความจึงแยกออกเป็นองค์ประกอบได้ดังต่อไปนี้³⁹

องค์ประกอบที่หนึ่ง ต้องเป็นข้อบังคับ

องค์ประกอบที่สอง ต้องเป็นข้อบังคับของรัฐ

องค์ประกอบที่สาม ข้อบังคับต้องกำหนดความประพฤติ

องค์ประกอบที่สี่ ข้อบังคับนั้นต้องกำหนดความประพฤติของมนุษย์

องค์ประกอบที่ห้า ข้อบังคับนั้นถ้าฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า “กฎหมายตามเนื้อความ” ต้องมีสภาพบังคับ (Sanction) โดยที่ผู้ฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้าย ยกตัวอย่างเช่น ถูกบังคับให้ใช้ค่าเสียหายให้สังทรัพย์ ให้กระทำหรือให้งดเว้น ไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ฯลฯ หรือได้รับโทษซึ่งหมายถึง โทษอาญา คือ ประหารชีวิต จำคุก ชัง ปรับ และริบทรัพย์ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 “สภาพบังคับ” นี้เป็นส่วนสำคัญของกฎหมายเพราะเป็นการบังคับจิตใจของมนุษย์ และให้ประพฤติดนภายในกรอบแห่ง

³⁷ ชาญชัย แสงวงศ์ดี. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 36. หน้า 4-5.

³⁸ คณิต ณ นคร. (2563). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 64.

³⁹ หยุด แสงอุทัย. (2566). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36-37.

กฎหมาย จริยอยู่ นอกจากข้อ บังคับของกฎหมายแล้ว ยังมีข้อบังคับของศาสนา ศีลธรรม และจารีต ประเพณี ซึ่งบังคับให้มนุษย์ประพฤติดีงามเหมือนกัน แต่ข้อบังคับของศาสนา ศีลธรรม และจารีต ประเพณีไม่มีสภาพบังคับ ในปัจจุบันจึงเป็นข้อบังคับที่ไม่เพียงพอ บุคคลย่อมอาจฝ่าฝืนข้อบังคับ ดังกล่าวได้เสมอ เพราะจะปฏิบัติตามหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อในศาสนาหรือความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบชั่วดีของแต่ละคน ตลอดจนปฏิกริยาของสังคมที่มีอยู่ต่อผู้ละเมิดจารีตประเพณีที่ดี ฉะนั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ กฎหมายจึงได้กำหนดสภาพบังคับขึ้น ไว้สำหรับบังคับให้ มนุษย์ที่ไม่นำพาต่อกฎข้อบังคับอื่น ๆ คือ ศีลธรรม ศาสนา และจารีตประเพณี และกล่าวฝ่าฝืน กฎหมายโดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ ในปัจจุบันก็มีกฎหมายที่บังคับความประพฤติของ มนุษย์ซึ่งได้เอาโทษการกระทำ ซึ่งการกระทำนี้ความจริงไม่เป็นการผิดศีลธรรมแต่อย่างใดเลย เช่น การขายสินค้าเกินราคาตามที่ทางราชการกำหนด อันจะเป็นผิดต่อ พระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไร เกินควร เป็นต้น ถ้าสิ่งของนี้ผู้ผลิตผลิตด้วยต้นทุนแพงและถ้าเขาจะขายด้วยราคาที่ทางราชการ กำหนดไว้ เขาก็จะขาดทุนการขายเกินราคานี้ไม่เป็นการผิดศีลธรรมอย่างไร แต่การกระทำนั้นก็ เป็น ความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควรและต้องมีโทษ⁴⁰

แม้กฎหมายตามเนื้อความจะมีสภาพบังคับดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ก็สามารถแยก ประเภทกฎหมายตามเนื้อความ ออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้⁴¹

ประเภทที่หนึ่ง กฎหมายที่เป็นบทบังคับ (Jus Cogens) หมายถึง บทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่ไม่ยอมให้คู่กรณีตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ เป็นบทบังคับเด็ดขาด การฝ่าฝืนกฎหมายที่ เป็นบทบังคับนี้ย่อมกระทำให้เกิดผลร้ายหรือได้รับโทษเสมอไป

ประเภทที่สอง กฎหมายที่ไม่เป็นบทบังคับ (Jus Dispositivum) หมายถึง บทบัญญัติ แห่งกฎหมายที่ยอมให้คู่กรณีตกลงเป็นอย่างอื่นได้ คู่กรณีสามารถตกลงทำสัญญากันมีข้อความแย้ง หรือขัดกับกฎหมายดังกล่าวกฎหมายที่ไม่เป็นบทบังคับนี้บัญญัติไว้เป็นกลาง ๆ ถ้าคู่กรณีเห็นชอบ ด้วยก็ไม่ต้องตกลงเป็นพิเศษให้แย้งหรือขัดกับกฎหมายนั้น และกฎหมายก็ใช้บังคับโดยอัตโนมัติ กฎหมายประเภทนี้มีสภาพบังคับ (Sanction) เหมือนกัน กล่าวคือ ถ้าคู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้เป็น อย่างอื่นแล้วก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัตินั้น และการฝ่าฝืนยอมทำให้เกิดผลร้ายหรือได้รับ โทษเหมือนกัน เช่น ในเรื่องการซื้อขาย กฎหมายบังคับให้ผู้ซื้อต้องชำระราคาเมื่อส่งมอบของ แต่ บทบัญญัติเช่นว่านี้ไม่ใช่บทบังคับ ฉะนั้น คู่สัญญาอาจตกลงซื้อเชื่อกันก็ได้ การที่มีกฎหมาย ที่ไม่เป็นบทบังคับนั้นก็ เพราะผู้บัญญัติกฎหมายได้บัญญัติบทบัญญัตินั้นไว้เพื่อประโยชน์ของ

⁴⁰ หุุด แสงอุทัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 39. หน้า 75.

⁴¹ หุุด แสงอุทัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 39. หน้า 75-76.

คู่กรณีแต่ถ้าคู่กรณีจะตกลงเป็นอย่างอื่น โดยเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่เขามากกว่า กฎหมายก็ยอมให้ตกลงเป็นอย่างอื่นได้

ความสำคัญของการที่ต้องมีมาตรการบังคับในทางอาญา ในขณะที่เดียวกันการใช้มาตรการบังคับในทางอาญากับมนุษย์คนหนึ่งคนใดหรือหลายคนก็ตาม ก็ต้องคำนึงถึงสาระสำคัญหลัก ๆ หลายเรื่องด้วยกันเพราะเขาเหล่านั้นก็มีความเป็น “มนุษย์” เช่นเดียวกับทุก ๆ คนกล่าวคือ การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการใช้มาตรการบังคับนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น “เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับทางอาญา” จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นภาวะวิสัยหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้มาตรการบังคับในทางอาญาต้องมีเหตุผลที่อธิบายได้ต่อสาธารณชนนั่นเอง นอกจากความเป็นเหตุและผล ในการใช้มาตรการบังคับในทางอาญามีผลต่อความเป็นภาวะวิสัยของการใช้มาตรการบังคับแล้ว ยังมีผลกระทบ ต่อสังคมส่วนใหญ่มาก เพราะถ้าการใช้มาตรการบังคับเน้นหนักไปในทางแก้แค้น ทดแทน ชดเชย ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดเป็นหลักหรือใช้โทษตามที่เคยลงตาม ๆ กันมาจากคำพิพากษาที่มีมาก่อน ๆ เหตุผลของการใช้มาตรการบังคับก็จะถูกลดลงจากเหตุผลในการลงโทษนั้น ๆ การใช้มาตรการบังคับชนิดใดก็ตาม ต้องมี “เหตุผล” เสมอว่าทำไมจึงใช้มาตรการบังคับทางอาญาชนิดนั้น ๆ ปริมาณเท่านั้นเท่านี้ แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละรายแต่ละบุคคล เพราะตามธรรมชาติแล้วคนแต่ละคนมีบุคลิกนิสัยที่แตกต่างกัน ดังนั้น นอกเหนือจากการพิจารณาพฤติกรรมการกระทำความผิดแล้ว ยังต้องพิจารณาตัวผู้กระทำความผิดด้วย ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยฉบับปัจจุบัน ก็บัญญัติไว้ในมาตรา 138⁴²

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร อธิบายมาตรานี้ว่า “หลักตรวจสอบ” ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือเพื่อประโยชน์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล การมีข้อมูลบุคคลผู้กระทำความผิดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นที่มาของเหตุผลในการเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญา และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดร่วมกับพฤติกรรมการกระทำความผิดที่ได้กระทำขึ้น⁴³

การใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เป็นภาวะวิสัยต้องคำนึงถึงเหตุผลที่อธิบายได้ใน 3 มิติ กล่าวคือ เหตุผลในอดีต นั่นก็คือ ความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติดันเป็นอาจิม รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) เหตุผลปัจจุบัน คือ การกระทำทั้งหลายที่เป็นพฤติกรรมของการกระทำ

⁴² ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2542). สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม. *บทบัญญัติ*, 55(4). หน้า 1.

⁴³ คณิต ฒ นคร. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 45.

ความผิดและเหตุผลในอนาคต คือ ภายหลังจากการใช้มาตรการบังคับชนิดนั้น ปริมาณที่ใช้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกบังคับตามมาตรการและสังคมได้ อะไร

2.2.10 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐธรรมนูญกับการใช้มาตรการบังคับ

รัฐธรรมนูญทุกฉบับถือเป็น “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) ดังนี้ ถ้าไม่มีกฎหมายเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้นเพราะถ้าดำเนินการไปแล้วอาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อกฎหมายกำหนดขอบเขตไว้ เช่น ใดฝ่ายปกครองก็ใช้กฎหมายไปตามขอบเขตนั้นจะใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้ อำนาจกฎหมายในการที่ภาครัฐจะเข้าไปดำเนินการใด ๆ ที่จะมีผลกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ อำนาจรัฐดังกล่าวจะใช้กับบุคคลใดก็ได้ก็ต่อเมื่อบุคคลคนนั้น ได้มีการกระทำการอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลใดก็ตามที่กระทำผิดกฎหมายนั่นเอง บทบัญญัติของกฎหมายที่รัฐได้ออกมาโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญก็จะมีผลให้เจ้าพนักงานสามารถนำกฎหมายเรื่องต่าง ๆ ที่จัดไว้โดยเฉพาะมาดำเนินการกับบุคคลนั้น ๆ ได้ทันที ทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและเป็นการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม มิให้เกิดขึ้นในสังคมอันจะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างปกติสุข ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่อาจกระทบกระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย⁴⁴

การใช้อำนาจรัฐตามปกติเป็นเรื่องของเจ้าพนักงานของรัฐ การบัญญัติกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐที่ใช้อำนาจรัฐได้นั้น เป็นไปทั้งเพื่อประโยชน์ของรัฐและเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีกรณี หลายกรณี และกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ภารกิจของรัฐมีความสมบูรณ์ การใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีต่าง ๆ ที่เป็นการเฉพาะเรื่อง แม้จะเป็น “การกระทำที่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ” (Tatbestandsmassigkeit) แต่โดยที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้การกระทำของพนักงานของรัฐ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงไม่เป็นการกระทำที่ “ผิดกฎหมาย” เหตุต่าง ๆ ในกฎหมายที่ให้อำนาจนั้นจึงต่างเป็น “เหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ (Rechtfertigungsgrund/justification) ตามความหมายของกฎหมายอาญา⁴⁵

ในการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีต่าง ๆ ที่เป็นการเฉพาะเรื่องนั้น กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไข รายละเอียดเป็นการเฉพาะไว้ในแต่ละ

⁴⁴ รัฐธรรมนูญ ทอหงี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 36.

⁴⁵ ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. (2542). *วิธีการวิจัยทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 152.

กฎหมาย รายละเอียดของแต่ละกฎหมายมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในความแตกต่างกันนั้นก็ มีหลักทั่วไปที่เป็นเงื่อนไขของความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐหรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เหมือนกันอยู่บางประการหลักทั่วไปที่เหมือนกันมีอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับ อำนาจหน้าที่ เขตอำนาจ เงื่อนไขของการใช้อำนาจรัฐ และหลักความละมุนละม่อม หรือหลักความ พอสมควรแก่เหตุในการใช้อำนาจรัฐ

การใช้อำนาจรัฐอันเป็นมาตรการเพื่อให้ภารกิจของรัฐมีความสมบูรณ์นั้น จำต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักความละมุนละม่อม” กล่าวคือ เจ้าหน้าที่รัฐ จะใช้อำนาจรัฐกับบุคคลใดต้อง กระทำให้กระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นน้อยที่สุด ทั้งนี้ การใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานของรัฐ ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” กล่าวคือ การใช้อำนาจรัฐต้องเป็นการ กระทำที่ไม่เกินความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งเรื่อง⁴⁶

ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายของทุกประเทศจะต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม โดยเฉพาะ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ บทบัญญัติใดของ กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำ นั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ เว้นแต่การ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจ ไว้ให้กระทำได้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อ พิจารณาตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจ พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติบางประการที่จำกัด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงต้องมีเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัด สิทธิและเสรีภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ มีเจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลา การศาลยุติธรรมและจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีและผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่ง ศาล ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นไปตามหลักการบัญญัติกฎหมาย การกำหนดมาตรการต่าง ๆ รวมถึงการกำหนดบทลงโทษ ที่ต้องได้สัดส่วนกับความผิดและ เหมาะสมแก่เหตุ

2.3 ความเป็นมาและความสำคัญในการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ 2000

แนวคิดเริ่มแรกในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขององค์กร สหประชาชาติ ปรากฏครั้งแรกในร่างปฏิญญาสิทธิ 17 ประการ ของเหยื่ออาชญากรรม และสมัชชาใหญ่องค์กรสหประชาชาติ

⁴⁶ รัฐธรรมนูญ ทงสิ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 37-38.

ได้ลงมติรับรองไว้ในปี ค.ศ 1985 โดยองค์กรสหประชาชาติได้ประกาศหลักเกณฑ์เบื้องต้นในงาน ยุติธรรมสำหรับเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางที่ผิด ทั้งนี้ องค์กรสหประชาชาติได้ เรียกร้องให้สมาชิกพิจารณาให้ความสำคัญในการตอบสนองกระบวนการบริหารและตุลาการต่อ ความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมโดยได้กำหนดให้ใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อลดความไม่สะดวก ของเหยื่ออาชญากรรมให้เหลือน้อยที่สุด รวมถึงปกป้องความเป็นส่วนตัวของเหยื่ออาชญากรรม โดยให้หลักประกันต่อความปลอดภัยของเหยื่อและพยานให้พ้นจากข่มขู่และการล้างแค้น ต่อมาในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติวาระพิเศษ ว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการร่างกฎหมาย UNDCP Model Witness Protection Bill 1988 ขึ้น เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทให้แต่ละประเทศสามารถ นำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมภายในประเทศของตน ซึ่งร่างกฎหมายนี้มีหลักการที่สำคัญคือ “พยานจะไม่ให้การโดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตรายหรือการตอบแทนที่เกี่ยวกับ กระทำทางอาญา” อีกทั้งได้มีการศึกษาความผิดมูลฐานที่สมควรนำมาตราการคุ้มครองพยานมาใช้⁴⁷

ต่อมาประชาคมโลกต่างตระหนักถึงภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อพยานที่ร้ายแรงมากขึ้น ทุกที่ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาอันเกิดจากเหล่าองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลก จึงได้มีการดำเนินการของประชาคมระหว่างประเทศในกรอบสหประชาชาติ โดยเริ่มจากการหารือ ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการธิการ Commission on Crime Prevention and Criminal Justice เพื่อเป็นการหารือปัญหาอันเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นระเบียบวาระการประชุมที่ คณะกรรมการฯ ได้หารือกันมาตลอดมา⁴⁸

ในการประชุมครั้งที่ 1 พ.ศ. 2535 นาย Giovanni Falcone หัวหน้าคณะผู้แทนอิตาลีได้ เสนอให้มีการจัดประชุมระหว่างประเทศ เพื่อพิจารณาเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อ แก้ปัญหานี้ ต่อมาโดยได้มีการจัดประชุมระดับรัฐมนตรี ว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เมืองเน เปิลส์ ประเทศอิตาลี ระหว่างวันที่ 21 - 23 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ที่ประชุมได้รับเอาแถลงการณ์ทาง การเมืองและแผนดำเนินการระดับ โลกเพื่อต่อต้าน องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ สมัชชา สหประชาชาติได้ลงมติรับเอาในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน แสดงถึงแนวโน้มแนวความคิดที่จะจัดทำ

⁴⁷ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 36.

⁴⁸ วรณวิภา เมืองถ้ำ. (2561). *มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการ โยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 12.

ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้ก่อกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่างขึ้นแล้ว⁴⁹

ในระยะแรก ประเทศที่เข้าร่วมประชุมเห็นว่าความตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นความตกลงที่มีระดับพันธกรณีที่ต่ำเกินกว่าจะป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่ก็ได้รับความสนับสนุนมากยิ่งขึ้นในการจัดประชุมระดับรัฐมนตรีในภูมิภาคต่าง ๆ กล่าวคือ กรุงบูเอโนสไอเรส ในปี พ.ศ. 2538 กรุงดาการ์ ในปี พ.ศ. 2540 กรุงมะนิลา ในปี พ.ศ. 2541 กรุงโรมและกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2543 ตามลำดับ⁵⁰

ต่อมาพ.ศ. 2539 ประธานาธิบดีโปแลนด์ได้เสนอร่างความตกลงเพื่อต่อต้านองค์กรอาชญากรรมต่อที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ โดยมุ่งการพิจารณาที่ตัวประเด็นต่างๆ เช่น คำนิยามขององค์กรอาชญากรรมแทนที่จะเป็นการอภิปรายทั่วไปอย่างกว้าง ๆ โดยไม่มีประเด็นให้พิจารณาอย่างจริงจังดังการประชุมครั้งก่อน ๆ⁵¹

สมัชชาสหประชาชาติได้มีข้อมติที่ 53/111 ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2541 จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม เพื่อพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม และพิธีสารที่เกี่ยวข้องอีก 3 ฉบับ ได้แก่ เรื่องการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เรื่องการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น และเรื่องการลักลอบผลิตและค้าอาวุธ⁵²

คณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม ได้ดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2542 ถึง พ.ศ. 2544 โดยการเรียกประชุม ณ สำนักงานสหประชาชาติกรุงเวียนนา เครือรัฐออสเตรเลีย รวม 13 ครั้ง ครั้งแรก ระหว่างวันที่ 18 - 29 มกราคม พ.ศ. 2542 ครั้งที่สอง ระหว่างวันที่ 8 - 12 มีนาคม พ.ศ. 2542 ครั้งที่สาม ระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 (พร้อมกันกับการจัดประชุมคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice ครั้งที่ 8) ครั้งที่สี่ ระหว่างวันที่ 28 มิถุนายน - 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 ครั้งที่ห้า ระหว่างวันที่ 4 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ครั้งที่หก

⁴⁹ รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. (2547). *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10 - 11.

⁵¹ รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 11.

⁵² รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 6.

ระหว่างวันที่ 6 - 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ครั้งที่เจ็ด ระหว่างวันที่ 17 - 28 มกราคม พ.ศ. 2543 ครั้งที่แปด ระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ - 3 มีนาคม พ.ศ. 2543 ครั้งที่เก้า ระหว่างวันที่ 5 - 16 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ครั้งที่สิบ ระหว่างวันที่ 17 - 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ครั้งที่สิบเอ็ด ระหว่างวันที่ 2 - 27 ตุลาคม พ.ศ. 2543 ครั้งที่สิบสอง ระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม พ.ศ. 2544 และครั้งที่สิบสาม ระหว่างวันที่ 26 มกราคม - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547⁵³

ในการประชุมครั้งที่สิบ นั้น คณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณา ขอร่าง และได้จัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะ องค์การ (United Nations Convention against Transnational Organized Crime)⁵⁴ จนแล้วเสร็จ และหลังจากนั้น ได้รายงานต่อที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญที่ 55 ซึ่งได้มีการรับเอา อนุสัญญาดังกล่าว โดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 55/25 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 และ ให้จัดการประชุมทางการเมืองระดับสูง เมืองปาเลร์โม ประเทศอิตาลี ระหว่างวันที่ 12 - 15 ธันวาคม พ.ศ. 2543 เพื่อการลงนามอนุสัญญาสหประชาชาติ เป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมาย ได้กำหนด มาตรฐานขั้นต่ำเพื่อให้รัฐภาคีสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งด้าน นโยบาย ด้วยกฎหมาย แนวทางในการบริหาร และการบังคับใช้กฎหมายในการที่จะป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่จะตั้งในลักษณะองค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น⁵⁵ กล่าวคือ ขจัดความเหลื่อมล้ำของมาตรฐานในทางกฎหมายอันเนื่องมาจากระบบกฎหมายที่ แตกต่างกันและส่งเสริมความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือกัน ในทางกฎหมายของประเทศ ต่าง ๆ และกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการยกร่างกฎหมายภายในเพื่อดำเนินการให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ กล่าวคือ โดยผลของอนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้มีส่วนร่วมในกลุ่มอาชญากรที่ จัดตั้งในลักษณะองค์การ การฟอกเงิน การทุจริตประพฤติดมิชอบและการขัดขวางความยุติธรรมเป็น ความผิดตามอนุสัญญา⁵⁶

⁵³ รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 11 - 12.

⁵⁴ United Nations Convention against Transnational Organized Crime. (Online). Available: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>. [2023, July 23]

⁵⁵ รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 15.

⁵⁶ ประธาน วัฒนวาณิช และวีรศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2548). *การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การและพิธีสารแนบท้าย ในรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติระยะที่ 2*. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 9.

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถอายัดและยึดทรัพย์สิน และผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือการริบทรัพย์สิน มาตรการในการปราบปรามกระบวนการฟอกเงิน และมาตรการในการคุ้มครองพยาน กล่าวคือ มาตรการได้ถูกกำหนดให้มีความชัดเจนมากขึ้นเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศในการต่อต้านการดำเนินกิจกรรมที่ผิดกฎหมายที่มีลักษณะข้ามชาติโดยกลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ความช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งกันและกัน และมาตรการในการให้การคุ้มครองแก่ผู้เสียหายและพยาน เป็นต้น รัฐภาคีจะมีพันธกรณีในการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคที่จำเป็น ทั้งนี้ เพื่อพัฒนามาตรการที่เป็นการเพิ่มศักยภาพของการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร⁵⁷

แนวคิดการคุ้มครองพยาน ถือเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาหารือของที่ประชุมของคณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณากร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม ระหว่างวันที่ 19 – 29 มกราคม พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงหลักการคุ้มครองพยานในหัวข้อ 18 ter มีแนวคิดสำคัญ คือ การคุ้มครองพยานให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมจากการคุกคามหรือแก่แค้น ทั้งนี้ ได้มีการถกถึงประเด็นขอบเขตนิยามของพยานที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าให้ครอบคลุมถึงบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายจากการถูกคุกคามหรือข่มขู่จากอาชญากรข้ามชาติ และให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยานทั้งที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติ และไม่ได้มีความสัมพันธ์เป็นญาติแต่ตกอยู่ในอันตรายจากการถูกคุกคามข่มขู่ การให้ความคุ้มครองไปถึงพยานที่มีฐานะเป็นผู้เสียหาย เช่น เจ้าหน้าที่ทางกฎหมายที่มาให้การเป็นพยาน และขยายความคุ้มครองไปถึงอาชญากรที่หันมาให้ความร่วมมือในการให้การกับเจ้าหน้าที่รัฐก็จะได้รับการคุ้มครองในฐานะพยานด้วยเช่นกัน ในการร่างอนุสัญญายังให้ความสำคัญในการให้ความร่วมมือกันระหว่างรัฐภาคีในการคุ้มครองพยานที่ตกอยู่ในความเสี่ยงที่ร้ายแรงให้ได้รับการคุ้มครองโดยการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานไปยังรัฐอื่น⁵⁸

ข้อมติประชุมสมัชชาสหประชาชาติที่ 55/22 ได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองพยานหรือผู้เสียหายเพิ่มขึ้น โดยให้รวมถึงผู้เสียหายที่ได้รับการคุ้มครองตามพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา 2 ฉบับ ได้แก่ ผู้หญิงและเด็กตามพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ ข้อ 6 และข้อ 7 และผู้ถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐาน ตามพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ข้อ 5 และ 16⁵⁹

⁵⁷ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 15.

⁵⁸ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 15 – 16.

⁵⁹ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 16.

ในระหว่างวันที่ 10 - 21 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดการประชุมของภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติที่กรุงเวียนนา เพื่อหารือเกี่ยวกับการให้รัฐภาคีต้องพิจารณาทบทวนมาตรการคุ้มครองพยานภายในรัฐ และต้องทำรายงานวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเสนอต่อที่ประชุม โดยมีสำนักเลขาธิการสหประชาชาติเป็นฝ่ายที่เก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติที่ผ่านมาของรัฐภาคีเกี่ยวกับการนำมาตรการตามอนุสัญญาและพิธีสารมาคุ้มครองแก่พยานและผู้เสียหาย นอกจากนี้ ที่ประชุมยังมีการส่งเสริมให้มีการนำเอาเทคนิคที่สามารถทำให้ช่วยเหลือพยานและผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นมาใช้อีกด้วย ที่ประชุมยังให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองและผู้เสียหายระหว่างรัฐด้วย⁶⁰

2.3.1 สิทธิของพยานตามอนุสัญญา

การกระทำของกลุ่มอาชญากรข้ามชาติส่งผลกระทบต่อพยานซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้ให้ความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือแม้แต่อาชญากรซึ่งหันมาให้ความร่วมมือในการให้การต่อรัฐเพื่อตนจะได้รับการผ่อนผันโทษก็ตาม เมื่อพยานเหล่านี้มาให้ความร่วมมือ รัฐก็สมควรจะให้ความคุ้มครอง เนื่องจากพยานมักถูกข่มขู่และถูกคุกคามจากเหล่าอาชญากรเสมอ นอกจากนี้พยานจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของเหล่าองค์กรอาชญากรข้ามชาติ จากการถูกบังคับ ข่มขู่ ทุบตี ดังนั้น ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาอีก 2 ฉบับ ได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ จึงได้ให้การคุ้มครองสิทธิของพยานผู้เสียหายในฐานะพยาน และพยานที่เป็นอาชญากรที่หันมาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่รัฐ เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมดังต่อไปนี้⁶¹

2.3.2 สิทธิของพยาน

การคุ้มครองสิทธิของพยานมีความสำคัญ เนื่องจากการคุ้มครองพยานบุคคลจากการเป็นเครื่องมือในการรักษาพยานที่ดีที่สุดในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม ดังนั้น ตามอนุสัญญาข้อ 24 จึงได้ให้ความสำคัญการให้ความคุ้มครองแก่พยาน จึงให้รัฐภาคีจัดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมภายในรัฐของตนเพื่อการคุ้มครองพยานโดยสิทธิของพยานตามอนุสัญญาที่ได้รับ การคุ้มครองสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้⁶²

⁶⁰ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 16 – 17.

⁶¹ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 17.

⁶² วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 17 – 18.

พยานจะต้องได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย จากการถูกระทำต่าง ๆ เช่น การถูกคุกคาม การถูกทำร้าย การถูกข่มขู่ ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) ในการพิจารณาคดีซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยถือว่าพยานนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการมาให้การเกี่ยวกับความผิดที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ดังนั้น การคุ้มครองแก่พยานจึงควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองทางกายแก่พยาน โดยแบ่งเป็น 2 มาตรการ คือ มาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ กล่าวคือ สำหรับมาตรการทั่วไปมักจะเป็นมาตรการที่ไม่ซับซ้อน เป็นกรณีที่พยานไม่ได้รับอันตรายร้ายแรงจนไปกระทบต่อความปลอดภัยเกินไปนัก เช่น การให้โทรศัพท์มือถือแก่พยานส่วนในกรณีที่พยานอาจได้รับอันตรายอย่างร้ายแรง จำเป็นต้องใช้มาตรการที่ซับซ้อนและมีความเข้มข้นมากขึ้นก็มักจะใช้มาตรการพิเศษ ได้แก่ การย้ายที่อยู่ให้แก่พยานทั้งภายในและภายนอกประเทศหรือการเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่ระบุถึงตัวพยาน เป็นต้น⁶³

สำหรับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาได้กำหนดขอบเขตไว้รวมถึงพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำความคิดแต่ภายหลังหันมาให้ความร่วมมือในการให้การแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกคุกคามหรือข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ รัฐก็ต้องจัดความคุ้มครองทางกายให้ในฐานะพยานด้วยเช่นกัน โดยรูปแบบการคุ้มครองทางกายนี้จะพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยมีมาตรการต่าง ๆ เช่น การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจให้การคุ้มกันพยานในการเดินทางไปและกลับจากศาล การประกันความปลอดภัยในห้องพิจารณาคดี รวมถึงการคุ้มครองต่อครอบครัวของพยานหรือบุคคลอื่นผู้ใกล้ชิดกับพยานด้วย เพราะในบางกรณีบุคคลผู้ใกล้ชิดพยานก็ถูกคุกคามหรือถูกข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมด้วยเช่นกัน⁶⁴

นอกจากนั้นพยานต้องได้รับการคุ้มครองทางจิตใจด้วย การคุ้มครองทางจิตใจของพยานรวมถึงการสร้างความมั่นคงทางจิตใจต่อสถานการณ์ และการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่กดดันเคร่งเครียด ตัวอย่างเช่น การทำให้พยานกลับคืนสู่สภาพจากความชอก ช้ำทางจิตใจอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการทางพิจารณาทางกฎหมาย โดยรูปแบบการให้ความคุ้มครองทางจิตใจแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายและระเบียบการพิจารณาคดีของประเทศนั้น ๆ โดยรูปแบบทั่วไป คือ การทำให้พยานทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในห้องพิจารณาคดี การอนุญาตให้ที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตามพยาน ไปศาลด้วย การฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการตุลาการ เช่น ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานที่ทำงานเกี่ยวกับการพิจารณาคดี ตำรวจ เป็นต้น ให้รู้และเข้าใจถึงความรู้สึก ความต้องการ ของพยานและการจัดให้มีการแยกห้องนั่งรอ

⁶³ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 18.

⁶⁴ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 18.

พิจารณาคดีของพยานในศาลเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าของพยานกับจำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยนอกศาล⁶⁵

สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองคำให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้องจากปัจจัยภายนอกหรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลกระทบต่อคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น โดยอาจมีเหตุปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อคำให้การของพยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้เห็น เช่น อาจเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ คือ อายุ วัย ความสามารถในการถ่ายทอดหรือสร้างความสามารถในการจำ การขัดขวางในรูปแบบต่างๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี เช่น การให้การโดยต้องเผชิญหน้ากับอาชญากรโดยตรง การถูกซักถามจากคู่ความ ดังนั้น อนุสัญญาฯ จึงได้กำหนดมาตรการที่ให้รัฐภาคีนำกระบวนการพิจารณาทางอาญาที่สามารถทำให้พยานสามารถให้การโดยได้ปราศจากการขัดขวาง เช่น การอนุญาตให้มีการให้การผ่านวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Video Conference) หรือการนำการสืบพยานล่วงหน้ามาใช้ กรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจถูกคุกคาม แต่การนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในการคุ้มครองพยาน จะต้องไม่เป็นการกระทบถึงสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ดังนั้น รัฐในฐานะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถมาให้การต่อศาลได้โดยปลอดภัย⁶⁶

2.3.3 สิทธิของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการคุกคาม ข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ อนุสัญญาข้อ 25 ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้ คือ สิทธิที่พยานจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายจากการถูกกระทำต่างๆ เช่น การถูกคุกคาม การถูกทำร้าย การถูกข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และสิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาจากรัฐ กำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ อีกทั้งยังกำหนดให้รัฐภาคีแต่ละรัฐ ทำให้ความเห็นและความกังวลของผู้เสียหายได้รับการนำเสนอและพิจารณาในขั้นตอนที่เหมาะสมของการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำผิด แต่ทั้งนี้ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องกระทำในลักษณะที่ไม่กระทบต่อสิทธิของฝ่ายจำเลยอีกด้วย⁶⁷

⁶⁵ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 18 – 19.

⁶⁶ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, (2551). *การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 : การปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 13 – 15.

⁶⁷ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 20.

นอกจากนี้การคุ้มครองผู้เสียหายตามอนุสัญญาข้อ 25 ยังรวมถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ตามพิธีสารเพื่อป้องกัน ปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะ ผู้หญิงและเด็ก และการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายผู้ถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐาน ตามพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ⁶⁸ ดังนี้

สิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะได้รับ คือ ได้รับการช่วยเหลือและปกป้องจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยรัฐภาคีต้องปกปิดข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลที่บ่งชี้ตัวบุคคลของเหยื่อการค้ามนุษย์ รวมถึงการจัดให้มีการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เป็นการพิจารณาลับ ต้องจัดให้ความปลอดภัยทางกายแก่ผู้เสียหายขณะอยู่ในอาณาเขตของรัฐ ต้องคุ้มครองสถานะของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในประเทศผู้รับ โดยให้รัฐภาคีจัดให้มีมาตรการซึ่งอนุญาตให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถอยู่ในอาณาเขตของประเทศนั้นได้เป็นการชั่วคราวหรือถาวรตามความเหมาะสมแก่กรณี อีกทั้งต้องคำนึงถึงการกลับถิ่นฐานเดิมของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รัฐภาคีซึ่งผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เป็นบุคคลในสัญชาติของรัฐนั้นหรือเป็นบุคคลที่มีสิทธิ์ในการพำนักเป็นการถาวรในเวลาที่เขาเข้าไปในอาณาเขตของรัฐภาคีที่ได้รับบุคคลนั้นพึงช่วยเหลือและยอมรับการกลับคืนของบุคคลนั้น โดยปราศจากความลำเอียงที่ไม่สมควรหรือไม่มีเหตุผลโดยชอบ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้วย สำหรับสิ่งของผู้เสียหายผู้ถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐานจะได้รับคือสิทธิที่ไม่ต้องรับผิดชอบจากการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ตนตกเป็นผู้ถูกกระทำจากการลักลอบ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ถูกกระทำจากการลักลอบขนมาให้การเป็นพยานหลักฐานในการลงโทษแก่ผู้ลักลอบขนย้ายถิ่นฐาน⁶⁹

ผู้วิจัยเห็นว่า อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตนเพื่อจะให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ พยานจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย จากการถูกกระทำต่าง ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) ในการพิจารณาคดีอนุสัญญาฯ จึงได้กำหนดมาตรการที่ทำให้รัฐภาคีต้องมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถมาให้การต่อศาลได้โดยปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น สำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่พิจารณาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อคุ้มครองพยานและต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับพยานที่มาเบิกความต่อศาลอย่างเหมาะสม

⁶⁸ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 20.

⁶⁹ วรรณวิภา เมืองถ้ำ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48, หน้า 20 – 21.

2.4 โทษริบทรัพย์สิน

โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษที่มีจุดมุ่งหมายในการกำราบผู้กระทำความผิด เพื่อให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินที่แปดเปื้อน ไปด้วยมลทิน หรือได้มาโดยที่มิชอบให้ตกเป็นของรัฐ หรือกลับคืนสู่สังคม โดยมีแนวความคิดว่าผู้ที่กระทำความผิดไม่สมควรได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น จึงต้องริบเอาบรรดาทรัพย์สินที่มิชอบดังกล่าว เพื่อเป็นการลงโทษผู้นั้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้บุคคลอื่นในสังคมมีแรงจูงใจที่จะกระทำความผิดดังกล่าว⁷⁰

2.4.1 ความหมายของโทษริบทรัพย์สิน

โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษทางอาญาที่ปรากฏอยู่ในสังคมมาช้านาน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายประเทศ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของโทษริบทรัพย์สินไว้คล้ายคลึงกัน เช่น อคติเซอร์ วิลเลียม แบล็คสโตน ได้ให้ความหมายของการริบทรัพย์สิน (Forfeiture) ไว้ว่า เป็นโทษที่ทำให้บุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมาย หรือกระทำการใดโดยประมาทเลินเล่อ อันเป็นความผิดตามกฎหมายต้องสูญเสียทรัพย์สินผลประโยชน์หรือดอกผลที่จะได้รับ เพื่อชดใช้ให้กับฝ่ายผู้เสียหาย⁷¹

การริบทรัพย์สิน คือ มาตรการทางกฎหมายที่กระทำต่อสิ่งไม่มีชีวิต (Inanimate Object) ซึ่งทำให้บุคคลต้องสูญเสียทรัพย์สินหรือสิทธิเด็ดขาดในทรัพย์สินของตน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด⁷²

พจนานุกรม Black's Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า ริบทรัพย์สิน (Confiscation) คือ การบังคับเอาทรัพย์สินให้ตกเป็นของรัฐ ซึ่งกระทำโดยรัฐหรือผู้กระทำการแทนรัฐ และให้ความหมายของคำว่า การริบทรัพย์สินทางปัญญา (Criminal Forfeiture) คือ กระบวนการที่รัฐบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลที่กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลดังกล่าว⁷³

⁷⁰ ถัสร์ชัย จันทระเสนา. (2558). *วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 6-7.

⁷¹ รุจิรา พิจรบุญรุ่งเรือง. (2563). *กระบวนการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม ศึกษากรณี การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหรือถึงแก่ความตาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 26.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

⁷³ กัมปนาท แสนโกชน์. (2552). *การริบทรัพย์สินตามกฎหมาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9.

ถ้อยคำและความหมายของการริบทรัพย์สินตามหลักสากล สามารถแยกคำจำกัดความออกเป็น 2 ความหมาย ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในเชิงความหมายและวิธีการบังคับใช้คือคำว่า “Forfeiture” หมายถึง “การที่บุคคลจะต้องสูญเสียทรัพย์สินของตน โดยปราศจากค่าตอบแทน อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดซึ่งมุ่งกระทำต่อตัวทรัพย์สินโดยตรง มีผลให้กรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สินตกเป็นของรัฐ” และคำว่า “Confiscation” หมายถึง “การที่รัฐยึดเอาทรัพย์สินมาจากบุคคล โดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอันเนื่องมาจากเจ้าของทรัพย์สินถูกศาลตัดสินพิพากษาลงโทษเพราะเหตุที่ตนกระทำความผิดอาญา⁷⁴

จิตติ ดิงศภัทย์ ให้ความหมายของการริบทรัพย์สินไว้ว่า คือการริบเอาทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ที่กระทำความผิดไปเป็นของรัฐ⁷⁵

ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ ให้ความหมายของการริบทรัพย์สินไว้ว่า การริบทรัพย์สินเป็นโทษสถานหนึ่งทำให้ผู้ที่กระทำความผิดต้องสูญเสียไปซึ่งทรัพย์สินของตน และยังเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย⁷⁶

สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้ให้ความหมายของการริบทรัพย์สินไว้ว่า เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการพรากเอาไปซึ่งทรัพย์สินหรือผู้ที่กระทำความผิด โดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนในการนั้นหรือบังคับเอาไปซึ่งทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด⁷⁷

ริบทรัพย์สิน ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 หมายถึง “โทษทางอาญาประเภทหนึ่งที่บังคับเอาทรัพย์สินมาจากเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ทรัพย์สินที่ถูกริบจะตกเป็นของแผ่นดิน หรือศาลอาจสั่งให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้”⁷⁸

2.4.2 ประวัติความเป็นมาของโทษริบทรัพย์สินในต่างประเทศ

โทษริบทรัพย์สินที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศไทย ได้ถืออิทธิพลและแนวคิดพื้นฐานมาจากชาติตะวันตก ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโทษริบทรัพย์สินของชาติ

⁷⁴ รุจิรา พิระชญารุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 27.

⁷⁵ จิตติ ดิงศภัทย์. (2536). *กฎหมายอาญา 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพรินติ้งกรุ๊ป. หน้า 893.

⁷⁶ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2554). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 223.

⁷⁷ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2521). *การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด. ในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายประสิทธิ์ศรีนทูล วัดศรีทศเทพ*. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์. หน้า 62.

⁷⁸ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://dictionary.orst.go.th/>. [2566, 27 มิถุนายน]

ตะวันตก จึงเป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้รู้ถึงจุดเริ่มต้นเกี่ยวกับที่มาในการลงโทษริบทรัพย์สิน ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโทษริบทรัพย์สินให้กับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สินมีมาตั้งแต่สมัยก่อนคริสตกาลจนถึงยุคกรีกโบราณ โดยปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ มีใจความว่า วัวของบุคคลหนึ่งไปทำร้ายบุคคลอื่นจนถึงแก่ความตาย ซึ่งลงโทษด้วยการใช้หินขว้างปาวัวตัวนั้นจนถึงแก่ความตาย และห้ามมิให้ผู้ใดนำเนื้อวัวตัวนั้นมาบริโภคเป็นการแก้แค้นทดแทนให้กับผู้ตายและทายาท หรือหากเกิดกรณีสัตว์เลี้ยงของผู้ใดทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บ ให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงนั้นต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ทายาทผู้ตายหรือผู้เสียหาย หากไม่ยอมชดเชยสิ่งใด เจ้าของสัตว์นั้นต้องมอบสัตว์ดังกล่าวให้กับผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังมีชาวกรีกชื่อ เอสคิเนส (Aeschines) ได้บันทึกไว้ว่า “เราจะขับไล่สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ก่อนที่มันจะก่อให้เกิดอันตราย หรืออะไรก็ตามออกไปจากอาณาเขต หากสิ่งเหล่านั้นเป็นเหตุให้ผู้คนของเราต้องตาย”⁷⁹

ต่อมาในยุคสมัยที่ใช้กฎหมายโรมัน โทษริบทรัพย์สินจะมีลักษณะเป็นการนำเอาทรัพย์สินที่เป็นอันตรา ยไปทำลายให้สิ้น โดยผ่านพิธีกรรมมอบให้พระเจ้า จากนั้นจึงจะนำไปทำลาย ส่วนการลงโทษในฐานะความผิดร้ายแรง ทรัพย์สินที่ถูกยึดจะถูกนำไปมอบให้โบสถ์ เพื่อส่งต่อให้กับภักษัตริย์ต่อไป อันเป็นการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เป็นการแก้แค้นทดแทนให้กับผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการทำลายทรัพย์สินที่ก่อความเสียหายหรือเป็นอันตรา ยโดยสภาพ และการลงโทษผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ต่อมาแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายในการริบทรัพย์สินของอาณาจักรโรมันได้ถูกนำไปใช้ในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ จากการรุกรานประเทศอังกฤษ ของจูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) ในปี ค.ศ. 43 ทำให้ประเทศอังกฤษกลายเป็นหนึ่งในมณฑลของอาณาจักรโรมัน⁸⁰

การริบทรัพย์ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีทั้งการริบทรัพย์สินเป็นการกระทำต่อตัวบุคคล (In Personam) ดังเช่นปรากฏอยู่ในหลักของการริบทรัพย์สินของผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิต (Attainder) ซึ่งถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดร้ายแรงและทรยศต่อชาติ ทรัพย์สินของผู้นั้น ไม่ว่าจะเป็ นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม และปรากฏว่ามีอยู่ก่อนหรือในระหว่างพิจารณา คดี รวมทั้งสิทธิในการทำธุรกรรมหรือนิติกรรมต่าง ๆ จะต้องถูกริบทั้งสิ้น ทายาทไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สิน

⁷⁹ วุฒิพงษ์ เกษภษา. (2548). *การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีการจับกุมในคดีอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 22.

⁸⁰ ถัดรัชย์ จันทระเสนา. *อั้งแล้วชิงอรรถที่ 70*. หน้า 7 – 8.

เหล่านั้นคืน ถือเป็นการลงโทษที่เด็ดขาดและยังมีผลกระทบไปถึงทายาทที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้น เป็นการลงโทษที่ไม่ได้จำกัดอำนาจหรือของเขต และปรากฏอยู่ในหลักการริบทรัพย์สินในความผิดร้ายแรง (Forfeiture for Felony) ซึ่งเป็นการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้ที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานข่มขืน ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ เป็นต้น หากมีคำพิพากษาตัดสินว่าผู้ใดกระทำความผิด จะดำเนินการริบทรัพย์สินได้ โดยถือว่ากรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของกษัตริย์ ซึ่งมีที่มาจากแนวความเชื่อที่ว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ ของบุคคล เป็นสิทธิ์ที่ได้รับจากสังคม เมื่อผู้ใดทำผิดกฎของสังคม ทรัพย์สินของผู้นั้นจะต้องกลับคืนสู่สังคมตามเดิม เช่น ในสมัยพระมหากษัตริย์เฮนรี ที่ 1 ได้ตรากฎหมาย โดยให้อำนาจพระมหากษัตริย์สามารถริบเอาที่ดินของผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งได้รับโทษประหารชีวิต ไว้เป็นเวลา 1 ปี อีก 1 วัน หลังจากที่ผู้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย จึงจะคืนที่ดินให้แก่ทายาทในภายหลัง แต่กฎหมายดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไป เมื่อ ค.ศ. 1864⁸¹

ส่วนการริบทรัพย์สินที่เป็นการกระทำต่อตัวทรัพย์สิน (IN Rem) จะปรากฏอยู่ในหลักการริบทรัพย์สินแบบ Deodand ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินที่มีพื้นฐานมาจากสมมติฐานของกฎหมาย (Legal Fiction) โดยเชื่อว่าทรัพย์สินใดที่ทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย เป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่อันตรายโดยสภาพ ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายจะต้องถูกริบเสียให้สิ้น โดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นแต่อย่างใด ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษแก่คนทดแทนให้กับฝ่ายผู้เสียหาย โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ผู้ตายไปสู่สุคติ⁸²

ต่อมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 18 เริ่มมีการขยายหลักกฎหมายในการริบทรัพย์สิน ให้ครอบคลุมรวมถึงทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดและได้มีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าว ให้ครอบคลุมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้การบังคับใช้โทษริบทรัพย์สินเกิดความยุติธรรมแก่สังคมมากยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการริบทรัพย์สินที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา กระบวนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษา หรือการริบทรัพย์สินที่มีความผิดโดยสภาพ กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งการริบทรัพย์สินตามสัญญา เป็นต้น ซึ่งมีแนวความคิดดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายริบทรัพย์สินในประเทศต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน⁸³

⁸¹ รุจิรา พีรจรรยาเรือง, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 71, หน้า 29.

⁸² ลีตรชัย จันทระเสนา, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 70, หน้า 10.

⁸³ พรพิมล โคจิรัตน์, (2539), *การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 8-9.

2.4.3 ประวัติความเป็นมาของโทษริบทรัพย์สินของไทย

โทษริบทรัพย์สินปรากฏอยู่ในกฎหมายไทยมาตั้งแต่อดีต ในระยะแรกเป็นการลงโทษที่มีความรุนแรงเด็ดขาด ซึ่งกระทำต่อทรัพย์สินสมบัติของผู้ที่กระทำผิด โดยผูกติดอยู่กับตัวผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หากเจ้าของทรัพย์สินทำผิดกฎหมาย ผู้นั้นก็ต้องถูกริบทรัพย์สินทั้งหมดให้ตกเป็นของแผ่นดิน หรือที่เรียกว่าริบราชบาตร ซึ่งเป็นโทษที่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นการริบเอาทรัพย์สินเงินทองของผู้กระทำความผิด รวมทั้งริบเอาบุคคลซึ่งเป็นคู่สมรส บุตร ข้าทาสบริวารของผู้ที่ถูกลงโทษให้ตกเป็นของท้องพระคลังหรือของแผ่นดิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมือง⁸⁴ เป็นการกระทำความผิดต่อพระมหากษัตริย์ ทรัพย์สินทั้งหมดของผู้นั้นจะต้องตกสู่ท้องพระคลัง โดยไม่ได้พิจารณาว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ หากแต่เป็นทรัพย์สินของผู้ที่กระทำความผิด รวมทั้งบุคคลที่อยู่ในความดูแลของผู้นั้นก็จะถูกริบให้ตกเป็นของแผ่นดินทั้งสิ้น โทษริบราชบาตรเป็นโทษที่มักปรากฏควบคู่กับโทษอื่น เช่น โทษพันคอริบเรือนซึ่งมีความหมายรวมไปถึงให้ริบทรัพย์สิน บ้านเรือนของผู้ที่ถูกลงโทษแล้ว จึงนำตัวไปประหารภายหลังมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน เสมือนหลักตาต่อตาฟันต่อฟัน เพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดได้รับโทษอย่างสาสมและเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งป้องกัน มิให้ผู้คนกล้าที่จะกระทำความผิดในอนาคต จะเห็นได้ว่าการลงโทษริบราชบาตร มุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดสิ้นเนื้อประดาตัว อีกทั้งต้องสูญเสียลูก เมีย หรือบุคคลอันเป็นที่รัก แต่เดิมประเทศไทยปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้น การกระทำความผิดกฎหมาย ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดต่ออำนาจของพระมหากษัตริย์ การลงโทษจึงมีความรุนแรงและเด็ดขาด ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ถูกริบมาจากผู้กระทำความผิดจึงเข้าสู่ท้องพระคลัง⁸⁵

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงปฏิรูปกฎหมาย เพื่อให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตกและสากลนิยม จึงได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ขึ้นมาบังคับใช้แทนกฎหมายตราสามดวง ซึ่งถูกยกเลิกไป โดยมีคณะกรรมการร่างกฎหมายประกอบด้วยชาวต่างชาติเป็นชาติตะวันตกจึงทำให้เนื้อหาของกฎหมายมีรากฐานมาจากหลักกฎหมายของชาติตะวันตก และกฎหมายฉบับนี้ยังเป็นพื้นฐานของประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน⁸⁶

⁸⁴ พิพัฒน์ จักรางกูร. (2502). *การริบทรัพย์สิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10.

⁸⁵ ถัดรัชย์ จันทระเสนา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 64 – 65.

⁸⁶ ถัดรัชย์ จันทระเสนา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 90 – 92.

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ยกเลิกโทษริบราชบาตร โดยไม่มีการริบบรรดาทรัพย์สินรวมทั้งบุคคลที่อยู่ในอาณัติของผู้กระทำความผิดดังเช่นการริบราชบาตรอีกต่อไป เพราะถือว่าเป็นการลงโทษที่กระทบต่อสิทธิของผู้กระทำความผิด และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมากเกินไป อีกทั้งยังถือว่าเป็นการใช้อำนาจในการริบทรัพย์สินตามอำเภอใจของผู้บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับในประเทศตะวันตก จึงได้เปลี่ยนมาเป็นริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจง เช่น สิ่งของที่ใช้หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด และบุคคลที่จะถูกลงโทษจะต้องกระทำความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยจะต้องมีการยื่นคำฟ้องต่อศาล มีการกล่าวหาความผิดแก่บุคคล พร้อมทั้งต่อสู้ในชั้นพิจารณา คดี เพื่อพิสูจน์หรือหักล้างข้อกล่าวหา หากไม่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็ไม่สามารถที่จะลงโทษริบทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาและเป็นการคุ้มครองระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล โดยยอมให้ราษฎรมีสิทธิถือครองในทรัพย์สินได้โดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็บุคคลชั้นใดก็ตาม ถือว่าเป็นการปฏิรูปกฎหมายอาญารั้งยิ่งใหญ่ของประเทศไทย⁸⁷

หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 อยู่หลายครั้ง ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเวลานั้น อีกทั้งวิธีการลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ยังไม่สอดคล้องเหมาะสมกับกาลสมัยของประเทศตะวันตก ต่อมาในปี 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของไทย จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้กฎหมายหลายฉบับได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 ซึ่งยังคงบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน⁸⁸

โทษริบทรัพย์สิน ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18⁸⁹ ซึ่งเป็นโทษทางอาญาสถานหนึ่งในบรรดาทั้งหมด 5 สถาน และเป็นโทษสถานเบาที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเช่นเดียวกับการริบทรัพย์สินของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการข่มขู่ยังยั้งไม่ให้เกิดบุคคลกระทำความผิด และเป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ด้วยการพรากเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอันเป็นผลตอบแทนในการกระทำนั้น โดยทรัพย์สินที่สามารถริบ

⁸⁷ ฉัตรชัย จันทระเสนา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 93 – 100.

⁸⁸ ฉัตรชัย จันทระเสนา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 127-129.

⁸⁹ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 18.

ได้ตามประมวลกฎหมายอาญา คือ ทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้ใช้เพื่อกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นสินบน⁹⁰

อย่างไรก็ตาม โทษริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มีสภาพเป็นโทษทางอาญา แต่ถือก็ว่าเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอีกประการหนึ่ง ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดด้วยสภาพของทรัพย์สินนั้น⁹¹ ไม่ว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นจะถูกลงโทษหรือไม่ก็ตาม หรือจะเป็นทรัพย์สินของผู้ที่กระทำผิดหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่สังคมอันเนื่องมาจากการปล่อยให้ทรัพย์สินที่มีขอบนั้นอยู่ในสังคมต่อไป อาจจะมีบุคคลนำไปก่อเหตุกระทำความผิดขึ้นอีก ถือว่าเป็นแนวคิดของวิธีการเพื่อความปลอดภัย⁹²

2.4.4 วัตถุประสงค์ของการลงโทษริบทรัพย์สิน

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญามีอยู่หลายทฤษฎี โดยจะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโทษริบทรัพย์สิน ดังนี้

ทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานความเชื่อตามแนวคิดของลัทธิเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระในการกระทำของตนเองโดยสมัครใจอย่างเสรี การกระทำที่แสดงออกไปย่อมเป็นความต้องการของมนุษย์ ไม่มีผู้ใดมาบีบบังคับ จึงต้องรับผิดชอบของการกระทำของตนเองที่ได้ก่อขึ้น หากบุคคลใดได้กระทำความผิดก็ย่อมต้องได้รับการลงโทษเป็นสิ่งตอบแทนในการกระทำของตน การลงโทษตามทฤษฎีนี้จะพิจารณาเพียงแค่ผลที่เกิดจากการกระทำความผิด โดยไม่ได้พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดจากการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการทุกข์ทรมานของผู้ที่ถูกลงโทษ แม้กระทั่งผลดีที่เกิดขึ้นในสังคมก็เป็นเพียงผลพลอยได้จากการลงโทษเท่านั้น⁹³

โดยบุคคลที่มีความเห็นสนับสนุนแนวคิดนี้ คือ นักปรัชญาชาวเยอรมัน อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) มีความเห็นว่า หากความยุติธรรมและสิทธิของมนุษย์ถูกทำลายลง ชีวิตของมนุษย์ก็จะไม่เหลือคุณค่าใด ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งที่สังคมจะต้องดำเนินการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมที่ถูกผู้กระทำความผิดละเมิดจากเหตุที่ตนได้ก่อขึ้น หากไม่มีการลงโทษใดก็เปรียบเสมือนว่าเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของบุคคลนั้น⁹⁴

⁹⁰ ฉัตรชัย จันทระเสนา, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70, หน้า 141 – 144.

⁹¹ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 32.

⁹² ฉัตรชัย จันทระเสนา, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70, หน้า 145.

⁹³ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 71, หน้า 33.

⁹⁴ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 71, หน้า 34.

ความประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน นั้น มีความแตกต่างจากการแก้แค้น เพราะการแก้แค้นเป็นการใช้อารมณ์ส่วนตัวหรือความพอใจเข้ามาตัดสินความหนักเบาในการลงโทษเป็นไปตามสัญชาตญาณของผู้ที่ถูกกระทำ ย่อมตอบสนองด้วยความรู้สึกโกรธแค้น แต่การลงโทษตามหลักการนี้ ตั้งอยู่บนกฎศีลธรรม และความยุติธรรม โดยการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับผลของการกระทำความคิด เช่น หากกระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากก็จะต้องได้รับโทษที่สูง เป็นต้น และลงโทษผู้กระทำความผิดทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น แม้ว่าการลงโทษนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมก็ตาม แต่ก็มีผู้ให้ความคิดเห็นต่อต้านแนวคิดนี้ โดยเห็นว่าบุคคลไม่ควรจะรับผิดชอบเท่าเทียมกันทุกกรณี เช่น ผู้เยาว์หรือบุคคลวิกลจริต ควรจะได้รับการลงโทษที่น้อยกว่าปกติ⁹⁵

การลงโทษริบทรัพย์สิน เป็นโทษที่พรากเอาทรัพย์สินเงินทองหรือผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดขนขวายได้มาหรือมีไว้ใช้ในการเลี้ยงชีพ ดังนั้น ย่อมกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่และฐานะการเงินของผู้ที่ได้รับการลงโทษ อาจจะทำให้บุคคลดังกล่าวสิ้นเนื้อประดาตัวหมดสิ้นเงินทอง เกิดความทุกข์ทรมาน ดังเช่นการลงโทษริบราชบาตรในสมัยก่อนของกฎหมายไทยที่ริบเอาบรรดาทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำผิด รวมทั้งผู้ที่อยู่อาศัยในครอบครัวนั้น เช่น ลูก เมีย ข้าทาสบริวารไปเสียให้สิ้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้ระบุนิติสัมพันธ์ที่สามารถริบได้เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด อันเป็นการทำให้ผู้ที่ได้รับโทษต้องสูญเสียทรัพย์สินเงินทองของตน โดยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ตนหามาได้เกิดผลกระทบต่อกับตัวผู้กระทำความผิดและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดังกล่าวด้วย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ให้บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับผลตอบแทนจากการกระทำของตนอย่างสาสม และเป็นการตอบสนองต่อความต้องการแก้แค้นของผู้เสียหายหรือสังคมที่มีผู้กระทำความผิด⁹⁶

ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory)

ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกันมีความเชื่อว่า เมื่อผู้กระทำความผิดลงมือก่อเหตุนั้นแล้ว ย่อมเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือต่อสังคมโดยรวม โดยไม่สามารถย้อนเวลากลับมาแก้ไขหรือเยียวยาผลแห่งการนั้นให้กลับมามีเดิมได้ จึงควรป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตั้งแต่ต้น การลงโทษผู้กระทำความผิดย่อมเป็นการข่มขู่ยับยั้งโดยการสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนในสังคม เช่น การลงโทษประหารชีวิต ซึ่งเป็นโทษที่ตัดรอนชีวิตของผู้ที่ถูกลงโทษ เป็นโทษที่มีความรุนแรงและเด็ดขาด และสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนในสังคม เป็นการป้องกันมิให้เกิด

⁹⁵ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 34.

⁹⁶ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 34.

การกระทำความคิดและเป็นเชิงอย่างไรให้กับบุคคลทั่วไป ถือว่าเป็นการป้องกันสังคมโดยรวม (General Prevention) ส่วนการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยตรงย่อมเป็นการยับยั้งมิให้ผู้นั้นหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก (Special Prevention)⁹⁷

การลงโทษตามกฎหมายนี้มีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตจำนงเสรี (Free Will) และลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarian) มีแนวความคิดว่า การตัดสินใจดำเนินการ สิ่งใดต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก หากการกระทำใดก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมแล้ว การกระทำนั้นย่อมเป็นความถูกต้องชอบธรรม โดยเชื่อว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่สร้างความทุกข์ทรมานให้กับผู้ที่ถูกลงโทษ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียแก่บุคคลนั้น แต่กลับสร้างผลดีให้กับบุคคลในสังคมโดยรวม เพราะการลงโทษถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำความดีเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดขึ้นในสังคม ดังเช่นคำกล่าวของนักปราชญ์ชาวอังกฤษ เจเรมี เบ็นธัม (Jeremy Bentham) ได้กล่าวไว้ว่า “การลงโทษแม้จะเป็นสิ่งเลวร้ายแต่ก็ยังสามารถยอมรับได้ เพราะการลงโทษสามารถป้องกันความเลวร้ายที่มากไปกว่าการลงโทษนั้นได้” จะต้องทำให้สังคมเกิดความกลัวด้วยการกำหนดอัตราโทษที่สูง ปริมาณของการลงโทษจะต้องมีมากกว่าความผิดที่ได้ก่อขึ้น และจะต้องจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว โดยมุ่งเน้นให้ผู้ที่ได้รับโทษเกิดความทุกข์ทรมานมากกว่าความสุขที่ได้จากการกระทำความผิด⁹⁸

การลงโทษริบทรัพย์สิน มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งและป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิด แม้จะไม่ได้เป็นโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ที่ถูกลงโทษ แต่ได้กระทำต่อทรัพย์สินของผู้นั้น ทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อฐานะของผู้ถูกลงโทษ อันเป็นการตัดผลประโยชน์ของผู้ที่กระทำความผิดเป็นเสมือนการข่มขู่ยับยั้งและแสดงให้บุคคลอื่นในสังคมเห็นว่า ผู้กระทำความผิดไม่สามารถใช้ผลประโยชน์หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ตนก่อขึ้นได้ เพราะทรัพย์สินนั้นจะต้องถูกริบกลับคืนสู่สังคม ส่วนการริบทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดย่อมเป็นการริบทรัพย์สินที่อาจจะมีการนำมาใช้ก่อเหตุร้าย หรือนำไปใช้ในการกระทำความผิด จึงเป็นการป้องกันมิให้บุคคลอื่นมีโอกาสที่จะนำทรัพย์สินนั้นไปกระทำความผิดขึ้นอีก⁹⁹

ผู้ที่กระทำความผิดย่อมมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการกระทำความผิดที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยส่วนมากย่อมทำไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่ง

⁹⁷ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 35.

⁹⁸ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 35.

⁹⁹ วุฒิพงษ์ เกษภษา. (2548). *การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีการจับกุมในคดีอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 18-19.

ทรัพย์สิน เงินทองหรืออสังหาริมทรัพย์อันอาจต่อรองที่จะบันดาลสุขให้กับตน อันเป็นธรรมของมนุษย์ย่อม แสวงหาความสุขมากกว่าความทุกข์ทรมาน ดังนั้น การลงโทษริบทรัพย์สินจึงเป็นการลงโทษที่ไป ตัดรอนผลประโยชน์หรือพรากไปซึ่งทรัพย์สินเงินทองที่ได้มาจากการกระทำความผิดของผู้ที่ถูก ลงโทษ อันเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น โทษริบ ทรัพย์สินจึงสามารถใช้ในการป้องกันยับยั้งและปราบปรามผู้กระทำความผิดในประเภทคดีที่มี ผลตอบแทนสูงเช่น การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้ดีกว่าการลงโทษด้วยวิธีการจำกัด อิสระภาพหรือการถูกกำหนดเงินเดือนจากสังคม¹⁰⁰

2.4.5 แนวความคิดเกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน

มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture)

เป็นมาตรการริบทรัพย์สินที่เป็นการกระทำต่อตัวบุคคล (In Personam Proceeding) โดย เป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญา ซึ่งจะต้องมีคำพิพากษาคัดสินว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมี ความผิดจึงจะสามารถดำเนินการริบทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้ เช่น ในคดียาเสพติดซึ่งเป็นคดีอาญา ประเภทหนึ่งในการยื่นคำฟ้องในคดีอาญา พนักงานอัยการจะต้องระบุไว้ในคำฟ้องเพื่อขอให้ศาล ริบทรัพย์สิน การริบทรัพย์สินทางอาญาเป็นการดำเนินคดีต่อตัวบุคคล ภาระการพิสูจน์จึงตกเป็น ของฝ่ายโจทก์ ซึ่งจะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลย ได้กระทำความผิดจริง จึงจะสามารถสั่งริบทรัพย์สินนั้นได้¹⁰¹

มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture)

เป็นมาตรการริบทรัพย์สินที่กระทำต่อตัวทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) ที่มีขอบด้วย กฎหมาย โดยไม่ได้ดำเนินการต่อเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งกฎหมายถือว่าทรัพย์สินนั้นมีความผิด โดยสภาพ ถือเป็นทรัพย์สินที่มีมลทินแปดเปื้อนการกระทำความผิดจะมีผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐ ตั้งแต่การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นแม้จะมีการโอนกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในความครอบครองของ บุคคลอื่นก็ตาม เป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สิน โดยตรง ไม่ต้องมีคำพิพากษาคัดสินคดีเกี่ยวกับตัว บุคคลก็สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินได้ และหากคู่ความฝ่ายใดมีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนัก

¹⁰⁰ จุฬา อินอิว. (2557). *ปัญหาการริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดตามมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติมาตรการ ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรม หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 13 สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม. หน้า 11.

¹⁰¹ เนาวีรัตน์ น้อยผล. (2537). *การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมาตรการริบ ทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการ ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 120 – 121.

มากกว่า ศาลจะพิจารณาให้คู่ความฝ่ายนั้นชนะคดี โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) เหมือนดังเช่นคดีอาญา¹⁰²

กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง ปรากฏอยู่ในกฎหมายของต่างประเทศเป็นเวลานาน ส่วนในประเทศไทยพบว่า มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นการดำเนินการต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และผลักภาระการพิสูจน์ให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือจำเลย ที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและตนได้ทรัพย์สินโดยสุจริต แต่กระบวนการดังกล่าวยังต้องผูกติดอยู่กับคดีอาญาหลักของจำเลย ซึ่งจะต้องมีคำพิพากษาคัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเสียก่อน จึงจะสามารถริบทรัพย์สินนั้นได้ แต่หากศาลพิพากษายกฟ้องจำเลย กระบวนการริบทรัพย์สินนั้นจะต้องสิ้นสุดลง จึงอาจจะกล่าวได้ว่า กระบวนการริบทรัพย์สินตามกฎหมายดังกล่าว ยังมีไม่มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งอย่างแท้จริง¹⁰³

มาตรการริบทรัพย์สินทางบริหาร (Administrative Forfeiture)

เป็นกระบวนการริบทรัพย์สินที่ผสมผสานระหว่างมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งกับกระบวนการทางปกครองหรือบริหาร เป็นมาตรการริบทรัพย์สินที่ยกเว้นขั้นตอนการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษหรือเป็นนโยบายของฝ่ายบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และลดขั้นตอนความยุ่งยากในการพิจารณาคดีของศาล ปรากฏตามมาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534¹⁰⁴ ในกรณี ที่ผู้ต้องหาในคดียาเสพติดหลบหนี โดยไม่สามารถจับกุมตัวมาดำเนินคดีได้ ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่กระทำความผิด และในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดียาเสพติดถึงแก่ความตาย หากทายาทไม่มาคัดค้านภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวทั้งสองกรณี ที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจนตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยผลของกฎหมายทันที เมื่อครบกำหนดเงื่อนไขและไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาได้สวนของศาล อันเป็นมาตรการริบทรัพย์สินทางปกครอง

¹⁰² เนาว่ารัตน์ น้อยผล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 101. หน้า 117 – 118.

¹⁰³ ถัสวรรษ จันทรเสนา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 2 – 3.

¹⁰⁴ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534. มาตรา 32 วรรคสอง

2.4.6 รูปแบบเกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน

รูปแบบในการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจง (Property – based Confiscation or Forfeiture)

เป็นการริบทรัพย์สินแบบดั้งเดิม ที่เฉพาะเจาะจงไปที่ตัวทรัพย์สินซึ่งเกี่ยวพันในการกระทำความผิดในทางหนึ่งทางใด ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่เป็นความผิดโดยสภาพ (Prohibits Items) เช่น สุราเถื่อน ยาเสพติด เป็นต้น หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิด (Instrumentalities of Crime) เช่น รถยนต์ที่ใช้ขนส่งยาเสพติด อาวุธปืนที่ใช้ในการฆาตกรรม เป็นต้น และทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Crime Fruit) เช่น ทรัพย์สินที่ลักมา เงินที่ได้จากการพนัน เป็นต้น ทรัพย์สินดังกล่าวถูกมองว่าเป็นทรัพย์สินที่แปดเปื้อนมลทิน กฎหมายให้อำนาจในการริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ทันที หากพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีความเกี่ยวพันหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยเฉพาะหรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน บุคคลผู้ครอบครองหรือถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกพรากไปซึ่งสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตามคำสั่งศาลทันที¹⁰⁵

รูปแบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงนี้ ปรากฏว่ามีการบังคับใช้ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปหลายประเทศ¹⁰⁶ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยมาตรา 32¹⁰⁷ และมาตรา 33¹⁰⁸ เปิดช่องให้รัฐสามารถริบทรัพย์สินเหล่านี้ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นหรือไม่ หรือทรัพย์สินนั้นจะไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ถือว่าเป็นบทกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการตัดรอนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดที่เด็ดขาด¹⁰⁹ แต่หากไม่สามารถตรวจพบหรือค้นหาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าวได้ เนื่องจากมีการซุกซ่อน อำพราง หรือแปรสภาพไปด้วยประการใด ๆ ย่อมเป็นเหตุให้ไม่สามารถริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ จะทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการก่ออาชญากรรมต่อไป ยังถือว่าเป็น

¹⁰⁵ ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 81.

¹⁰⁶ กัมปนาท แสสนโกชน. (2552). *การริบทรัพย์สินตามมูลค่า*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2.

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 32.

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 33.

¹⁰⁹ กัมปนาท แสสนโกชน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 106. หน้า 2.

รูปแบบในการริบทรัพย์สินที่ยังคงมีช่องว่างของบทกฎหมายและไม่ครอบคลุมไปถึงผลประโยชน์อันแท้จริงที่ผู้กระทำความผิดได้รับ¹¹⁰

รูปแบบในการริบทรัพย์สินแบบมูลค่า (Value – based Confiscation)

รูปแบบในการริบทรัพย์สินที่ไม่จำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์แห่งการกระทำความผิด ในขณะที่ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สิน กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อริบทรัพย์สินของผู้ที่ได้กระทำความผิด ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐตามมูลค่าที่เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งสามารถบังคับเอาจากทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม หรือผู้กระทำความผิดจะแปรสภาพ ถ้ายโอน ซุกซ่อนหรืออำพรางทรัพย์สินด้วยประการใดก็ตาม ก็ถือว่าอยู่ในความรับผิดชอบตามการริบทรัพย์สินแบบมูลค่า เสมือนเป็นการลงโทษตามมูลค่า ผู้กระทำความผิดสร้างความเสียหายต่อรัฐ ดังนั้น รัฐเพียงพิสูจน์ให้เห็นชัดว่าผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากการกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้กำหนดมูลค่าในการริบทรัพย์สินของผู้นั้น โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดหรือไม่ ถือว่าเป็นรูปแบบของการริบทรัพย์สินที่ตัดรอนผลประโยชน์อันได้มาจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ¹¹¹

ผู้วิจัยเห็นว่า โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษที่บังคับเอาทรัพย์สินจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่กระทำหรือร่วมกันกระทำความผิด ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ทรัพย์สินจะถูกริบให้ตกเป็นของแผ่นดินหรือศาลอาจสั่งให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นได้ โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้น ถือเป็นแนวคิดของวิธีการเพื่อความปลอดภัย เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ หากพบว่าบุคคลมีทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาล ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล จึงจำเป็นต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้

¹¹⁰ ณรงค์พจสธร การุณย์. (2561). *ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ศึกษากรณี มาตรา 32 วรรคสอง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี. หน้า 23.

¹¹¹ ต่อศักดิ์ บูระณะเรือง โรจน์. (2550). *โครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรับรองการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 22.

บทที่ 3

หลักกฎหมายระหว่างประเทศ และพระราชบัญญัติ

เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

ในส่วนบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยศึกษาถึงหลักการสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคีสมาชิก รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) อย่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและเครือรัฐออสเตรเลีย ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลและการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล และศึกษาถึงหน้าที่อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

3.1 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ

การคุ้มครองพยานเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรม แต่ละประเทศจึงมีการคุ้มครองพยานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทของแต่ละประเทศ องค์การสหประชาชาติจึงได้วางหลักการเรื่องการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000)¹ กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันและมีมาตรฐาน เป็นเครื่องมือสำคัญที่นานาอารยประเทศต้องร่วมกันต่อต้านอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติ ประเทศภาคีสมาชิกได้ลงนามร่วมกัน ในการประชุมที่เมือง Palermo ประเทศอิตาลี วันที่

¹ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

12-15 ธันวาคม ค.ศ. 2000 สำหรับประเทศไทยได้ลงนาม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2000) (พ.ศ. 2543) และมีผลบังคับใช้วันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546)

ประเทศไทยได้นำหลักอนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้ เข้าสู่กระบวนการให้สัตยาบันภายใต้กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ข้อ 24² ระบุว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตน เพื่อให้ความคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา พยานเป็นผู้ให้การที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมตามอนุสัญญา คุ้มครองญาติและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน ตามความเหมาะสมกับมาตรการดังกล่าวต้องไม่ทำให้เสื่อมสิทธิของจำเลย ภายในขอบเขตที่จำเป็นและกระทำได้ การย้ายบุคคลเหล่านั้น ไปอยู่ที่อื่น และเท่าที่เห็นจำเป็น การไม่เปิดเผยหรือจำกัดการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลดังกล่าว หรือจัดให้มีกฎเกณฑ์ทางพยานหลักฐานที่อนุญาตให้พยานสามารถกระทำได้ในลักษณะที่ทำให้แน่ใจว่าพยานได้รับความปลอดภัยหรือรัฐต้องพิจารณาจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงกับรัฐอื่น เพื่อย้ายบุคคลไปอยู่ที่อื่น³

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008)⁴ เป็นแบบอย่างในการคุ้มครองพยานให้แก่รัฐภาคีสมาชิก มาตรการพิเศษของแต่ละประเทศต่างมีการกำหนดเงื่อนไขและวิธีการบังคับใช้กฎหมายหลากหลายต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่พยานร้องขอได้รับความปลอดภัยสูงสุดและเกิดความเชื่อมั่นกับการ

² อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. หน้า 236.

⁴ แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

เบิกความต่อศาลดังกล่าว ผลของการกระทำดังกล่าวส่งผลให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความยุติธรรม ดังนี้⁵

3.1.1 มาตรการด้านกายภาพ

มาตรการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานและครอบครัวของพยาน อาทิเช่น การจัดหาสถานที่ที่ปลอดภัยให้พยาน อาจกระทำโดยการย้ายที่อยู่ของพยาน และบุคคลใกล้ชิด การจัดหาอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้⁶

ประเทศสหรัฐอเมริกา ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure) ส่วน 2 (Part II) หมวด 224 (Chapter 224) มาตรา 3521 (Section 3521) (a)(1), (b)(1)⁷ กำหนดผู้ได้รับความคุ้มครองไว้ได้แก่พยาน ผู้ที่จะเป็นพยานหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นพยาน ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดพยาน อาจจะได้รับอันตรายจากการไปเป็นพยาน

การให้ความคุ้มครองพยานสามารถกระทำโดยการย้ายถิ่นที่อยู่และการคุ้มครองโดยประการอื่นตามที่รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควร เช่น การทำร้ายร่างกาย การให้ประกันเรื่องสุขภาพเรื่องความปลอดภัย เรื่องสวัสดิการของบุคคล จิตใจและการปรับตัวเข้าสู่สังคมครอบครัวและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานดังกล่าว U.S. Marshals เป็นหน่วยงานที่กำหนดไว้ใน United States Code Title 28, part II, Chapter 37 Section 561 สังกัด กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการนำมาตรการทางกายภาพไปปรับใช้กับพยาน และมีอำนาจออกข้อบังคับดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (1) การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ของพยานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (2) จัดที่พักอาศัยให้กับพยาน
- (3) จัดให้มีการขนของ เครื่องใช้เพื่อให้เข้าไปอยู่ในสถานที่พักแห่งใหม่
- (4) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอ

⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 236.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 236.

⁷ ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3521>. [2566, 10 พฤษภาคม]

- (5) ช่วยให้พยานมีงานทำ
- (6) ให้ความช่วยเหลืออย่างใด ๆ เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมใหม่
- (7) ปกปิดหรือปฏิเสธที่จะเปิดเผยชื่อหรือสถานที่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวกับ พยานหรือ โครงการ คุ้มครองพยาน ยกเว้นการมีคำสั่งศาลโดยการร้องขอของมลรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น

(8) รักษาความลับของชื่อตัว ชื่อสกุล รวมถึงสถานที่อยู่ของพยานในกรณี ที่ต้องมีการบันทึกในทะเบียนประวัติอาชญากรรม ภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือมลรัฐ⁸

เครือรัฐออสเตรเลียเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่คุ้มครองพยานตลอดระยะเวลา 24 ชั่วโมง มีอำนาจโยกย้ายที่อยู่ผู้ให้เบาะแสไปยังสถานที่อื่น ๆ พร้อมทั้งมีการเปลี่ยนรูปพรรณสัณฐาน โดยจัดตั้งองค์กรเพื่อคุ้มครองพยานที่จะให้การเป็นพยานต่อองค์กรอาชญากรรม ต่อมาโครงการดังกล่าวได้รับการพัฒนาจนเป็นกฎหมายในระดับประเทศและให้ความคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น ส่งผลทำให้การปราบปรามอาชญากรรมประสบความสำเร็จมากขึ้น⁹ เงื่อนไขและข้อกำหนดดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)¹⁰

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐาน ในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))¹¹ ให้ความคุ้มครองพยานกรณีคดีที่มีความร้ายแรงมาก และมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย อาจต้องมีการย้ายที่อยู่พยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง กล่าวคือ อาจให้พยานไปอยู่นอกภูมิภาคในในเมืองอื่นที่อยู่ภายในสหราชอาณาจักรก็ได้¹²

3.1.2 มาตรการด้านความปลอดภัย

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัวจากการถูกประทุษร้าย ได้แก่ การจัดเจ้าหน้าที่ไปคุ้มครองความปลอดภัย การปกปิดที่อยู่ของพยาน การรักษาความลับที่

⁸ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 237.

⁹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 237.

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹² มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

เกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยาน เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของการใช้มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยานต่างกันผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้¹³

ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ความคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลในคดีสำคัญ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายหรือจารกรรมข้อมูล และได้กำหนดโปรแกรมที่เรียกว่า Witness Security Program (WITSEC) ปรากฏอยู่ใน United States Code Title 18, part II, Chapter 204 Section 3073 และ 3076¹⁴ กฎหมายได้ปกป้องที่อยู่หรือข้อมูลต่าง ๆ ของพยาน United States Marshals มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเมื่อพยานไปให้การหรือเบิกความต่อศาล¹⁵

เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจรับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน รวมถึงเป็นผู้รับลงทะเบียนพยานที่เข้าสู่โครงการ โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งและบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเท่านั้น มีอำนาจเข้าถึงข้อมูลทางทะเบียนได้ โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบและการประเมินความน่าไว้วางใจจากระบบการจัดเก็บทะเบียนในชั้น “ลับ” หรือ “ลับที่สุด”

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)¹⁶ กำหนดโทษผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อแสดงตัวหรือแหล่งที่อยู่ของบุคคลที่เป็นหรือได้เป็นผู้เข้าร่วมแห่งเครือจักรภพหรือที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ความปลอดภัยของบุคคลดังกล่าว บทลงโทษระวางโทษจำคุก 10 ปี¹⁷

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 74 ถึง 85 ของ The Coroners and Justice Act 2009¹⁸ เป็นการปกป้องชื่อของพยานตั้งแต่ชั้นสอบสวน เมื่อได้รับการร้องขอจากพยาน เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องการข่มขู่พยาน อันเนื่องจากการ

¹³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

¹⁴ ประมวลกฎหมาย United States Code Title 18, part II, Chapter 204 Section 3073 และ 3076. G-. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3073/3076>. [2566, 10 พฤษภาคม].

¹⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238.

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/taledpapers/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/taledpapers/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹⁷ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 238-239.

¹⁸ The Coroners and Justice Act 2009. (Online). Available: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/pdfs/ukpga_20090025_en.pdf. [2023, May 10].

เปิดเผยข้อมูลและบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้เสียกับคู่ความในคดี นอกจากนี้ ในกรณีที่ดีมีความร้ายแรงมากและมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตรายอาจต้องมีการย้ายพยานบุคคล ไปอยู่อีกที่หนึ่ง¹⁹

3.1.3 มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยาน

กำหนดขึ้นเพื่อให้พยานได้รับการปกปิดหรืออำพรางสถานะตัวตนที่แท้จริง เพื่อให้ไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ตัวตนที่แท้จริงของพยาน ได้แก่ การเปลี่ยนชื่อ-ชื่อสกุล หลักฐานทางทะเบียน อาชีพการงานของพยาน ในแต่ละประเทศก็จะมีลักษณะของการใช้มาตรการเกี่ยวกับสถานะของพยานต่างกัน ผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศดังนี้²⁰ คือ

ประเทศสหรัฐอเมริกา United States Marshals มีอำนาจหน้าที่ย้ายที่อยู่ของพยานให้พ้นจากพื้นที่เขตอันตราย (danger area) ไปยังพื้นที่เขตปลอดภัย (secure area) นอกจากนี้ United States Marshals มีหน้าที่ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล ตามที่ดั่งใหม่ให้แก่พยาน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่พยาน โดยเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจของมลรัฐหรือสหรัฐ เป็นผู้ส่งคำร้องขอความคุ้มครองต่อ Office of Enforcement Operation (OEO) สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมี Attorney General เป็นผู้บังคับบัญชา ต้องระบุถึงคำให้การ รวมถึงภัยที่พยานได้รับการข่มขู่ และความเสียหายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อได้รับคำขอแล้ว OEO จะเป็นผู้ประสาน เพื่อพยานจะได้เข้ารับการสัมภาษณ์จาก US Marshals Service จะทำให้ได้ทราบว่าชีวิตของพยานจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หากเข้าสู่ระบบคุ้มครองพยานแล้ว US Marshals จะประสานให้ Attorney General ได้สัมภาษณ์กับพยาน โดยตรง และเสนอต่อ Attorney General ว่าควรให้พยานเข้าสู่โครงการหรือไม่ และส่งคำแนะนำดังกล่าวไปยัง OEO พิจารณาต่อไป²¹

เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจในการคุ้มครองพยาน และจัดทำเอกสารสำคัญขึ้นใหม่ เช่น บัตรประจำตัว เปลี่ยนชื่อและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องการย้ายถิ่นฐาน การจัดหาที่อยู่ใหม่ การขนส่งสิ่งของ ให้คำครองชีพที่จำเป็น รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ช่วยเหลือในการหางาน การศึกษาต่อและกระทำการอื่นใดที่เห็นว่ามีความจำเป็นต่อความปลอดภัยของพยาน กรณีที่ได้มีการเปลี่ยนชื่อหรือหลักฐานทางทะเบียน กฎหมายให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่จะอนุญาตให้พยานปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐานเดิมและอ้างเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐานใหม่ และยังอนุญาตให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

¹⁹ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 239.

²⁰ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 239.

²¹ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 240.

รองผู้บัญชาการฯ หรือเจ้าหน้าที่พิเศษของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่จำเป็นต้องนำเสนอเอกสารที่อยู่ในความครอบครองเกี่ยวกับข้อมูลของพยานต่อศาล²²

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐาน ในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))²³ กำหนดว่า พยานที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นคดีอาญาเท่านั้น ศาลจะทำการตรวจสอบคุณสมบัติของพยาน ในกรณีที่ศาลพอใจว่าคุณสมบัติหลักฐานที่พยานได้ให้ไว้ ไม่ได้ถูกทำลายลงโดยเหตุแห่งความกลัวหรือความกังวลใจอย่างรุนแรงอันเนื่องเกี่ยวกับการให้การในกระบวนการพิจารณาคดี ศาลจะต้องนำเรื่องดังต่อไปนี้ มาพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป คือ

(ก) ลักษณะของพฤติการณ์ที่ถูกกล่าวหาในการทำความผิด

(ข) อายุ

(ค) ภูมิหลังด้านสังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ของพยาน ประสบการณ์การทำงาน และความเชื่อทางศาสนาและความเห็นทางการเมืองด้วย

(ง) พฤติกรรมใด ๆ ที่มีต่อพยานในความเห็นของจำเลย สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดของจำเลยหรือบุคคลอื่นใดที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นจำเลยหรือพยานในคดี²⁴

3.1.4 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี

ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวกและพยานมีความปลอดภัยจากการมาให้การหรือเป็นพยานในชั้นศาล อาทิเช่น มาตรการเกี่ยวกับการสืบพยานต่าง ๆ การซักถามพยานดังกล่าว เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของการใช้มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีต่างกัน ผู้วิจัยทำการศึกษา กฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้²⁵

ประเทศสหรัฐอเมริกา United States Marshals คุ้มครองด้านความปลอดภัยของพยาน การคมนาคมระหว่างเรือนจำกับการมาปรากฏตัวในศาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พยาน และกรณีที่มีการซักค้านพยานโดยทนายจำเลย เมื่อเสร็จภารกิจการเป็นพยานแล้ว United States Marshals จะต้องรีบพาพยานออกไปเพื่อไม่ให้อยู่ในภาวะที่ต้องทำหน้าที่ไม่จำเป็นสำหรับพยาน

²² มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 240.

²³ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

²⁴ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 241.

²⁵ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5, หน้า 241.

กฎหมายยังกำหนดกรณีเมื่อพยานร้องขอ เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งแก่นายจ้างของพยานให้ทราบถึงความจำเป็นในการต้องขาดงานในช่วงที่มาให้ปากคำ ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ของพยาน หากการมาให้ปากคำหรือรูปคดี ส่งผลให้พยานต้องชำระหนี้ค่าเช่าหรือการจัดให้มีการอำนวยความสะดวกให้แก่พยาน เช่น เปลี่ยนแปลงชื่อ-สกุลและที่อยู่ ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวก่อน และมาตรา ๕ กำหนดเกี่ยวกับรูปพรรณ สันฐาน ชั่วโมง พยานพาหนะในการรับส่งที่จอดรถ การดูแลบุตรให้แก่พยานในเวลาที่พยานต้องมาให้ปากคำ ล่าม หรือจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยให้พยานในขณะที่เดินทางมาให้ปากคำ หากมีความจำเป็น พนักงานอัยการ ต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงระดับความเสี่ยง และที่มาของภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่พยาน หรือในขณะที่รอให้ปากคำ ต้องจัดที่พักของพยานแยกต่างหากจากฝ่ายโจทก์และจำเลย หรือพยานต้องได้รับการรายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีอย่างต่อเนื่องด้วย²⁶

เครื่องรัฐออสเตรเลีย ในระหว่างการสืบพยานในศาล หากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องการทราบที่อยู่และพฤติการณ์ของพยาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษา แต่หากในขณะนั้นมีบุคคลอื่นนอกจากผู้พิพากษาอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษาก็ได้ ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หากจะต้องมีการเปิดเผยรูปพรรณ สันฐานของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ศาลจะต้องดำเนินกระบวนการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปพรรณ สันฐานเป็นการส่วนตัว และจะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่พยานหลักฐานที่มีการนำเสนอในศาลเพื่อเป็นหลักประกันว่ารูปพรรณ สันฐานของพยานจะไม่ถูกเปิดเผย²⁷

ประเทศอังกฤษ หรือ สหราชอาณาจักร ได้นำระบบบทล่องวิถีโอในชั้นศาล (Applications to hold a Crown Court hearing in camera) มาใช้กรณีสืบพยานเป็นการส่วนตัว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The Criminal Procedure Rules 2010 (CPR)) 16.10 เป็นการพิจารณาแบบลับ ศาลจะไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าฟังการพิจารณา และศาลอาจสั่งให้สืบพยานบุคคลเป็นการส่วนตัวในห้องที่จัดไว้เฉพาะ²⁸

3.1.5 มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐ

มาตรการนี้เป็นบทบาทของรัฐในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ต่อพยาน โดยใช้กลไก และงบประมาณของรัฐ อาทิ เช่น การช่วยทางคดี การเรียกร้องสิทธิต่างๆ การช่วยเหลือทางการเงิน จ่ายค่าเลี้ยงชีพ การรักษาพยาบาล ให้การศึกษา การอบรม ช่วยงานอาชีพ รวมถึงครอบครัว

²⁶ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 241-242.

²⁷ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 242.

²⁸ มนต์ชัย จง ไกรรัตนกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 242-243.

ของพยานด้วย เป็นต้น ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะของการใช้มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐแตกต่างกันไปผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ดังนี้²⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย United States Code Title 18, Part II, Chapter 224 Section 3521 (a) (1)³⁰ ได้บัญญัติว่า ต้องเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมหรือความผิดร้ายแรงเท่านั้น เพราะการคุ้มครองพยานต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก และอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกามีความสลับซับซ้อน และถือเป็นกิจกรรมที่ขยายวงกว้าง ทำให้จำนวนเงินไหลไปสู่ขบวนการดังกล่าวจำนวนมาก การใช้อำนาจโดยผิดกฎหมาย การฉ้อฉล และการคอร์รัปชัน การนำเข้าและจำหน่ายยาเสพติด รวมทั้งการทำลายสังคมในรูปแบบอื่น เงินและอำนาจก่อให้เกิดการทุจริตอย่างเป็นระบบ องค์กรอาชญากรรมในประเทศทำให้ความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจลดลง เป็นอุปสรรคในทางพาณิชย์ของประเทศอย่างรุนแรง รัฐจึงจำต้องให้ความคุ้มครองกับพยาน เพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยและเพื่อล้มล้างองค์กรอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ United States Marshals มีอำนาจคุ้มครองพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเบื้องต้นได้กำหนดให้การรักษาพยาบาล การฝึกงาน สถานที่ศึกษาของบุตรและจัดหางานให้ใหม่ตามความรู้ความถนัด และยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบดูแลจ่ายค่าครองชีพเบื้องต้น จนกว่าพยานจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้³¹

เครือรัฐออสเตรเลีย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994)³² ได้วางกฎเกณฑ์ด้านการคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้พยานกล้าที่จะมาเป็นพยาน เพื่อเป็นการล้มล้างองค์กรอาชญากรรมต่าง ๆ รัฐจึงจัดตั้งโครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ หรือ National Witness Protection Program (NWPP) โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) มีอำนาจตัดสินใจว่า บุคคลใดสมควรได้รับการคุ้มครองและให้มีอำนาจในการที่จะอนุญาตให้พยานเปลี่ยนแปลงหลักฐานข้อมูล

²⁹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁰ ประมวลกฎหมาย (United States Code) บรรพ 18 (Title 18) อาชญากรรมและกระบวนการทางอาญา (Crimes and Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3521>. [2566, 10 พฤษภาคม]

³¹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/publications/taledpapers/18139/upload_pdf/HPP042016000929.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22publications/taledpapers/18139%22. [2566, 10 พฤษภาคม]

ส่วนตัวใหม่ จัดหาสถานที่อยู่อาศัยให้พยานใหม่ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้พยาน ขนย้ายทรัพย์สินของพยาน และช่วยเหลือทางการเงินแก่พยานตามสมควร³³

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร อนุสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights)³⁴ มาตรา 6 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่ได้รับการพิจารณา คดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยภายในระยะเวลาที่เหมาะสมโดยศาล ดังนั้น พยานจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐต้องคุ้มครองรับรองความปลอดภัยการที่พยานไม่กล้ามาให้ปากคำในกรณีคดีอุกฉกรรจ์ คดีองค์กรอาชญากรรมหรือคดีเกี่ยวกับอาวุธปืนซึ่งพยานมีความกลัวเรื่องการคุ้มครองความปลอดภัยของตนและครอบครัว กรณีต้องเดินทางมาเป็นพยาน และกรณีการเป็นพยานบุคคลถือเป็นประเด็นสำคัญศาลต้องยกมาปรับพิจารณาถึงโทษผู้กระทำความผิด³⁵

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA))³⁶ มาตรา 46 ได้กำหนดวิธีการใช้มาตรการคุ้มครองพยานกับผู้ใหญ่และบุคคลที่มีอายุถึง 18 ปีบริบูรณ์ และกฎหมายยังกำหนดให้ใช้มาตรการไม่เปิดเผยชื่อพยานในระหว่างการสอบสวนนี้ใช้ได้เฉพาะในสถานการณ์ที่จำกัดเพื่อต้องการให้เกิดความปลอดภัยและเป็นการคุ้มครองพยานอย่างที่สุด³⁷

ดังนั้น ในแต่ละประเทศได้มีการจัดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญา สอดคล้องกับหลักการเรื่องการคุ้มครองพยานภายใต้อนุสัญญาแห่งสหประชาชาติต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime)³⁸ ที่กำหนดไว้ในข้อ 24 ที่มีผลบังคับใช้แล้ว ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) ความว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐ

³³ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁴ อนุสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

³⁵ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 243.

³⁶ พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA)). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

³⁷ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 244-245.

³⁸ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organisedcrime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf [2566, 10 พฤษภาคม]

จะต้องใช้มาตรการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตน เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแก่พยาน จากการแก่แก้น หรือข่มขู่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินคดีอาญาซึ่งพยานผู้เป็นผู้นำให้การที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญาฯ นี้ และแก่ญาติและบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับพยานผู้นั้นตามความเหมาะสม ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมขององค์การสหประชาชาติ³⁹

3.2 การออกข้อกำหนดใดๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ปรากฏทั้งในระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยตามมาตรา 30-33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁴⁰ ให้อำนาจศาลสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนหรือฟ้องร้องผู้กระทำความผิดเพื่อพิสูจน์ความผิดนั้นก่อน ตลอดจนถึงความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 444/25 28 มีว่า “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่ความผิดทางอาญา”⁴¹ ทำให้เกิดคำถามว่าหลักการที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความสอดคล้องต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากลหรือไม่ เพียงใด⁴²

³⁹ ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). *ว่าด้วยกฎหมายปราบปรามแก๊งมาเฟียข้ามชาติ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.matichon.co.th/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 30-33.

⁴¹ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 444/25 28 เรื่อง ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เป็นความผิดอาญาหรือไม่ (ตีความมาตรา 31 มาตรา 32 และมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญาหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็มิใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การความผิดละเมิดอำนาจศาลจึงไม่ใช่ความผิดทางอาญา

⁴² เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล และคณะ. (2560). *หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หน้า 791.

เมื่อพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชนในระดับสากลพบว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีเนื้อหาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลในฐานะที่เป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในชีวิต สิทธิทางความคิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว เป็นต้น ตลอดจนรวมถึงได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องเคารพและประกันสิทธิบุคคล เช่น การห้ามมิให้ใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังหรือการห้ามควบคุมตัวโดยพลการ ประเทศไทยได้เข้าร่วมภาคีของกติการะหว่างประเทศฉบับดังกล่าวโดยการภาคยานุวัติ (Accession) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540⁴³ การเข้าเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ก่อให้เกิดพันธกรณีต่อรัฐที่ต้องมีพันธผูกพันและต้องปรับใช้สิทธิตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม” และข้อ 15 “บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรือคว้นกระทำการใด ซึ่งในขณะที่กระทำไม่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะกระทำความผิดอาญาไม่ได้” เมื่อเทียบกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยแล้ว พบว่ายังมีความไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) แต่อย่างไร

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14⁴⁴ และข้อ 15⁴⁵

⁴³ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) โดยการภาคยานุวัติ (Accession) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540.

⁴⁴ ข้อ 14 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม”

⁴⁵ ข้อ 15 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรือคว้นกระทำการใด ซึ่งในขณะที่กระทำไม่เป็นความผิดอาญา

การพิจารณาคดีต้องดำเนินการ โดยศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง⁴⁶ (Impartiality) หลักการนี้ถือเป็นสิทธิเด็ดขาด และไม่สามารถมีข้อยกเว้นได้ ถ้อยคำที่ว่า “ศาลต้องมีความเป็นกลาง” ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 ผู้พิพากษาต้องไม่ตัดสินใจคดีภายใต้อคติหรือจากความเสียหายส่วนตัวหรือ ได้มีการคาดการณ์ล่วงหน้าต่อคดีที่รับผิดชอบหรือไม่มีพฤติการณ์ที่เอื้อประโยชน์ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าคู่กรณีอีกฝ่าย และ ประการที่ 2 ศาลที่พิจารณาคดีต้องปรากฏต่อสายตาของบุคคลทั่วไปว่ามีความเป็นกลาง การพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางดังกล่าว ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปได้วางหลักไว้ว่า หากผู้พิพากษาที่พิจารณาโทษการกระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นนายเดียวกันกับศาลที่ถูกการละเมิดอำนาจศาลขึ้นยอมเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักในการพิจารณาคดี โดยศาลที่เป็นกลาง⁴⁷ การที่ผู้พิพากษาดำเนินการพิจารณาคดีขาดความเป็นกลาง (Judicial Impartiality) พิจารณาได้จาก ประการที่ 1 การขาดความเป็นกลางโดยสภาพของการปฏิบัติหน้าที่ (Functional in Nature) ได้แก่ การใช้อำนาจหน้าที่ในสถานะหรือในตำแหน่งโดยผู้พิพากษาคณะเดียวกัน กล่าวคือ ผู้พิพากษานายเดียวกันนี้เป็นทั้งผู้เริ่มต้นคดีค้นหาพยานหลักฐานและตัดสินคดี และประการที่ 2 การขาดความเป็นกลางในลักษณะของตัวบุคคลอันเนื่องมาจากตนเองเป็นคู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียในการละเมิดอำนาจศาลดังกล่าวด้วย⁴⁸

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยมีกฎหมายหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ฉบับ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของกฎหมายทั้งสองฉบับพบว่า แนวทางปฏิบัติและบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

ตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะกระทำความผิดอาญาไม่ได้”

⁴⁶ หลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 วรรค 1

⁴⁷ คดี Kyprianou v. Cyprus มีข้อเท็จจริงว่า ทนายความที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดอำนาจศาลได้วิพากษ์วิจารณ์ความประพฤติของผู้พิพากษาผู้ซึ่งดำเนินการพิจารณาคดีและผู้พิพากษานายเดียวกันนี้ได้เข้าทำการพิจารณาความผิดของทนายคนดังกล่าวในเรื่องละเมิดอำนาจศาล รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบและลงโทษจำคุกทนายความด้วยตนเอง ข้อเท็จจริงดังกล่าวพบว่า การทำงานของผู้พิพากษาคณะดังกล่าวเกิดความทับซ้อนระหว่างบทบาทการเป็นผู้กล่าวหา พยาน อัยการและพิจารณาคดีตัดสินลงโทษเสียเอง ก่อให้เกิดความน่ากังวลถึงความชอบธรรมของกระบวนการพิจารณาภายใต้หลักที่ว่า “ไม่มีใครควรเป็นผู้ตัดสินคดีของตนเอง” เพราะถือว่าขาดความเป็นกลางเสียแล้ว

⁴⁸ เอื้ออารี อึ้งจะนิล และคณะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 806-807.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดให้ผู้พิพากษาที่พบการกระทำความผิดสามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลได้ทันทีที่กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 500 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน (มาตรา 33)⁴⁹ ส่วนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กำหนดให้ในกรณีที่ลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยโทษปรับหรือจำคุกต้องเปลี่ยนองค์คณะที่พิจารณา กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน (มาตรา 64)⁵⁰ นอกจากนี้ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 444/2528 มีว่าการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาล ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็มิใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การกระทำละเมิดอำนาจศาลจึงมิใช่ความผิดอาญา⁵¹

3.2.1 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร เป็นประเทศต้นแบบของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตั้งแต่สมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปรากฏอยู่ในรูปของคำพิพากษาและกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในรูปของคำพิพากษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท อันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม⁵² ทั้งนี้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสองประเภทนี้ มิได้จำกัดสถานที่ในการกระทำความผิด จึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณและนอกบริเวณศาลก็ได้ อีกทั้งยังมิได้จำกัดกรรมของการทำความผิด จึงอาจเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาก็ได้ อาจเป็นการกระทำต่อลูกขุน คู่ความในคดี หรือเจ้าหน้าที่ศาล เป็นต้น ส่วนกฎหมายลายลักษณ์อักษร “The Contempt of Court Act 1981”⁵³ เป็นการกระทำเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งส่งผลเป็นการแทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม โดยมีการกำหนดความผิดใน

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 33.

⁵⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 64.

⁵¹ เอื้ออารีย์อังคะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42, หน้า 792-793.

⁵² การวิพากษ์วิจารณ์ศาล เคยเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแต่ถูกยกเลิกไปโดย The Court and Criminal Act 2013.

⁵³ The Contempt of Court Act 1981. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49/pdfs/ukpga_19810049_en.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

ลักษณะที่เด็ดขาด (Strict Liability) ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบ แม้จะมีได้มีเจตนาในการกระทำความคิดก็ตาม ทั้งนี้ ผู้กระทำมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความสุจริตในการกระทำของตนเพื่อได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบอันอาจศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจำเป็นต้องพิจารณาว่าการกระทำความคิดดังกล่าวเป็นการกระทำความคิดทางอาญาด้วยหรือไม่หากเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายด้วยจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพียงอย่างเดียว ตัดการพิจารณาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลออกไป แต่หากการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการกระทำความคิดทางอาญา จึงสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะอย่างคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล นอกจากนี้ แม้การกระทำจะมีใช้การกระทำผิดตามกฎหมายอาญา การดำเนินกระบวนการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยังต้องพิจารณาถึงสถานที่กระทำความผิดด้วย เนื่องจากกระบวนการพิจารณาจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีที่เป็นการกระทำความคิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งกระทำต่อหน้าศาลจะมีกระบวนการอย่างรวบรัด ศาลจะเป็นทั้งอัยการ ทนายความ และศาล ในขณะที่การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งมิได้กระทำต่อหน้าศาลจะมีกระบวนการที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ในแง่ของผู้พิพากษา ศาลที่พิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศอังกฤษไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนผู้พิพากษา⁵⁴

3.2.2 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลประเทศสหรัฐอเมริกา

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้คนส่วนใหญ่ได้อพยพมาจากประเทศอังกฤษมีการพิจารณาคดีเช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ⁵⁵ การนำหลักกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปอย่างจำกัด กล่าวคือ เป็นการนำกฎหมายในขอบเขตที่ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและค่านิยมของประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการละเมิดอำนาจศาล นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้ โดยแบ่งการละเมิดอำนาจศาลออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้ทั้งลักษณะของการกระทำเป็นเกณฑ์ และใช้ประเภทแห่งคดีเป็นเกณฑ์ กรณีที่พิจารณาจากการกระทำ แบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง หมายถึง การละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาล ศาลสามารถใช้กระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัด และการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อมอันได้แก่ การละเมิดอำนาจศาลที่กระทำภายนอกศาล ส่วนกรณีที่พิจารณาจากประเภทแห่งคดีแบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลทางแพ่ง ซึ่งหมายถึงการ

⁵⁴ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 794-795.

⁵⁵ ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ละเมิดอำนาจศาลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลและได้กระทำลงต่อคู่ความอีกฝ่ายและการละเมิดอำนาจศาลทางอาญา ซึ่งหมายถึงการกระทำละเมิดอันเป็นประปักษ์ต่อศักดิ์ศรีและอำนาจศาล⁵⁶

แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลก็มีการจำกัดขอบเขตในการวิพากษ์วิจารณ์ศาล ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 (First Amendment) ได้วางหลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ทั้งนี้ยังรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย โดยทั่วไปแล้วการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าชนิดใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการข่มขู่เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือศาลหรือเป็นการขัดขวางรบกวนหรือก่อกวนอุปสรรคใด ๆ ต่อการบริหารความยุติธรรมของศาล ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่หากคดีที่ได้ถึงที่สุดลงโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์ หรือติชมใด ๆ ย่อมสามารถกระทำได้โดยเสรีและไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด⁵⁷

สำหรับเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีละเมิดอำนาจศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อสังเกตว่าการณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง ศาลสามารถลงโทษจำเลยได้ทันทีโดยมิต้องมีการบอกให้ทราบล่วงหน้าทั้งยังไม่ต้องมีการกล่าวหาและเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดี รวมถึงไม่มีการกำหนดประเด็นในการพิจารณาคดีแต่อย่างใด⁵⁸ ศาลสามารถตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดได้ในทันทีทันใด การใช้อำนาจลงโทษเช่นนี้ ศาลจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ (With the Utmost Caution) ส่วนกรณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อมนั้นเนื่องจากการกระทำความผิดมิได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาล จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบธรรมดาโดยจะต้องมีการแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นลายลักษณ์อักษรและต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในมาตรฐานเดียวกับจำเลยในคดีอาญาอื่น ๆ ซึ่งหลักประกันต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีนี้เป็นไปตามหลักกติการะบวนการ (Due Process) ของรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกาทุกประการ กล่าวคือจะต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า (Notice) มีการกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Charger) และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่อสู้ทำนองเดียวกับจำเลยในคดีอาญา นอกจากนี้แม้ผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจลงโทษจะเป็นผู้พิพากษา ในคดีจำเลยก็ยังมีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อไป⁵⁹

⁵⁶ John M. Scheb II. (2014). *Criminal Law*. Unites of Americc Cengage: Cengage Learning. p. 141.

⁵⁷ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 797.

⁵⁸ ระบบการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้กระบวนการพิจารณาในระบบลูกขุน ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ของศาล เพื่อลงโทษบุคคลในกรณีการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง ยังต้องมีลูกขุนที่เป็นพยานในการพิจารณาคดีนั้น ๆ อยู่ด้วย

⁵⁹ เอื้ออารีย์อังจะนิล และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 42. หน้า 797.

3.2.3 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์

เครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) มีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล ทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยแก่กระบวนการยุติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจศาลมีรูปแบบพิเศษแตกต่างจากการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือการรักษากฎหมายของตำรวจทั่วไป โดยมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 (New South Wales Australia , Court Security Act 2005)⁶⁰ พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 มาตรา 12 B กำหนดให้บังคับใช้แต่เฉพาะบุคคลที่อยู่ในบริเวณศาล กล่าวคือ บุคคลจะต้องอยู่ในบริเวณศาลและบุคคลนั้นเข้าร่วมในศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีเฉพาะรวมถึงคูกรณีในการดำเนินคดีหรือพยาน ลูกขุน ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือผู้สนับสนุน

นอกจากนั้น ยังกำหนดคำนิยามของคำว่า “สถานที่ตั้งของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาล” หมายถึง สถานที่หรือสถานที่ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล ให้หมายความรวมถึง

- 1) ลานหน้าศาล ลานสนาม ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้อง โถง ทางเดินหรือบริเวณอื่น ๆ ที่ใช้ร่วมกับสถานที่หรือสถานที่ และ
- 2) ส่วนหนึ่งของอาคารหรือสถานที่ที่ใช้เป็นทางเข้าหรือออกจากสถานที่หรือสถานที่ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล และ
- 3) ส่วนหนึ่งของสถานที่หรือสถานที่ที่ใช้เพื่อให้บุคคลสามารถปรากฏตัวต่อหน้าศาล โดยใช้ลิฟต์หรือลิ้งค์ภาพและเสียง
- 4) ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่หรือสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงานของศาลหรืออ้างถึงในวรรคก่อนหน้าที่ใช้เพื่อใช้วัตถุประสงค์อื่น⁶¹

สำหรับอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อความปลอดภัย ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลียมีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล โดย Court Security Act 2005 Section 14 กำหนดอำนาจในการออกคำสั่งตามความเหมาะสมไว้ดังนี้

⁶⁰ พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 (New South Wales Australia , Court Security Act 2005). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁶¹ *Ibid.*

1) เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งแก่บุคคลในบริเวณศาล หากเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นในบริเวณศาลมีลักษณะดังนี้

(1) เป็นพฤติกรรมที่ขัดขวางบุคคลหรือหลายบุคคลบุคคลอื่น ๆ หรือ
 (2) ก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ
 (3) ก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มว่าจะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่น หรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ トラบเท่าที่ความประพฤติที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปได้ เช่น การสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลที่มีสัมพันธูญะครบถ้วน

2) คำสั่งจะต้องมีความสมเหตุสมผลต่อสถานการณ์นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดหรือการกำจัดการกีดขวาง การก่อกวน การคุกคามหรือการทำให้หวาดกลัว

3) ให้เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลบางอย่างหรือเตือนบุคคลนั้นก่อนหรือขณะใช้อำนาจหรือโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ และเจ้าหน้าที่สามารถออกคำสั่งแก่บุคคลและบุคคลที่มีความขัดข้องในการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งซ้ำอีกครั้งหนึ่งและให้เตือนบุคคลนั้นว่า การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอาจถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากบุคคลนั้นยังฝ่าฝืนก็สามารถจับกุมได้ทันที

4) หากไม่มีเหตุผลเพียงพอ บุคคลนั้นจะต้องไม่มีความขัดข้องในการปฏิบัติตามคำสั่งข้างต้น

5) บุคคลจะไม่มีคามผิดตามกฎหมาย นอกจากจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงยืนกรานที่จะกระทำการที่เกี่ยวข้องหลังจากที่ได้ออกคำสั่งไปแล้ว

6) เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยอาจออกคำสั่งแก่บุคคลรวมเป็นหมู่คณะ

7) ในกรณีของคำสั่งที่ออกแก่กลุ่มบุคคลตามข้อ 1 เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกคำสั่งซ้ำหรือให้ข้อมูล หรือแจ้งเตือนแก่บุคคลแต่ละบุคคลซ้ำอีก

8) ในกรณีของคำสั่งที่ออกแก่กลุ่มบุคคลตามข้อ 3 เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกคำสั่งซ้ำ หรือแจ้งข้อมูลและเตือนตามข้อย่อนั้นแก่บุคคลแต่ละบุคคลในกลุ่มซ้ำอีกครั้ง

9) การที่เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งให้ข้อมูลหรือแจ้งคำเตือนไม่ได้หมายความว่าบุคคลแต่ละบุคคลในกลุ่มนั้นได้รับรู้คำสั่ง ข้อมูล หรือคำเตือนแล้ว

10) บุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ ในข้อ 1 ไม่จำเป็นต้องอยู่ในบริเวณศาลแต่จะต้องอยู่ใกล้บริเวณศาลในขณะที่มีการกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง

11) สำหรับข้อ 1 (3) บุคคลที่มีสติสัมปชัญญะครบถ้วนไม่จำเป็นต้องอยู่หรือมีแนวโน้มว่าจะต้องปรากฏตัวในที่เกิดเหตุ⁶²

3.2.4 สำหรับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกข้อกำหนดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานตำรวจศาลของประเทศไทย

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562⁶³ สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดนิยามของคำว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 3)⁶⁴ โดยกำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีเจ้าพนักงานตำรวจจนจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยคำนึงถึงความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มครองและความไม่ซ้ำซ้อน (มาตรา 4)⁶⁵ นอกจากนี้ ยังกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้ดังต่อไปนี้ (มาตรา 5)

1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่จะกระทำตามหน้าที่ รวมทั้งอาคาร สถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันถ่วงที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ หากศาล เห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่าย

⁶² ธงฉาน ต้นบุญเจริญ. (2554). *บทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 93-94.

⁶³ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

⁶⁴ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 3.

⁶⁵ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 4.

ปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้⁶⁶

6) กำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้ว่า ต้องมีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่เป็นข้าราชการทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 6)⁶⁷

7) กำหนดให้ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความช่วยเหลือสนับสนุนหรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามความจำเป็น (มาตรา 7)⁶⁸

8) กำหนดให้การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเนื่องจากพระราชบัญญัตินี้และความรับผิดชอบในทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม

9) กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์ เช่นเดียวกับตำรวจและทหาร (มาตรา 9)⁶⁹

10) กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 10)⁷⁰

11) กำหนดให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 11)⁷¹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 ถึง มาตรา 33⁷² ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล โดยมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ดังต่อไปนี้

มาตรา 31 ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่า กระทบความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

⁶⁶ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 5.

⁶⁷ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 6.

⁶⁸ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 7.

⁶⁹ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 9.

⁷⁰ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 10.

⁷¹ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562. มาตรา 11.

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 31-33.

1) ชัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา 19 ว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

2) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

3) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

4) ตรวจสอบเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 54

5) ชัดขึ้นไม่มาศาล เมื่อศาลมีคำคำสั่งตามมาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 277⁷³

ตามที่มาตรา 31(1) ได้ระบุว่า ผู้ใด “ชัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา 19 ว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล” เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น องค์ประกอบส่วนนี้เป็นส่วนที่เปิดช่องให้ตีความได้กว้างที่สุด และในทางปฏิบัติก็ถูกนำมาใช้อ้างอิงดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาลกับการกระทำที่หลากหลายอยู่บ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาตามมาตรา 31 (1) จะพบว่า การกระทำที่จะเป็นความผิดจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

ประการแรก ชัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล อันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย ซึ่งหมายความว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) ข้อกำหนดของศาล
- 2) ข้อกำหนดนั้นต้องออกมาเพื่อรักษาความเรียบร้อย
- 3) มีผู้จงใจฝ่าฝืนข้อกำหนดนั้น

ประการที่สอง ประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ซึ่งหมายความว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) มีผู้ประพฤตินไม่เรียบร้อย
- 2) การประพฤตินนั้นเกิดขึ้นในบริเวณศาล

คำว่า “ประพฤตินไม่เรียบร้อย” นี้เองถูกตีความกว้างขวาง ให้หมายความว่า ถึง การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่อรักษาความเรียบร้อย หรือการประพฤตินไม่เรียบร้อย อาจทำให้คำนี้ถึงการแต่งการที่เหมาะสมเมื่อไปศาล การไม่พูดคุ้ย ไม่ส่งเสียงดังระหว่างการพิจารณาคดี รวมถึงการ

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 31.

รักษาหน้าที่สุภาพอื่น ๆ ด้วยซึ่งศาลเคยตีความเรื่องความผิดจากการประพฤติตนไม่เรียบร้อยไว้บ้าง เช่น การใช้รองเท้าตึกในบริเวณศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ใช้ไม้ไผ่ตีผู้ต้องขัง แต่องค์ประกอบความผิด เรื่องการประพฤติตนไม่เรียบร้อย ก็เคยถูกศาลตีความอย่างกว้างขวางให้ครอบคลุมถึงการกระทำ แพบทุกอย่างอันไม่เหมาะสมไม่ควร หรือการกระทำที่อาจกระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา คดีให้เป็นธรรม ทั้งที่อาจจะไม่เกี่ยวกับเรื่องกริยามารยาทที่ “เรียบร้อย” เลยก็ตาม ตัวอย่างเช่น การพกปืนเข้ามาในบริเวณศาล การเรียกเงินเพื่อวิ่งเต้นคดี การสับเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย การปลอมลายมือชื่อในเอกสารที่ยื่นต่อศาล การพูดข่มขู่จะทำอันตรายพยาน เป็นต้น⁷⁴

ศาลฎีกาได้วางแนวคำพิพากษาเรื่องละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยสรุปพอสังเขปได้ ดังนี้ ประการที่ 1 กรณีที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องเป็นการขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล หรือเป็นการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล โดยไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องออกข้อกำหนดก่อน และประการที่ 2 หากเป็นการกระทำภายนอกบริเวณศาลต้องมีความชัดเจนว่าการกระทำนั้นจะส่งผลกระทบต่อกระทำการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล เช่น การเอาเงินไปให้ผู้พิพากษา เพื่อเป็น อามิสสินจ้างในการดำเนินคดี แม้การอ้างว่าจะเอาเงินไปให้ผู้พิพากษาจะกระทำนอกบริเวณศาล การสับเปลี่ยนผู้ต้องหา แม้จะกระทำในชั้นสอบสวนก่อนมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล แต่ทำให้การดำเนินคดีในศาลไม่เป็นไปโดยเที่ยงธรรมและถูกต้องเพราะทำให้ผู้กระทำความผิด ที่แท้จริงไม่ต้องถูกลงโทษ จะอาศัยแต่เพียงความมุ่งหมายให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนพิจารณาในศาลเท่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นการ ประพฤติตนไม่เรียบร้อยใน บริเวณศาลอันจะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้⁷⁵

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เป็นความผิดที่มีโทษปรับและ จำคุก ซึ่งเป็นโทษทางอาญา ดังนั้นหากยึดหลักการของกฎหมายอาญาก็ต้องตีความอย่างเคร่งครัด และตีความให้แคบตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนแล้ว การประพฤติ ตนไม่เรียบร้อยที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้จึงต้องเกิดขึ้นในบริเวณศาลเท่านั้น หาก เกิดขึ้นนอกบริเวณศาล เช่น นอกรั้วของศาล ย่อมไม่เป็นความผิด กรณีเฉพาะของความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลที่ไม่ต้องมีการฟ้องคดี ถ้ากระทำต่อหน้าศาล ศาลสามารถลงโทษได้ทันที ความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดที่กระทำต่อศาล การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล จึงย่อมเป็น

⁷⁴ เสวียง แก้วทอง. (2563). *ปัญหาและอุปสรรคในการออกคำสั่งเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงาน ตำรวจศาล*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลา การศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 18-19.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

อำนาจของศาล โดยเฉพาะ บุคคลอื่นจึงไม่มีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลให้ลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ หากการละเมิดอำนาจศาลได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลย่อมมีอำนาจพิพากษาลงโทษได้ โดยไม่ต้องมีการไต่สวน เพราะข้อเท็จจริงได้ปรากฏต่อหน้าศาลแล้ว หากไม่ได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลจะต้องไต่สวนหาข้อเท็จจริงให้ได้ความว่ามีกระทำความผิดหรือไม่และศาลมีอำนาจไต่สวนหาความจริงโดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเหมือนเช่นการพิจารณาอาญาทั่วไป เนื่องจากบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นกฎหมายพิเศษที่ให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้ การใช้อำนาจของศาลในการมีคำสั่งเรื่องละเมิดอำนาจศาลถึงแม้จะมีข้อดีในการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลและทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ก็อาจกระทบสิทธิในการโต้แย้งคัดค้านต่อผู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาได้ หากไม่กระทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบและอย่างเหมาะสมเป็นธรรม⁷⁶

3.3 การบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ

มาตรการในการริบทรัพย์สินจากการกระทำความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ปรากฏในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค .ศ . 1 9 8 8 (United Nations Convention against illicit trafficking in narcotic Drugs and Phychotropic substances,1988) และอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against transnational Organized Crime 2000) เน้นการทำลายแหล่งเงินทุน กระบวนการฟอกเงินขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และการใช้มาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างรัฐภาคี เพื่อตัดวงจรการกระทำความผิดและจับกุมนายทุนหรือบุคคลสำคัญขององค์กรได้ในที่สุด⁷⁷

มาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค .ศ . 1 9 8 8 (United Nations Convention illicit trafficking in narcotic Drugs and phychotropic substances,1988) จากการรับรองของที่ประชุมสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา เครือรัฐออสเตรเลีย เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2531 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและปราบปรามยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่ลักลอบจำหน่ายระหว่างประเทศ โดยมีมาตรการในการปราบปรามเครือข่ายยาเสพติดหลากหลายมาตรการอันเป็นการตัดรอนเงินทุนมหาศาลที่ได้มาจาก

⁷⁶ เสวียง แก้วทอง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 20.

⁷⁷ สุวัฒน์ รุ่งเมฆรัตน์. (2543). *ความร่วมมือระหว่างประเทศเฉพาะการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 145.

การค้ายาเสพติด ซึ่งองค์กรอาชญากรรมนำเงินทุนที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดไปสร้างรากฐานและความมั่นคงปลอดภัยให้กับองค์กรของตน โดยสร้างความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนในหลายประเทศ จึงเป็นการยากที่จะจับกุมผู้อยู่เบื้องหลังหรือบุคคลสำคัญในองค์กรมารับโทษตามกฎหมาย อนุสัญญาดังกล่าวได้เพิ่มมาตรการพิเศษในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมเพิ่มเติม เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) ความช่วยเหลือทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Mutual Legal Assistance) การส่งมอบยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) การลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล (illicit Traffic by sea) การสกัดกั้นการฟอกเงิน และการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁷⁸

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1988 ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการจับกุมกวาดล้าง การลักลอบการจำหน่ายยาเสพติดเพียงอย่างเดียว ยังมุ่งเน้นการริบทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นเครื่องมือในการทำลายองค์กรอาชญากรรมได้อีกอย่างมีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่ง โดยได้กำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินไว้ดังนี้⁷⁹

ทรัพย์สินที่มีอำนาจริบได้เป็นผลประโยชน์อื่นใด หรือผลตอบแทนอย่างมีมูลค่า เทียบเท่ากัน ซึ่งได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งทรัพย์สินที่เป็นตัวยาเสพติด และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท อุปกรณ์เครื่องมือที่ได้ใช้หรือมีไว้ใช้เพื่อกระทำความผิดนั้น ๆ ก็ มีอำนาจริบได้ และจะต้องดำเนินการเพิกถอนที่จำเป็นเท่านั้น อย่างไรก็ตามอนุสัญญาดังกล่าวได้ กำหนดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินไว้อย่างกว้างขวางโดยใช้คำว่า “Confiscation” เพื่อไม่ให้ขัดกับกฎหมายภายในของรัฐภาคีต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สินอีกทางหนึ่ง⁸⁰ รวมทั้งทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่มีการแปรสภาพ ถ่ายโอน ซุกซ่อนหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง แหล่งที่มา สถานที่ตั้ง การจำหน่าย และการเคลื่อนย้ายสิทธิที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน โดย

⁷⁸ รุจิรา พิระชญารุ่งเรือง. (2563). *กระบวนการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด ศึกษากรณี การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหรือถึงแก่ความตาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 46.

⁷⁹ วัฒนา ชื่นบุญ. (2540). *การดำเนินคดีริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 46.

⁸⁰ รุจิรา พิระชญารุ่งเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

ในขณะที่รับทรัพย์สินนั้น ฟังรู้ว่า ได้มาจากการกระทำความผิด ย่อมเป็นเหตุให้สามารถริบทรัพย์สินนั้นได้⁸¹

กระบวนการริบทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1) กระบวนการริบทรัพย์สินภายในประเทศ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ได้บรรลุผลดังกล่าว และสามารถระบุสืบหาแหล่งที่มา เพื่อทำการอายัดหรือยึด ทรัพย์สิน เครื่องมือ ผลตอบแทน หรือสิ่งอื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อให้การดำเนินริบทรัพย์สินเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการให้อำนาจแก่ศาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบในการแสวงหาพยานหลักฐานทางการพาณิชย์ ทางการเงินหรือทางธนาคาร โดยไม่ถือว่าเป็นความลับ⁸²

2) กระบวนการริบทรัพย์สินระหว่างประเทศ

(1) หากพบว่ามีกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เกิดขึ้นได้โดยมีความเกี่ยวพันระหว่างรัฐ (Transnational Crime) เมื่อรัฐภาคีเห็นว่ามีความพยานหลักฐานเป็นที่แน่ชัด ซึ่งปรากฏทรัพย์สิน อุปกรณ์หรือผลประโยชน์อื่นใด ที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีเหตุตามกฎหมายให้ริบได้แต่อยู่ในดินแดนรัฐภาคีอื่น รัฐภาคีนั้นจะต้องส่งคำขอให้ริบทรัพย์สินเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งเอกสารหลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริง และข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตของการที่จะให้ดำเนินตามคำขอ โดยใช้ภาษาของรัฐที่ถูกขอร้อง ในคำขอร้องจะต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินที่จะถูกริบ พร้อมทั้งตัวบทกฎหมายและระเบียบของรัฐที่ร้องขอ ในคำร้องขอจะต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินตามกฎหมายภายในประเทศของตนหรือข้อตกลงระหว่างรัฐ

(2) รัฐที่รับคำขอร้องจะต้องดำเนินการสืบสวน เพื่อระบุแหล่งของรายได้มาของทรัพย์สินผลตอบแทนเครื่องมือ ที่จะถูกริบ เพื่อให้มีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายได้สำเร็จ

(3) ผู้มีอำนาจริบทรัพย์สิน คือองค์กรศาล ซึ่งมีอำนาจริบทรัพย์สินทั้งในคดีแพ่งและอาญาพร้อมทั้งให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร ในการเข้าไปริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายภายในของรัฐภาคีนั้นๆ

(4) รายได้หรือผลตอบแทนที่ได้จากการริบทรัพย์สินนั้น ให้ดำเนินตามกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับ และการบริหารภายในของรัฐผู้ถูกร้องขอ การดำเนินการดังกล่าวรัฐภาคีอาจทำความตกลงพิเศษในเรื่องทรัพย์สินและผลตอบแทน โดยเฉพาะ โดยมีกำหนดให้มีการมอบเงินหรือผลตอบแทนแทนที่ได้จากการขายทรัพย์สินหรือผลตอบแทนนั้นให้แก่องค์กรหรือ

⁸¹ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

⁸² รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47.

หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือแบ่งผลประโยชน์ที่ได้จาก ทรัพย์สินหรือผลตอบแทนตามกฎหมายภายใน ระเบียบหรือความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี แล้วแต่ กรณี

(5) หาผลตอบแทนที่ได้มาจากการริบทรัพย์สินนั้น ได้แปรสภาพไปเป็น อย่างอื่นหรือนำไปรวมกับทรัพย์สินที่มาจากแหล่งอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องริบทรัพย์สินนั้น ไม่เกินไปกว่ามูลค่าของผลตอบแทนที่ถูกนำมา รวมกันไว้ ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อ อำนาจใดๆ ที่เกี่ยวกับการยึดหรืออายัด ส่วนสิ่งที่ริบได้ คือรายได้หรือผลประโยชน์อื่นที่ได้มาจาก ผลตอบแทนทรัพย์สิน ที่เกิดจากการเปลี่ยนรูป หรือแปรสภาพหรือทรัพย์สินที่มีผลตอบแทนรวมอยู่ ด้วย

(6) ส่วนภาระพิสูจน์การได้มาของทรัพย์สินให้เป็นภาระของฝ่ายจำเลยที่ พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของตนและได้มาอย่างสุจริต ถูกต้องตามกฎหมาย หรือตามกระบวนการ กฎหมายของรัฐภาคีนั้นๆ

(7) การริบทรัพย์สินนั้น จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลที่สามผู้ สุจริต⁸³

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว และได้นำเอาหลักการสำคัญ ในการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่บัญญัติในอนุสัญญาดังกล่าว มาเป็นรากฐานในการตราพระราชบัญญัติในปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อทำลายแหล่งเงินทุนของนักค้ายาเสพติด อันจะนำไปสู่การปราบปรามการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ⁸⁴

หลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สินในกฎหมายไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 (1)⁸⁵ ซึ่งได้บัญญัติ ถึงการริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด โดยเมื่อ พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายจะพบว่า มาตรา 33 บัญญัติว่า “ในการริบทรัพย์สินนอกจาก ศาลจะมีอำนาจริบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- (2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็น ทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด”

⁸³ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 47-48.

⁸⁴ รุจิรา พิระชญ์รุ่งเรือง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 48.

⁸⁵ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 33.

จะเห็นได้ว่า มาตรา 33 เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ ไม่ใช่กรณีที่ศาลต้องริบเสมอตามมาตรา 32⁸⁶ เพราะการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 ไม่ได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากสภาพของทรัพย์สินโดยตรงการริบทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพย์สินนั่นเอง⁸⁷

นอกจากนี้ ยังมีข้อสงสัยว่า ทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิดนั้น โดยปกติอาจเป็นของที่มีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เพียงแต่เจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินนั้น ไปใช้โดยผิดกฎหมาย คือใช้ในการกระทำความผิด จึงส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในการบังคับของกฎหมายว่าจะริบทรัพย์สินนั้นหรือไม่⁸⁸

จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกาจะพบว่า กรณีตามมาตรา 33 (1) นั้น ศาลไทยได้วางแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการสั่งริบทรัพย์สินในกรณีดังกล่าวไว้ว่า ทรัพย์สินที่ศาลจะริบต้องเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด “โดยตรง” หากเป็นเพียงทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ “ประกอบ” ในการกระทำความผิดเท่านั้น ศาลยังไม่อาจสั่งริบได้ เช่น ใช้รถเป็นพาหนะเพื่อความสะดวกแก่การวิ่งราวทรัพย์สินและพาทรัพย์สินไปหรือเพื่อให้พ้นจากการจับกุม ดังนี้ ศาลริบได้เนื่องจากการใช้ทรัพย์สินเพื่อกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง ในทางตรงกันรถที่ใช้เป็นพาหนะสำหรับเดินทางไปมา ไม่ใช่ทรัพย์สินที่ร่วมในการกระทำความผิด ศาลไม่ริบ จะเห็นได้ว่าแม้เป็นการใช้ทรัพย์สินเพื่อกระทำความผิดเหมือนกันแต่ทั้งสองกรณีมีความสำคัญอยู่ที่ทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้นั้น ในกรณีแรกเป็นความเกี่ยวพัน “โดยตรง” กับการกระทำความผิด แต่ในกรณีหลังเป็นเพียง “ส่วนประกอบ” ไม่ใช่ “ส่วนร่วม” ในการกระทำความผิด เป็นเพียงการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง อันเป็นแนวทางที่ยังขาดความชัดเจนและมีลักษณะที่ยังคลุมเครือ⁸⁹

3.3.1 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอังกฤษ

การริบทรัพย์สินในระบบคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษ มีรากฐานมาจากหลัก the rule of deodand มาจากภาษาลาตินคำว่า Deo dandum ซึ่งหมายความว่า การมอบทรัพย์สินให้แก่พระเจ้า ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าวัวทำร้ายผู้ใดถึงตาย วัวนั้นจะถึงถูกขังปกด้วยหินและห้ามบริโภคเนื้อวัวแต่เจ้าของวัวไม่ต้องรับโทษ” ซึ่งเห็นได้ชัดว่า การกระทำของวัว

⁸⁶ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 32.

⁸⁷ นรารัตน พรหมจรรย์. (2554). *การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁸⁹ นรารัตน พรหมจรรย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 2-3.

มิได้เกี่ยวข้องกับเจ้าของ แต่เจ้าของวัวต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้โดยไม่พิจารณาถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของเจ้าของวัว ในปัจจุบันกฎหมายอังกฤษได้แบ่งกระบวนการริบทรัพย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ กระบวนการริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาเป็นรายบุคคล (in Personam Proceeding) และ กระบวนการริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาทรัพย์ (in Rem Proceeding)⁹⁰

การริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุแห่งการตายของผู้อื่นนี้ ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของหลักกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิด เนื่องจากถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งผิดกฎหมายโดยตัวทรัพย์นั้นเอง และอาจใช้ทำร้ายผู้อื่นต่อไปจึงต้องถูกริบโดยไม่พิจารณาถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของ ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินตามความหมายของคำว่า forfeiture นอกจากนี้ยังมีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory forfeiture) ซึ่งเป็นการกำหนดให้ริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดเพื่อลงโทษบุคคล ในกรณีนี้จะริบได้ต่อเมื่อศาลพิพากษาลงโทษ เนื่องจากกระทำ ความผิดอาญา กล่าวโดยสรุปได้ว่ากระบวนการริบทรัพย์สินมี 2 ประเภท คือ⁹¹

1) กระบวนการริบทรัพย์สิน โดยมุ่งพิจารณารายบุคคล (in Personam Proceeding) การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลเป็นการฟ้องผู้กระทำความผิดอาญาจะต้องพิจารณาว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่เมื่อโจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้กล่าวหากระทำความผิดอาญา จึงจะลงโทษริบทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวได้โดยไม่พิจารณาว่าตัวทรัพย์สินมีความผิดหรือไม่อย่างไร⁹²

2) กระบวนการริบทรัพย์สิน โดยมุ่งพิจารณาทรัพย์ (in Rem Proceeding) หมายถึง กระบวนการพิจารณาคดีที่ดำเนินการโดยตรงเฉพาะต่อตัวทรัพย์สิน และมีผลต่อกรรมสิทธิ์ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลโดยเขตอำนาจศาล โดยไม่มีการพิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน คำพิพากษาในกระบวนการนี้มีผลต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเท่านั้นไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ใดได้และศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือ ศาลซึ่งทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลเป็นเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรณีอำนาจเหนือบุคคล⁹³

⁹⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. (2550). *การบังคับใช้สันติสัญญาด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน : ศึกษากรณีการริบทรัพย์สิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36-37.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

⁹² ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 37.

⁹³ ชมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 37-38.

ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 (the Drug Trafficking Act 1994)⁹⁴ มาตรา 42 กำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินเฉพาะที่เป็นเงินสดอันเกิดจากการค้ายาเสพติดที่ได้มีการนำเข้าหรือออกนอกประเทศ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกนำมาใช้ใน สก๊อตแลนด์ และถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอังกฤษด้วย โดยกำหนดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ศุลกากรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการยึดเงินสดซึ่งได้มีการนำเข้าหรือส่งออกจากประเทศ ซึ่งมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 10,000 ปอนด์ และเจ้าหน้าที่จะดำเนินการยึดเงินสดดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า (Reasonable Grounds) เงินดังกล่าวเกี่ยวข้องกับขบวนการยาเสพติดหรือมีเจตนาที่จะใช้ในการค้ายาเสพติด แต่เงินดังกล่าวจะถูกยึดไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง เว้นแต่เงินนี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่ระดับนายอำเภอ⁹⁵

ตาม Courts Act 2003 Section 51⁹⁶ กฎหมายกำหนดให้มีเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยของศาล (Court Security Officers) ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจาก Lord Chancellor โดยกฎหมายเปิดช่องให้สามารถทำสัญญาจ้างเอกชนได้

ส่วน Courts Act 2003 Section 52⁹⁷ กำหนดไว้ว่าการค้นบุคคลที่จะเข้ามาในบริเวณศาล

- 1) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่อาจค้น
 - (ก) บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในหรือพยายามที่จะเข้าไปในอาคารศาลและ
 - (ข) สิ่งของใด ๆ ที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลดังกล่าว
- 2) อนุมาตรา (1) ไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่กำหนดให้บุคคลถอดเสื้อผ้าใดๆ ของตนออก ยกเว้นเสื้อโค้ต แจ็กเก็ต หมวกคลุมศีรษะ ถุงมือ หรือรองเท้า
- 3) ในส่วนนี้ “อาคารศาล” หมายถึง อาคารใดๆ
 - (ก) เมื่อบริเวณของศาลใดๆ ที่อ้างถึงในส่วนที่ 1 และ
 - (ข) ที่สาธารณะสามารถเข้าถึงได้

⁹⁴ พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 (the Drug Trafficking Act 1994). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/37/enacted>. [2566, 10 พฤษภาคม]

⁹⁵ ธมลวรรณ เศรษฐเมธีกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 38-39.

⁹⁶ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

⁹⁷ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

สำหรับการริบทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลในบริเวณศาลหรืออาจเป็นหลักฐานของการกระทำความผิด นั้น Courts Act 2003 Section 54⁹⁸ ได้กำหนดไว้ว่ามอบตัวและยึดสิ่งของ

1) หากเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลที่อยู่ในหรือพยายามที่จะเข้าไปในอาคารศาลที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (3) ต้องขอให้บุคคลนั้นส่งมอบสิ่งของ

2) ถ้าผู้นั้นไม่ยอมมอบสิ่งของ เจ้าหน้าที่อาจยึดไว้ได้

3) เหตุผลคือ

(ก) อาจเป็นอันตรายต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในอาคารศาล (หรือบางส่วน)

(ข) อาจทำให้ความปลอดภัยของบุคคลใดๆ ในอาคารศาลตกอยู่ในความเสี่ยง หรือ

(ค) อาจเป็นหลักฐานหรือเกี่ยวข้องกับความผิด

3.3.2 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอังกฤษ แต่การริบทรัพย์สินผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิตฐานเป็นผู้กระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรงและผู้ทรยศต่อชาติไม่ได้รับการยอมรับในอเมริกา โดยแรกเริ่มภายหลังการประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกาห้ามมิให้มีการริบราชบาตร นับตั้งแต่นั้นมาการริบทรัพย์สินโดยใช้กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคลมิได้นำมากับความผิดอาญาแต่กระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สินได้ถูกยกเลิกไปด้วย มีการกำหนดให้มีการริบทรัพย์สินไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเดินเรือและสินค้าที่ขนส่งโดยผิดกฎหมาย ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สิน โดยนำหลัก deodand มาอธิบายสนับสนุน และเป็นแนวความคิดที่สำคัญซึ่งแบ่งแยกการริบทรัพย์สินโดยฟ้องตัวบุคคลและฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรง การดำเนินกระบวนการพิจารณาริบทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้⁹⁹

1) กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) ในปี ค.ศ. 1790 รัฐสภาได้ออกกฎหมายกำหนดให้ริบทรัพย์สินไว้ในกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรสำหรับเรือ (Maritime and Custom Laws) ให้ริบสินค้าต้องห้ามและเรือที่ลำเลียงสินค้าต้องห้าม เหตุที่ต้องออกกฎหมายฉบับนี้เพราะมีการฝ่าฝืนกฎหมายเดินเรือและศุลกากรมากขึ้นเป็นลำดับ แม้จะได้มีการพิพากษาคดีโดยตัดสินลงโทษลูกเรือแล้วก็ตาม เรื่อนั้นก็ยังคงถูกนำมาใช้กระทำความผิดอีกโดยลูกเรือพวกใหม่

⁹⁸ พระราชบัญญัติศาล Courts Act 2003. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/51>. [2566, 25 พฤษภาคม]

⁹⁹ นรวารณ พรมจรรย์. อ่างแล้วจึงอรอดที่ 87. หน้า 59.

อีกทั้งศาลไม่สามารถลงโทษเจ้าของเรือได้เพราะมิได้เข้ามาอยู่ในเขตอำนาจของศาลสหรัฐอเมริกา หรือเรือนั้นถูกเข้ามาจึงไม่มีเขตอำนาจเหนือบุคคล การนำกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ จึงเป็นการป้องกันการกระทำความผิดครั้งใหม่และเพื่อเป็นการปราบปรามการกระทำความผิด ดังกล่าว ซึ่งต่อมามีการตรากฎหมายฉบับอื่นๆ ขึ้นมาอีกหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (Controlled Substances Act) กฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงิน (Money laundering Control Act) กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (Copyrights Act) กฎหมายเกี่ยวกับโทรคมนาคม (Communications Statute) เป็นต้น และในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตของประเภททรัพย์สินที่จะถูกริบออกไป โดยอาศัย สมมติฐานทางกฎหมายว่า ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิดเป็นทรัพย์สินมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรง หรือ โดยอ้อม หรือทรัพย์สินที่ใช้อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดจึงต้องถูกริบทั้งสิ้น ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ก็ตาม¹⁰⁰

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นกระบวนการที่กระทำต่อทรัพย์สิน (in rem action) จึงเรียกกันว่า “การริบทรัพย์สินทางแพ่ง” (civil forfeiture) โดยมุ่งกระทำต่อตัวทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้ทรัพย์สินนั้นมาจากการกระทำความผิด¹⁰¹ ดังนั้น ประเด็นการพิจารณาโดยตรงคือตัวทรัพย์สิน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติไว้ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 981 (a)¹⁰² ซึ่งระบุประเภทของทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจงว่าทรัพย์สินใดที่จะต้องถูกริบให้ตกเป็นของสหรัฐอเมริกา เช่น ทรัพย์สินใดๆ ไม่ว่าจะเป็อสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวกับการกระทำ พยายามกระทำหรือกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของสหรัฐอเมริกามาตรา 1956 มาตรา 1957 หรือมาตรา 1960 หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้มาหรือเป็นร่องรอยได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว หรือ ทรัพย์สินใด ไม่ว่าจะเป็อสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ ทั้งที่ได้มาโดยตรงและโดยอ้อมจากการ ฝ่าฝืนกฎหมายสหรัฐอเมริกาตามมาตรา 511 มาตรา 553 มาตรา 2312 หรือมาตรา 2313 ซึ่งเป็น บทบัญญัติเกี่ยวกับการลักลอบย้ารถเถื่อน เป็นต้น¹⁰³

ในการนำกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้บังคับนี้ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับคำ พิพากษาอาญา กล่าวคือ ในการดำเนินกระบวนการริบทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องฟ้องบุคคลเป็นจำเลย

¹⁰⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 39-40.

¹⁰¹ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 40.

¹⁰² The Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 981 (a). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://law.justia.com/codes/us/2014/title-18/part-i/chapter-46/sec.-981/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹⁰³ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 41-43.

ต่อศาลและหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องจำเลยก็สามารถดำเนินการกับตัวทรัพย์สินได้และแม้จำเลยถึงแก่ความตายก็ได้ทำให้กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งสิ้นสุดลงอีกทั้งจำเลยไม่มีสิทธิอ้างว่าได้ถูกเจ้าหน้าที่ฟ้องริบทรัพย์สินทางอาญาแล้วจึงไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินทางแพ่งของจำเลยได้อีก เนื่องจากการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่คำนึงว่าเจ้าของทรัพย์สินจะถูกศาลตัดสินว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่แต่ประการใดจึงไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาอาญาก็สามารถริบทรัพย์สินของจำเลยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้เหมือนเช่นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอื่นๆ ทั้งนี้ทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นอาจเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของบุคคลอื่นก็ได้ และกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งนี้สามารถดำเนินคดีควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาได้ด้วย¹⁰⁴

การริบทรัพย์สินทางแพ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับใดสามารถนำไปใช้ริบทรัพย์สินที่ได้มาหรือมีอยู่ก่อนประกาศใช้กฎหมายฉบับนั้นได้ ในการฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ ซึ่งถือเป็นเขตอำนาจศาล (In Rem Jurisdiction) เป็นการฟ้องที่ตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง การริบทรัพย์สินในทางแพ่งจะกระทำได้อีกเมื่อต้องมี “เหตุอันควรเชื่อได้” (probable cause) ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินดังกล่าวเชื่อมโยงกับการกระทำความผิด และเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควรต้องถูกริบ กล่าวคือ เมื่อเป็นการดำเนินการต่อตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยตรงจึงไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย หากแต่พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นได้ถูกนำไปใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิดก็เพียงพอแล้ว ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการนำทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงไปเปลี่ยนแปลงสภาพการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งรัฐโดยพนักงานอัยการมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิดเพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นควรถูกริบ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย¹⁰⁵

ถ้าคดีดังกล่าวบุคคลผู้มีส่วนได้เสียมาโต้แย้งสิทธิ ผู้อ้างสิทธิมีภาระในการพิสูจน์เพื่อหักล้างพยานหลักฐานของรัฐ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มาตรฐานการพิสูจน์ใช้หลักชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งทั้งสองฝ่ายมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ โดยศาลจะพิจารณาว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่ากันหรือเป็นไปได้มากกว่ากัน โดยศาลสามารถรับฟังทั้งพยานโดยตรง พยานแวดล้อม และพยานบอกเล่า (heary) โดยไม่จำเป็นต้องมี

¹⁰⁴ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 43.

¹⁰⁵ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 43-44.

การพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องคำนึงถึงหลักทางอาญาเกี่ยวกับพยานหลักฐานบางประการ ดังเช่น พยานหลักฐานที่ได้มา โดยการค้น การยึด โดยมีขอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น¹⁰⁶

นอกจากนี้ เมื่อการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการแพ่งเป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สินจึงสามารถเริ่มต้นคดีโดยการยึดทรัพย์สินและนำเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น ก่อนที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินต่อ เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่าย จ่ายโอน หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการป้องกันการโอนทรัพย์สินที่อาจทำได้นี้ต้องมีก่อนการดำเนินคดีริบทรัพย์สินไม่ว่าโดยกระบวนการทางศาลหรือโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายสหรัฐอเมริกาให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการริบทรัพย์สิน (Administrative Forfeiture) ไว้ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน เช่น กฎหมายศุลกากร หรือแม้ในประมวลกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุผลว่าการริบทรัพย์สินโดยฝ่ายบริหารนี้มีรูปแบบที่ไม่ยุ่งยาก รวดเร็ว และประหยัดกว่าการใช้กระบวนการทางศาล กระบวนการนี้ใช้กับทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐ โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดกฎหมาย เมื่อยึดได้แล้วต้องมีหนังสือบอกกล่าว (notice) การยึดทรัพย์สินไปยังผู้ร้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย และประกาศแจ้งลงหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นติดต่อกัน 3 สัปดาห์ หากมีผู้ใดจะโต้แย้งคัดค้านให้ร้องเข้ามาภายใน 20 วัน หลังจากวันประกาศ พร้อมกับวางเงินประกัน ไม่น้อยกว่า 5,000 เหรียญสหรัฐ หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าทรัพย์สิน ในการริบทรัพย์สินเมื่อมีผู้โต้แย้งคัดค้านต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการริบทรัพย์สินทางศาลต่อไป¹⁰⁷

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการแพ่งนี้จะช่วยแก้ไขข้อจำกัดบางประการของกระบวนการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาโดยเฉพาะในความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมที่มีทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจ ถือเป็นการทำลายเศรษฐกิจของอาชญากร ดังเช่น ความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น¹⁰⁸

2) กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture) การริบทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นโทษทางอาญานั้นปรากฏในปี ค.ศ. 1970 ในกฎหมายป้องกันการกระทำมิฉฉาชีพ (Racketeer Influenced and Corrupt Organization statue หรือ CCE) ซึ่งรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาองค์กรอาชญากรรม โดยกำหนดโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดไว้รุนแรง

¹⁰⁶ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 44-45.

¹⁰⁷ James R. Richards. (1999). *Transnational Criminal Organization, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, Fla.: CRC Press. pp. 196-197.

¹⁰⁸ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 46.

และเป็นเงื่อนไขสืบเนื่องมาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรง เพราะเห็นว่าอาชญากรรมที่กระทำลง โดยมุ่งหมายหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญนั้น ต้องนำโทษริบทรัพย์สินที่รุนแรงมาใช้เพื่อยับยั้งการกระทำความผิดโดยตรง คำว่า “การริบทรัพย์สินทางอาญา” (Criminal forfeiture) จึงเริ่มมีการนำมาใช้เรียกโทษตามกฎหมายดังกล่าว แต่การริบทรัพย์สินที่เรียกว่า Civil forfeiture ตามกฎหมายต่างๆ ก็ยังคงมีอยู่ โดยใช้ในการริบทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายหรือทรัพย์สินของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Criminal Forfeiture Section 982¹⁰⁹

การริบทรัพย์สินทางอาญาดังกล่าวถือเป็นมาตรการลงโทษทางอาญาประการหนึ่งที่ใช้กับบุคคลผู้กระทำความผิด กล่าวคือเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อบุคคล โดยฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดี (Action in Personam) ประเด็นในการพิจารณาคือ เจ้าของทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ ในการดำเนินการริบทรัพย์สินนั้นจึงจำต้องมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเสียก่อน ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ใน the Federal Crime and Criminal Procedure Section 982 (a) (1), (2) หรือ (3) เป็นต้น จึงจะสามารถดำเนินการริบทรัพย์สินทางอาญาได้และหากศาลยกฟ้องก็ไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินจำเลยได้¹¹⁰

ด้วยเหตุว่าการริบทรัพย์สินประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษต่อตัวจำเลย โดยหลักแล้วจะริบได้เฉพาะแต่ทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบ ดังนั้นจึงบังคับได้เฉพาะกับทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น และต้องเป็นทรัพย์สินเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามคำพิพากษา จึงไม่อาจริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่สามารถริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้ เช่น รถยนต์ที่ใช้ในการกระทำความผิดมีชื่อของบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของ แต่เพียงในนาม แท้จริงแล้วรถยนต์คันดังกล่าวเป็นของจำเลย รถยนต์ดังกล่าวอาจถูกริบได้ เป็นต้น¹¹¹

ในการริบทรัพย์สินทางอาญานี้ไม่อาจดำเนินการริบทรัพย์สินย้อนหลังได้ และเนื่องจากการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญาต่อบุคคล เมื่อยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลย หากมีทรัพย์สินที่จะต้องริบพนักงานอัยการต้องระบุไว้ในคำฟ้องให้ชัดเจน และต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นหลัก เนื่องจากการดำเนินการดำเนินคดีต่อบุคคล ในการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา รัฐมีภาระการพิสูจน์

¹⁰⁹ The Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture Section 982. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://law.justia.com/codes/us/2014/title-18/part-i/chapter-46/sec.-982/>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁰ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 46-47.

¹¹¹ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 90. หน้า 47-48

ความผิดของจำเลยโดยใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) และในกรณี ที่พบว่าทรัพย์สินที่ริบนั้นเป็นของบุคคลภายนอกหรือผู้รับโอน โดยสุจริต เจ้าของที่แท้จริงหรือผู้รับโอนโดยสุจริตสามารถแสดงหลักฐานต่อศาล เพื่อร้องขอคืนทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด¹¹²

3.3.3 การริบทรัพย์สินตามกฎหมายออสเตรเลีย

การริบทรัพย์สินของเครือรัฐออสเตรเลียเป็นระบบที่อิงกับการพิพากษาลงโทษ (conviction-based system) ในการดำเนินการติดตาม ยึด อาศัย หรือริบทรัพย์สินจึงต้องมีการ พิจารณาพิพากษาคัดสินความผิดของผู้กระทำความผิดมาก่อน หลักการนี้ปรากฏใน Proceeds of Crime Act 1987¹¹³ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สิน ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเมื่อจำเลยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และยังให้คำจำกัด ความคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด” (tainted property) ไว้ให้หมายความถึง ทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และให้หมายความ รวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด¹¹⁴

ต่อมาในวันที่ 1 มกราคม 2003 ได้มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับใหม่ คือ Proceeds of Crime Act 2002¹¹⁵ ซึ่งบัญญัติถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่อยู่ในข่ายที่จะริบตาม กฎหมาย อันได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมดหรือบางส่วนจากการกระทำความผิด รวมถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ในการกระทำความผิดซึ่งหมายความถึง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่ถูกใช้ในการกระทำ ความผิดหรือที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่จะใช้เพื่อกระทำความผิดและหมายความรวมถึงเครื่องมือ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย¹¹⁶

การริบทรัพย์สิน (property) ที่ใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ริบจะตกเป็นของ แผ่นดินและถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน รัฐบาลมีสิทธิแก้ไขรายการทางทะเบียนเพื่อ เป็นเจ้าของ (owner) ของทรัพย์สินนั้นได้¹¹⁷

¹¹² ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 48.

¹¹³ Proceeds of Crime Act 1987. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.imolin.org/doc/amlid/Australia/Australia_Proceeds_of_Crime_Act_No.87-1987.pdf. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁴ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 90, หน้า 49.

¹¹⁵ Proceeds of Crime Act 2002. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/data.pdf>. [2566, 10 พฤษภาคม]

¹¹⁶ นรารวรรณ พรหมจรรย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 87, หน้า 66-67.

¹¹⁷ ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2551). ทรัพย์สินที่สามารถริบได้ตามกฎหมายของต่างประเทศ เล่ม 25 ตอน 2. *วารสารกฎหมายปกครอง*. หน้า 7.

นอกจากนี้ ในส่วนของการริบทรัพย์สินนั้น กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการยึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว โดยพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ดำเนินการใด ๆ กับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องหาในความผิดนั้น ๆ¹¹⁸ ซึ่งหากศาลพิพากษายกฟ้องหรือพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิดในความผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ยึดหรือศาลไม่มีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นให้คำสั่งนั้นมีผลบังคับ 28 วัน นับแต่วันที่มิคำสั่ง

การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดของประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law System) สรุปได้ดังนี้¹¹⁹

1) การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดของประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law System) มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทดแทนและทฤษฎีอรรถประโยชน์และเป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายในกลุ่มซีวิลลอว์

2) การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น สามารถเริ่มต้นคดีได้โดยการยึดทรัพย์สินและนำเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น เพื่อป้องกันการจำหน่ายหรือชุกซ่อนทรัพย์สิน โดยสามารถทำได้เมื่อทรัพย์สินที่ยึดต้องมีมูลค่าไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐและมีเหตุอันควรเชื่อว่าเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นทำผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากกฎหมายของประเทศอื่นในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปรากฏลักษณะพิเศษเช่นนี้ในแนวทางของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์

3) การริบทรัพย์สินทางแพ่งกระทำได้ต่อเมื่อมี “เหตุอันควรเชื่อได้” (probable cause) ว่าทรัพย์สินนั้นถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิด โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่พิสูจน์เพื่อแสดงเหตุอันควร สงสัยดังกล่าวและเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควร ต้องถูกริบ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ อันมีแนวทางตามหลักการริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษ (Punitive Forfeiture) การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชนได้นั้น รัฐจะต้องเคารพหลักเรื่องความผิด (The Guilt Principle) กล่าวคือ การลงโทษบุคคลใดต้องเป็นเรื่องที่ผู้นั้นมีความผิดอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้น การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ศาลจะมีอำนาจดุลพินิจก็ต่อเมื่อจำเลยมีความผิด

อนึ่ง ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ รูปแบบการริบทรัพย์สิน มิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ เครือรัฐออสเตรเลียใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบอิงกับการพิพากษาลงโทษ

¹¹⁸ ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 90. หน้า 49.

¹¹⁹ นรวรรณ พรหมจรรย์. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 87. หน้า 67.

ศาลออสเตรเลียจะมีคำสั่งให้บริษัทยุติการใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อ จำเลยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด

4) กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งไม่สิ้นสุดลง เมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชีวิตล่อว¹²⁰

เครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีหน่วยงานที่ชื่อว่า The Office of the Sheriff หรือเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (Security Officers)¹²¹ หมายถึง Sheriff หรือบุคคลอื่นใดที่ Sheriff แต่งตั้งทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติของศาล ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล การดูแลระบบลูกขุนการริบทรัพย์สิน การส่งหมาย/คำสั่งและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย/คำสั่ง/คำพิพากษาของศาล (รวมทั้งหมายจับ) นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ เช่น การค้นบุคคลและยานพาหนะ การริบทรัพย์สินต้องห้าม การจับเฉพาะในกรณีที่ถูกคนนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเพิ่งได้กระทำความผิดดังกล่าวหรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

Court Security Act 2005 Section 12¹²² กำหนดให้มีอำนาจในการยึดสิ่งของต้องห้ามและสิ่งอื่นๆ

1) อำนาจในการเข้าครอบครองและอายัดสิ่งของบางอย่าง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอาจอยู่ในสถานที่ใดๆ ศาลก็ได้

(ก) เข้าครอบครองสิ่งใดๆ ที่เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็น

(1) สิ่งของต้องห้าม หรือ

(2) อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม หรือ

(3) อุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้โดยฝ่าฝืนมาตรา 9 หรือ 9A หรือ

(4) ฟิล์ม เทป หรือสื่อบันทึกอื่นๆ ในอุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่

ใช้ในการฝ่าฝืน มาตรา 9 หรือ 9A และ

(ข) ยึดสิ่งของนั้น

¹²⁰ นรารรรถ พรหมจรรย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 68.

¹²¹ พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัยศาล Court Security Act 2005. (ออนไล่น์). เข้าถึงได้จาก : [https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.4\[2566, 25 พฤษภาคม\]](https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.4[2566, 25 พฤษภาคม])

¹²² พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัยศาล Court Security Act 2005. (ออนไล่น์). เข้าถึงได้จาก : [https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.12\[2566, 25 พฤษภาคม\]](https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2005-001#sec.12[2566, 25 พฤษภาคม])

2) ของที่ยึดไว้คืนหรือมอบให้ตำรวจ เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ที่ยึดของ ตามมาตรานี้ (ของที่ยึด)จะต้อง

(ก) หากเจ้าหน้าที่ตรวจสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่า ไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็น หลักฐานและเห็นว่าบุคคลนั้น ชอบด้วยกฎหมายที่จะครอบครองสิ่งนั้น ให้คืนสิ่งของนั้นแก่ผู้ถูกยึด หรือ

(ข) ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่พอใจให้มอบสิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องมอบสิ่งของนั้น) แก่ ผู้บังคับการท้องที่หรือผู้ บังคับการตำรวจภูธร ท้องที่หรือเขตที่ตั้งศาล โดยเร็วตามสมควรแก่เหตุ หลังจากการยึดได้

สรุปได้ว่า เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (Security Officers) มีอำนาจที่จะเข้า ครอบครองและรับสิ่งต่าง ๆ ในศาลได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีสิ่งของต้องห้าม หรืออุปกรณ์ที่ ไม่เหมาะสม หรืออุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ หรือสื่อบันทึกอื่น ๆ อุปกรณ์บันทึกหรือ อุปกรณ์อื่น ๆ เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีอำนาจยึดสิ่งของไว้คืนหรือมอบให้ตำรวจยึดไว้ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่า ไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานและเห็นว่าเป็นการ ชอบด้วยกฎหมาย ให้ผู้ครอบครองสิ่งของนั้นคืนให้แก่ผู้ถูกยึดหรือถ้าเจ้าหน้าที่ไม่พอใจให้มอบ สิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องให้สิ่งของนั้น) แก่ผู้บังคับการ ท้องที่ หรือผู้บังคับการ ตำรวจภูธรท้องที่ หรือเขตที่ตั้งศาลโดยเร็วตามสมควรแก่เหตุหลังจากการยึดได้

3.4 พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562¹²³ บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดให้มีเจ้า พนักงานตำรวจศาลในการทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้วบังคับ คดีอาญาเพื่อชำระค่าปรับและบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา และรักษาความสงบเรียบร้อยความ ปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของ ศาลยุติธรรม โดยประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562 มีผลใช้บังคับ เมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹²⁴ เหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดี

¹²³ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562.

¹²⁴ ปุณณพัฒน์ มหาสิทธิ์กุล. (2563). *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในการอำนวยความยุติธรรม : ศึกษา เฉพาะกรณีศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 6.

เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ มีเจ้าพนักงานตำรวจศาลทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีและผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้ สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรม

“เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาลในจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และความไม่ซ้ำซ้อน

มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล
- 2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล
- 3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

- 4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันท่วงที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

- 5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

มาตรา 6 ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
 2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
 3) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
 ประมุข

4) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ
 ผู้บริหารท้องถิ่น

5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง

6) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการ
 ข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม ให้เลขาธิการ
 สำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม
 วรรคหนึ่งและผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย
 ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมประกาศกำหนดเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล

มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 5 (1) (2) และ (3) สำนักงาน
 ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือ
 เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็น

มาตรา 8 การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้
 และเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในอำนาจของ
 ศาลยุติธรรม

มาตรา 9 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สำนักงานศาล
 ยุติธรรม ได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด
 ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการ
 ทหารและตำรวจตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด
 ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน และยุทธภัณฑ์ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาล
 ยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา 10 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้า
 พนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครอง
 หรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 11 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 คือ
 โดยที่มีสถานการณ์อันอาจกระทบต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาในการอำนวยความยุติธรรม และ

มีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลหลบหนี รวมทั้งมีผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ซึ่งถูกออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า อาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม ตลอดจนจนอำนาจการสนับสนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการจับกุมผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสมควรกำหนดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจศาล ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม และดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาและจำเลยที่หลบหนีการปล่อยชั่วคราว หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว

สาระสำคัญของกฎหมาย พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มีดังต่อไปนี้¹²⁵

กำหนดนิยามคำว่า “เจ้าพนักงานตำรวจศาล” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 3)

กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลในจำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และความไม่ซ้ำซ้อน (มาตรา 4)

กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล (มาตรา 5) ดังต่อไปนี้

(1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

(2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

(3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

(4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วทั้งที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

¹²⁵ ปุณณพัฒน์ มหาสิทธิ์ตระกูล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124, หน้า 6.

(5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควรศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุน

กล่าวโดยสรุป มาตรา 5 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ดังนี้¹²⁶

1) กรณีเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดในบริเวณศาล และการรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาล และสำนักงานศาลยุติธรรม

2) การปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในกรณีการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี และกรณีการตักจับบุคคลผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล

กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของเจ้าพนักงานตำรวจศาล คือ ต้องมีสัญชาติไทย โดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ เป็นผู้เสียในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง และไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่ง และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมประกาศกำหนดเป็นเจ้าพนักงานตำรวจศาล (มาตรา 6)¹²⁷

กำหนดให้ศาลยุติธรรมอาจขอให้หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็น (มาตรา 7)¹²⁸

กำหนดให้การใช้สิทธิฟ้องคดีศาลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม (มาตรา 8)¹²⁹

¹²⁶ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *เจ้าพนักงานตำรวจศาล พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 14.

¹²⁷ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹²⁸ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹²⁹ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้สำนักงานศาลยุติธรรมได้รับยกเว้น ไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการทหารและตำรวจ ตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืนและยุทธภัณฑ์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด(มาตรา 9)¹³⁰

กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 10)¹³¹

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ กำหนดเกี่ยวกับสถานะของเจ้าพนักงานตำรวจศาลซึ่งเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมว่าให้มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 แต่ก็ไม่ถึงขนาดที่จะมีอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีความผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ถึงขนาดเป็นพนักงานสอบสวน¹³²

เห็นได้ว่า กฎหมายแบ่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยทั่วไป เป็นการมีอำนาจเกี่ยวกับความผิดทุกประเภท เช่นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) กับกลุ่มเจ้าพนักงานของพนักงานต่าง ๆ เช่น พศึ กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า ตรวจคนเข้าเมืองอันเป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ภายใต้ขอบเขตพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เหมือนกับกรณีของฝ่ายอื่น ๆ เช่น กรณีของพศึก็มีอำนาจจับกุม นักโทษที่หลบหนีตามกฎหมายราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานสรรพสามิต เจ้าพนักงานศุลกากร เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ว่าด้วยคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีอำนาจจับกุมผู้บุกรุกป่าไม้สงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ เป็นต้น¹³³

¹³⁰ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³¹ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³² สุพิศ ประณีตพลกรัง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 126. หน้า 45.

¹³³ สุพิศ ประณีตพลกรัง. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 126. หน้า 45-46.

กำหนดให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 11)¹³⁴

ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 – 2568 ศาลยุติธรรมวิสัยทัศน์ที่ยึดมั่นหลักนิติธรรมด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน และตามพันธกิจที่ศาลยุติธรรมต้องอำนวยความยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ค้ำครองสิทธิเสรีภาพ และลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงและเสมอภาค พัฒนาระบบการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดสังคมสันติสุข และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งความเชื่อมั่นศรัทธา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบงานศาลยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในนานาอารยประเทศ ประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (TRUST) 5 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ T เชื่อมมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) ยุทธศาสตร์ R เชื่อมมั่นในระดับสากล (Reliability) ยุทธศาสตร์ U การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity) ยุทธศาสตร์ S พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) และยุทธศาสตร์ T เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation)¹³⁵

¹³⁴ ปุณณพัฒน์ มหาสีตระกูล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. หน้า 7.

¹³⁵ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 – 2568

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ เจ้าพนักงานตำรวจศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

หลังจากที่ได้ศึกษาแนวคิด วรรณกรรมและทฤษฎี รวมถึงความเชื่อของนักกฎหมาย สำนักวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เหตุผลและความจำเป็นของการมีเจ้าพนักงานตำรวจศาล (Court Marshal) ในระบบศาลยุติธรรมไทย หลักการสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 แล้ว ในบทนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ในส่วนของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล เนื่องจากคดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี การพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบ เพื่อแสดงให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงศาลมีหน้าที่พิจารณา ข้อเท็จจริงปรับเข้ากับข้อกฎหมายและมีคำพิพากษา พยานหลักฐานของคู่ความที่จะนำสืบในชั้นศาล มีทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ที่มีความสำคัญ ก็คือ “พยานบุคคล”

คำให้การของพยานบุคคลในบางคดี ผู้กระทำความผิด (จำเลย) เป็นผู้มีอิทธิพล เป็นนักการเมืองระดับประเทศ/นักการเมืองท้องถิ่น เป็นผู้มากด้วยบารมี พยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลอาจจะไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล เพราะเกรงกลัวอิทธิพลและกลัวว่าจะเกิดภัยอันตรายในชีวิต และทรัพย์สินของตนเองพยานบุคคลบางคน ได้รู้เห็นเหตุการณ์ มาจริงหรือรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ มาโดยตลอด แต่เวลามาเบิกความต่อหน้าศาลแล้ว อาจเกิดความตื่นเต้นหรือความจำละเอื้อน หรือถูกเลี้ยมสอนหรือรับจ้างมาเป็นพยานได้พยานบุคคลบางคนอาจถูกข่มขู่หรือได้รับสินจ้างให้เบิกความผิดเพี้ยนไปจากความจริง จนส่งผลให้คดีความเสียหายหรือเสียความยุติธรรมในที่สุด

พยานบุคคลถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม เพราะการพิจารณาพิพากษา ลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจะพิจารณาจากคำเบิกความหรือถ้อยคำของพยานหรือพิจารณาจาก น้ำหนักความน่าเชื่อถือที่พยานได้ให้การไว้เป็นสำคัญ ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ไม่มีพยานก็ไม่มี ข้อเท็จจริงที่จะเป็นตัวกำหนดข้อกล่าวหา” รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานใน คดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ดังนั้น พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากสำนักงานศาล ยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ผู้มี อรรถคดี และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยาน บุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล

เมื่อพิจารณาถึงหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม อันเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมาย การใช้อำนาจรัฐต้องมีขอบเขตการใช้อำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนกฎหมายที่รัฐตราขึ้นจะต้องมีหลักประกันความเป็นธรรมแก่ประชาชนทุก คนอย่างเท่าเทียมกัน กฎหมายที่รัฐตราขึ้นต้องมีผลบังคับใช้ในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับ ย้อนหลัง ต้องมีข้อความที่ชัดเจน และจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการ บังคับใช้ที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น กฎหมายของทุกประเทศจะต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐและ หลักนิติธรรม โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ บทบัญญัติ ใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการ กระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ เว้นแต่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีกฎหมายบัญญัติให้ อำนาจไว้ให้กระทำได้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ตามทฤษฎีของ Walter C. Reckless ได้กล่าวถึง แนวการคิดป้องกัน อาชญากรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่น่าเชื่อถือของ ประชาชน ประชาชนต้องเคารพและยึดมั่นในกฎหมาย ต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และต้องมีบทลงโทษอย่างจริงจังกับผู้กระทำความผิดกฎหมาย

ส่วนสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) มีความเชื่อว่า การป้องกันอาชญากรรม โดยการบังคับใช้กฎหมาย เกิดขึ้นจากมนุษย์มีเจตนาจำนงอิสระคิดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มนุษย์มักจะ กระทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์กับตัวเองมากกว่าโทษที่ได้รับ หากเห็นว่าการกระทำใดมีโทษมากกว่า ประโยชน์ที่ได้รับมนุษย์ก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำในสิ่งดังกล่าว ดังนั้น จึงมุ่งเน้นการบังคับใช้ กฎหมายให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมทำให้คนในสังคมมีความเกรงกลัวต่อกฎหมายและมีบทลงโทษเป็นสำคัญทำให้ตัดสินใจในการกระทำความผิด การบังคับ ใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ กฎหมายจะต้องมีบทลงโทษที่แน่นอน หากกระทำความผิดใน

ลักษณะคดีประเภทเดียวกัน จะต้องได้รับการลงโทษอย่างแน่นอนกฎหมายจะต้องใช้บังคับกับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างคนรวยกับคนจนหรือคนที่มีอำนาจกับคนที่ด้วยโอกาสทางสังคม จะต้องมิบทลงโทษคนกระทำผิดที่มีความรวดเร็ว เพื่อเป็นการป้องปรามและข่มขวัญยับยั้งคนในสังคมให้เกิดความเกรงกลัว กฎหมายที่ใช้บังคับลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมิบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด ในขณะที่เดียวกันโทษที่ได้รับจะต้องไม่มีความรุนแรงมากเกินไป บทลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากเกินไปอาจเป็นช่องทางในการกลั่นแกล้งบุคคลผู้บริสุทธิ์ให้ต้องตกเป็นอาชญากรรมทั้ง ๆ ที่ไม่ได้กระทำความผิด

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) มีแนวคิดไปในทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรม หากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนโดยมีกระบวนการ กลั่นกรองในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล การพิจารณาคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิด

ทฤษฎีกระบวนการ นิติธรรมทางอาญา (Due Process of Law) การใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม และมีเหตุผลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาต้องเป็นธรรมและมีวิธีพิจารณาตามกฎหมาย คຸ້ມครองต่อบุคคลตามมาตรฐานขั้นต่ำภายใต้หลักแห่งเสรีภาพกระบวนการตรากฎหมายในรัฐประชาธิปไตย ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องเป็นธรรมและเหมาะสม ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญเรื่องความเป็นธรรม ยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม ในการพิจารณาคดีอาญาหรือไต่สวนข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะเป็นทางการและเปิดเผยในศาล ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด

สรุปได้ว่า ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา นั้นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม หลักการควบคุมอาชญากรรม ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในแง่ของการปราบปรามอาชญากรรม แต่ก็อาจเกิดผลเสียในแง่ของการใช้อำนาจรัฐที่มีอย่างกว้างขวาง ในขณะที่หลักกระบวนการนิติธรรมจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน การป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจส่งผลให้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่างเที่ยงตรงได้

สิทธิของพยานที่จะได้รับการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลกระทบกับคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น โดยอาจมีเหตุปัจจัยหลายประการ ที่ส่งผลกระทบที่ทำให้พยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้เห็น ดังนั้น อนุสัญญาฯ จึงได้กำหนดมาตรการที่ให้รัฐภาคีนำกระบวนการพิจารณาทางอาญาที่สามารถทำให้พยานสามารถให้การได้โดยปราศจากการขัดขวาง เช่น การอนุญาตให้มีการให้การผ่านวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Video Conference) หรือการนำการสืบพยานล่วงหน้ามาใช้กรณี ที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจถูกคุกคามแต่การนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในการคุ้มครองพยาน จะต้องไม่เป็นการกระทบถึงสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย ด้วยเหตุนี้ รัฐในฐานะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถมาให้การต่อศาลได้โดยปลอดภัย

ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดผู้ที่จะได้รับ ความคุ้มครอง ได้แก่ พยาน สมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับพยาน ตามกฎหมาย United States Code กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจนำมาตรการต่าง ๆ ไปปรับใช้กับพยานและมีอำนาจออกข้อบังคับต่าง ๆ คุ้มครองผู้ให้ข้อมูลในคดีสำคัญ โดยเฉพาะการก่อการร้ายหรือการกระทำความผิด การปกปิดที่อยู่หรือข้อมูลของพยานพยานจะต้องได้รับความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อพยานไปให้การหรือเบิกความต่อศาล U.S. Marshals จะต้องดำเนินการย้ายที่อยู่ของพยาน ให้พ้นจากเขตอันตรายไปยังเขตที่ปลอดภัย ร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง เปลี่ยน ชื่อ-นามสกุลตามที่ตั้งใหม่ให้แก่พยาน คุ้มครองความปลอดภัยด้านการคมนาคม เพื่ออำนวยความสะดวกของพยาน การกำหนดรูปพรรณสัณฐานชั่วคราว ยานพาหนะในการรับส่งพยาน ที่จอดรถ การดูแลบุตรให้แก่พยาน ในเวลาที่พยานต้องมาให้ปากคำ ล่าม หรือจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยให้แก่พยาน ในขณะที่เดินทางมาให้ปากคำ หากมีความจำเป็น พนักงานอัยการจะต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงระดับความเสี่ยง และที่มาของภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่พยานให้ศาลทราบหรือในขณะที่รอให้ปากคำ ควรจัดที่พักของพยานแยกต่างหากจากฝ่ายโจทก์และจำเลยหรือพยาน และได้รับการรายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีด้วย

เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง มีอำนาจโยกย้ายผู้ให้เบาะแสไปยังสถานที่อื่น ๆ การเปลี่ยนรูปพรรณ สัณฐานจัดทำเอกสาร สำคัญขึ้นใหม่การจัดหาที่อยู่ใหม่ ให้คำครองชีพที่จำเป็น ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ย้ายถิ่นฐาน ช่วยเหลือในการหางาน และการศึกษาต่อและกระทำการอื่นใดที่เห็นว่ามี ความจำเป็นต่อความปลอดภัยของพยาน กรณีที่พยานได้มีการเปลี่ยนชื่อหรือหลักฐานทางทะเบียนกฎหมายให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่จะอนุญาตให้พยานปกปิดรูปพรรณสัณฐานเดิมและ

อ้างเฉพาะรูปพรรณสัณฐานใหม่ และในระหว่างการสืบพยาน กรณีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องทราบที่อยู่และพฤติการณ์ของพยาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องต้องเปิดเผยข้อมูลนั้น แต่หากขณะนั้นมีผู้อื่นนอกจากผู้พิพากษาอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษาก็ได้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994) ได้กำหนดโทษสำหรับบุคคลที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อแสดงตัวหรือแหล่งที่อยู่ของบุคคลที่เป็นหรือได้เป็นผู้เข้าร่วมแห่งเครื่องจักรภาพหรือที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ความปลอดภัยของบุคคลดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุก 10 ปี

ประเทศอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1999 พยานที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในคดีอาญา คดีที่มีความร้ายแรงมากและมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย อาจต้องมีการย้ายพยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง ได้นำมาตรการสืบพยานเป็นการส่วนตัวด้วยกล้องวิดีโอในชั้นศาล เป็นการพิจารณาลับ โดยไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าฟังการพิจารณา และศาลอาจสั่งให้สืบพยานบุคคลเป็นการส่วนตัวในห้องที่จัดไว้เฉพาะ

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้ ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้

ส่วนบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ทั้งนี้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ ส่วนการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายลักษณะพยาน จะมีการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการ

นำสืบและการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละประเภท ส่วนคำว่า “พยานบุคคล (Witness)” หมายถึง บุคคลที่มาให้ถ้อยคำต่อศาลและเบิกความเล่าเรื่องด้วยวาจาต่อศาล เพื่อที่ศาลจะได้บันทึกถ้อยคำ ของพยานนั้นไว้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี พยานบุคคลแยกได้เป็น “ประจักษ์พยาน หรือพยานโดยตรง” หมายถึง พยานหลักฐานที่บ่งระบุถึงข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใดโดยชัดเจน และ “พยานแวดล้อมกรณีหรือพยานเหตุผล” หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่ได้บ่งระบุถึงข้อเท็จจริง โดยตรง แต่สามารถอนุมานได้ด้วยเหตุผลหรือสามัญสำนึกว่ามีข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใดเกิดขึ้น

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญกับพยานในคดี ไม่ว่าจะเป็น พยานบุคคลพยานเอกสารและพยานวัตถุ เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาความจริงเพื่อ พิสูจน์การกระทำผิดของจำเลย และพยานบุคคลเป็นพยานที่มีความสำคัญยิ่งกว่า พยานหลักฐานชนิดอื่น ๆ เพราะเป็นพยานที่รับรู้และเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองมาโดยตรงหรือที่ เรียกว่าประจักษ์พยาน จึงถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือที่ศาลจะรับฟังในคดีอาญา เพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย ในการพิจารณาคดีชั้นศาล พยานบุคคลอาจจะไม่กล้าที่จะมาเบิก ความเป็นพยานในศาล เพราะเกรงว่าตนเองและบุคคลใกล้ชิดอาจจะไม่ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากการถูกข่มขู่ คุกคาม ทำร้ายร่างกายหรือถูกบีบบังคับจากคู่ความ ซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพล จึงทำให้พยานบุคคลไม่กล้าที่จะมาเบิกความเป็นพยานในศาล ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลใน คดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่รัฐจะต้องมีมาตรการให้ความ คุ้มครองแก่พยานบุคคลที่จะมาเบิกความในศาลให้เกิดความมั่นใจและปลอดภัยเพื่อให้กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง

เมื่อได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศ สหรัฐอเมริกาเครือรัฐออสเตรเลีย และประเทศอังกฤษ เห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกามีระบบที่มี ประสิทธิภาพ คุ้มครอง ทั้งตัวพยานบุคคล ผู้ที่จะเป็นพยาน หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นพยาน นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดให้มีหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ ศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมายของศาลในรัฐบาลกลาง “United States Marshals Service (USMS) หรือ U.S. Marshals” มีอำนาจหน้าที่หลักในการรักษา ความปลอดภัยแก่บุคคลในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการคุ้มครองพยานบุคคล (Witness Security) โดยพยานบุคคลจะต้องให้ความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมามาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้า พนักงานตำรวจศาลด้านคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจ ศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคาร สถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้แต่กฎหมายไม่ได้ระบุว่า เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาด้วย ดังนั้น เพื่อให้บุคคลที่จะมาเป็นพยานเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญา มีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีพรรคคดีและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลเป็นไปตามกับแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 - 2568

ด้วยเหตุและผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาภายในบริเวณศาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีพรรคคดีและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล การป้องกันหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการคุกคามพยานบุคคล การพิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยานบุคคล ตลอดจนการปฏิบัติต่อพยานบุคคลอย่างเหมาะสมในบริเวณศาล ตามสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 1 แสดงมาตรการการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
<p>ตามกฎหมาย United States Code กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจนำมาตรการต่างๆ ไปปรับใช้กับพยานและมีอำนาจออกข้อบังคับต่างๆ คุ้มครอง ผู้ให้ข้อมูลในคดีสำคัญโดยเฉพาะการก่อการร้ายหรือจารกรรมข้อมูล การปกปิดที่อยู่หรือข้อมูลของพยานพยานจะต้องได้รับความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อพยานไปให้การหรือเบิกความต่อศาล U.S. Marshals คุ้มครองความปลอดภัยด้านการคมนาคม ระหว่างเรือนจำกับการมาปรากฏตัวในศาล เพื่ออำนวยความสะดวกของพยาน และกรณีที่มีการชักค้ำพยานในศาลโดยทนายจำเลย เมื่อเสร็จภารกิจในการเป็นพยานแล้ว จะต้องพาตัวพยานออกไปทันที</p>	<p>ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง และในระหว่างการสืบพยาน กรณีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องทราบที่อยู่และพฤติการณ์ของพยาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องต้องเปิดเผยข้อมูลนั้น แต่หากขณะนั้นมีผู้อื่นด้วย เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้พิพากษาก็ได้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994) ได้กำหนดโทษสำหรับบุคคลที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ แสดงตัวหรือแหล่งที่อยู่ของบุคคลที่เป็นหรือได้เป็นผู้เข้าร่วมแห่งเครือจักรภพหรือที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ความปลอดภัยของบุคคลดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุก 10 ปี</p>	<p>พระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1999 พยานที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในคดีอาญาคดีที่มีความร้ายแรงมาก และมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย ทั้งนี้ ได้นำมาตรการสืบพยานเป็นการส่วนตัวด้วยกล้องวิดีโอในชั้นศาลเป็นการพิจารณาลับโดยไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าฟังการพิจารณาและศาลอาจสั่งให้สืบพยานบุคคลเป็นการส่วนตัวในห้องที่จัดไว้เฉพาะ</p>	<p>-</p>

ประเทศสหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
หรือจัดให้มีการรักษา ความปลอดภัยให้แก่' พยานในขณะเดินทางมา ให้ปากคำ หากมีความ จำเป็น			

4.2 การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในส่วนของการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล เนื่องจากศาลเป็นหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม ผู้ที่มีความเดือดร้อนทางอรรถคดีต้องการแสวงหาความยุติธรรม ปราศจากมุ่งหวังว่าความไม่เป็นธรรมจะต้องได้รับการขจัดปิดเป่าให้ผ่านพ้นไป ศาลจึงเป็นองค์กรที่มุ่งมั่นรักษาความเป็นธรรมอำนวยความยุติธรรมแก่ทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในปัจจุบันได้เกิดเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล การก่อเหตุร้ายภายในบริเวณศาล หรือการกระทำที่เกิดผลกระทบต่อภาพลักษณ์องค์กร อาทิ พบบุคคลพกมีด อาวุธปืน หรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือพบบุคคลที่มีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อกวนการพิจารณา คดี การคุมคาม หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวในห้องพิจารณาคดี ส่งเสียงดังโวยวาย ทะเลาะเบาะแว้ง หรือหากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคล หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่นภายในบริเวณศาล แต่เจ้าพนักงานตำรวจศาล ไม่สามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในบริเวณศาลได้เลย

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 จะมีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ก็ยังเป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาลในการออกข้อกำหนดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถใช้อำนาจในการออกข้อกำหนดใด ๆ แทนศาลได้อีกทั้งการออกข้อกำหนดเพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อมีข้อยกเว้นให้กระทำได้แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ส่วนการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานประพฤติดนไม่เรียบร้อยภายในบริเวณศาล ซึ่งเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ก็ยังเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ

การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ผู้พิพากษาเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพของประชาชน ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการให้ความเชี่ยวชาญแก่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ พร้อมทั้งนำผู้ที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ผู้พิพากษาต้องสร้างหลักประกันว่าผู้ที่กระทำความผิดได้รับความคุ้มครองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้พิพากษาทำหน้าที่ถ่วงดุลและคานอำนาจจากฝ่ายบริหาร เพื่อให้มีหลักประกันว่าได้ดำเนินการตามหลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม การที่ผู้พิพากษาเป็นอิสระ และมีความเที่ยงธรรม จึงเป็นความมุ่งหมายของอารยประเทศ จึงมีความพยายามหรือรับรองให้ศาลมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง และจะต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและทางปฏิบัติ จากการถูกทำร้ายและการคุกคาม ช่มชู้ใด ๆ จากการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี

กฎหมายละเมิดอำนาจศาลจึงเป็นมาตรการทางกฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อย ในบริเวณศาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์ในทางยุติธรรม ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม อันเป็นมาตรการตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ จึงไม่ใช่เป็นความผิดทางอาญา แต่เป็นเพียงการละเมิดอำนาจและหน้าที่ของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีและการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นอำนาจและหน้าที่พิเศษ โดยเฉพาะของศาลเท่านั้น

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองการทำหน้าที่ของศาลในระหว่างการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ ความหมายของคำว่า “ละเมิดอำนาจศาล” หมายถึง การขัดขืนไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งศาล โดยจงใจกระทำการใด ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจและศักดิ์ศรีของศาลหรือขัดขวางการบริหารงานยุติธรรมของศาลรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่มีความโน้มเอียงที่จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการบริหารงานของศาลด้วย

การละเมิดอำนาจศาล มี 2 ประการ กล่าวคือ การละเมิดอำนาจศาลด้วยการขัดขืนไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งของศาลโดยกระทำการใด ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจศาลหรือศักดิ์ศรีของศาลทางกริยาและวาจา และการละเมิดอำนาจศาลด้วยการจงใจขัดขวางหรือมีแนวโน้มว่าจะขัดขวางการบริหารงานยุติธรรมทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลเกิดความยุ่งยาก ไม่อาจดำเนินการไปได้เพราะการขัดขวางนั้น

หลักนิติธรรมและหลักนิติรัฐ เป็นหลักการที่ว่าด้วยการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใด ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ และเฉพาะในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประชาชนทุกคนต้องเคารพสิทธิแห่งกฎหมายซึ่งกันและกัน โดยรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องมีหลักนิติธรรมค้ำชูหลักนิติรัฐ ความสงบสุขของสังคมจะมีอยู่อย่างยั่งยืนได้ หลักนิติธรรมยึดถือความสูงสุดของกฎหมาย

กฎหมายของแผ่นดินย่อมเหนือกว่าการใช้อำนาจสิทธิดุลยพินิจอย่างกว้างขวางของรัฐบาล หรือฝ่ายปกครอง บุคคลทุกคนอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครอง ข้าราชการหรือประชาชน ก็ต้องใช้กฎหมายฉบับเดียวกันและอยู่ภายใต้บังคับของศาล เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยกฎหมายที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งพัฒนามาเป็นแนวนโยบายการเมืองและพัฒนาเป็นหลักกฎหมายที่เรียกว่าหลักนิติรัฐ ซึ่งถือว่ากฎหมายนั้นเป็นกรอบแห่งการใช้อำนาจของรัฐหรือเป็นการจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ โดยกฎหมายการที่ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามหลักนิติธรรม รัฐจึงมีหน้าที่ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยหลักนิติธรรมจึงเป็นที่มาของหลักนิติรัฐในระบบกฎหมายไทย ดังนั้น หลักนิติธรรมกับหลักนิติรัฐ จึงต้องควบคู่กัน ไม่อาจแยกจากกันได้

ดังนั้น กฎหมายของประเทศจะต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม โดยเฉพาะ รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ เว้นแต่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ให้กระทำ ได้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

Walter C. Reckless ได้กล่าวถึงแนวคิดป้องกันอาชญากรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่น่าเชื่อถือของประชาชน ประชาชนต้องเคารพและยึดมั่นในกฎหมาย กฎหมายจะต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและต้องมีบทลงโทษอย่างจริงจังกับผู้กระทำความผิดกฎหมาย

ในส่วนของ การป้องกันอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมาย สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) มีความเชื่อว่าเกิดขึ้นจากมนุษย์มีเจตนาจำนงอิสระคิดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มนุษย์มักจะกระทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์กับตัวเองมากกว่าโทษที่ได้รับ หากเห็นว่าการกระทำใดมีโทษมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับมนุษย์ก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำในสิ่งดังกล่าว และการที่เกิดอาชญากรรมขึ้น เนื่องจากมนุษย์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การประกอบอาชญากรรมเกิดประโยชน์มากกว่าโทษที่จะได้รับ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและบทลงโทษ หรือบทลงโทษไม่มีความรุนแรงจึงไม่มีความเกรงกลัว ดังนั้น แนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นการ บังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมทำให้คนในสังคมมีความเกรงกลัวต่อกฎหมายและบทลงโทษเป็นสำคัญ ทำให้ตัดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด การบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ กฎหมายจะต้องมีบทลงโทษที่มีความแน่นอน หากกระทำความผิดในลักษณะคดีประเภทเดียวกัน จะต้องได้รับการลงโทษอย่างแน่นอน กฎหมายจะต้องใช้บังคับกับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการ

เลือกปฏิบัติระหว่างคนรวยกับคนจน หรือคนที่มั่งมีอำนาจกับคนที่ด้วยโอกาสทางสังคมจะต้องมีบทลงโทษคนกระทำผิดที่มีความรวดเร็ว กฎหมายที่ใช้บังคับลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดไม่น้อยเกินไป ในขณะที่เดียวกันโทษที่ได้รับจะต้องไม่มีความรุนแรงมากเกินไป บทลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรงมากเกินไปอาจเป็นช่องทางในการกลั่นแกล้งบุคคล ผู้บริสุทธิ์ให้ต้องตกเป็นอาชญากรรมทั้ง ๆ ที่ไม่ได้กระทำความผิด

ตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีกระบวนการกลั่นกรองในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวน ภายหลังการจับกุมการเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา หมายถึง การใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและมีเหตุผลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาด้วยหลักของความเป็นธรรมและวิธีพิจารณาตามกฎหมาย จะต้องให้ความคุ้มครองต่อบุคคลตามมาตรฐานขั้นต่ำภายใต้หลักแห่งเสรีภาพ (Liberty) นอกจากนี้ กระบวนการตรากฎหมายในรัฐประชาธิปไตย ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องเป็นธรรมและเหมาะสม จึงให้ความสำคัญ ในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครอง ในบางกรณีอาจกระทำในที่รโหฐานซึ่งก็อาจใช้วิธีการล่อลวง ชูเชิญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ได้ และเพราะทฤษฎีนี้ยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ในการพิจารณาคดีอาญาหรือไต่สวนข้อกล่าวหา จึงต้องมีลักษณะเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด

สรุปได้ว่า ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมทางอาญา นั้นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา แม้จะมีความแตกต่างในทางปฏิบัติ แต่ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม หลักการควบคุมอาชญากรรมนั้นอาจส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในแง่ของการปราบปรามอาชญากรรมที่ได้ผลมากกว่า แต่ก็อาจเกิดผลเสียในแง่ของการใช้อำนาจรัฐที่มีอย่างกว้างขวาง ในขณะที่หลักกระบวนการนิติธรรมจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจส่งผลให้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาพิพากษาได้

ส่วนแนวคิดและหลักการลงโทษทางอาญาเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยและประกันผลประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เมื่อพิจารณาในแต่ละฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาย่อมมีบทลงโทษที่มีความรุนแรงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำหรือผลของการกระทำ ดังนั้น สัดส่วนของโทษจึงมีความเกี่ยวข้องกับเหตุผลการกระทำหรือ

พฤติการณ์ของการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น แนวคิดนี้ความหนักเบาของโทษจะกำหนดตามความร้ายแรงของอันตรายของการกระทำ ความผิดอันเป็นแนวคิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้น ช่มชู้ และเพื่อยับยั้งอาชญากรรมอันเป็นการตอบสนองความร้ายแรงของการกระทำ ความผิดตามแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School of Criminology) กฎหมายจึงไม่อาจละเลยวัตถุประสงค์ของการแก้แค้นและการช่มชู้ เพื่อยับยั้งและป้องกันอาชญากรรมลงได้ โดยจะใช้มาตรการต่าง ๆ ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งการละเมิดอำนาจศาล เป็น 2 ประเภท โดยใช้ทั้งลักษณะของการกระทำเป็นเกณฑ์และใช้ประเภทแห่งคดีเป็นเกณฑ์ กรณีที่พิจารณาจากการกระทำ แบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง หมายถึง การละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาล ศาลสามารถใช้กระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัด และการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อม อันได้แก่การละเมิดอำนาจศาลที่กระทำภายนอกศาล

ส่วนกรณีที่พิจารณาจากประเภทแห่งคดี แบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลทางแพ่ง หมายถึง การละเมิดอำนาจศาลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลและได้กระทำลงต่อคู่ความอีกฝ่าย และการละเมิดอำนาจศาลทางอาญา หมายถึง การกระทำละเมิดอันเป็นปรปักษ์ โดยตรงต่อศักดิ์ศรีและอำนาจศาล ประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลก็มีการจำกัดขอบเขตในการวิพากษ์วิจารณ์ศาล ได้วางหลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ รวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย โดยทั่วไปการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าชนิดใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการช่มชู้เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือศาลหรือเป็นการขัดขวางกระบวนการหรือก่ออุปสรรคใด ๆ ต่อการบริหารความยุติธรรมของศาล ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่หากคดีที่ได้ถึงที่สุดลงโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมใด ๆ ย่อมสามารถกระทำได้โดยเสรีและไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด

เครือรัฐออสเตรเลีย เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย หรือ The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล ดูแลความปลอดภัยแก่กระบวนการยุติธรรม มีรูปแบบพิเศษแตกต่างจากการรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือการรักษากฎหมายของตำรวจทั่วไป โดยพระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 ได้กำหนดให้บังคับใช้แต่เฉพาะบุคคลที่อยู่ภายในบริเวณศาล กล่าวคือ บุคคลจะต้องอยู่ในบริเวณศาลและบุคคลนั้นเข้าร่วมในศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี รวมถึงกรณีในการดำเนินคดี พยาน ลูกขุน ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือผู้สนับสนุน

กฎหมายได้กำหนดคำนิยาม คำว่า “สถานที่ตั้งของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาล” หมายถึง สถานที่ ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล ให้หมายความรวมถึง ลานหน้าศาล ลานสนาม ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องโถง ทางเดินหรือบริเวณอื่น ๆ ที่ใช้ร่วมกับ สถานที่ อาคารหรือสถานที่ที่ใช้เป็นทางเข้าหรือออกจากสถานที่หรือสถานที่ที่ศาลจัดขึ้นหรือที่ใช้ เกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล เป็นต้น เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยยังมีอำนาจในการออก คำสั่งเพื่อความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของศาลด้วย เช่น ออกคำสั่งแก่บุคคล ในบริเวณศาล หากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นในบริเวณศาลมีลักษณะเป็น พฤติกรรมที่ขัดขวางบุคคลหรือหลายบุคคลบุคคลอื่น ๆ หรือก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคาม บุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ หรือก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มว่าจะสร้างความหวาดกลัวให้กับ บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ ตราบเท่าที่ความประพฤติที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปได้ แต่คำสั่ง จะต้องมีความสมเหตุสมผลต่อสถานการณ์นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดหรือการกำจัด การก่อกวน การคุกคาม หรือการทำให้หวาดกลัว

ประเทศอังกฤษ หรือสหราชอาณาจักร เป็นต้นแบบของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในรูปของคำพิพากษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท อันได้แก่ความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยอมปฏิบัติตาม คำสั่งของศาล และความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซง กระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสองประเภทนี้ มิได้จำกัดสถานที่ใน การกระทำความผิด จึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณและนอกบริเวณศาล อีกทั้งยังมีได้จำกัดกรรมของ การทำความผิด จึงอาจเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาก็ได้ อาจเป็นการกระทำต่อ ลูกขุน คู่ความในคดี หรือเจ้าหน้าที่ศาล เป็นต้น

กฎหมาย The Contempt of Court Act 1981 เป็นการกระทำเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูล ต่าง ๆ ซึ่งส่งผลเป็นการแทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม กำหนดความผิดในลักษณะที่ เด็ดขาด ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบ แม้จะมีได้มีเจตนาในการกระทำความผิด ผู้กระทำมีหน้าที่ในการ พิสูจน์ความสุจริตในการกระทำของตนเพื่อได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบฐานละเมิดอำนาจศาล ส่วน การดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาล ศาลจำเป็นต้องพิจารณาว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการ กระทำความผิดทางอาญาด้วยหรือไม่ หากเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายด้วย จำต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพียงอย่างเดียว ตัดการพิจารณาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ออกไป แต่หากการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการกระทำความผิดทางอาญา จึงสามารถดำเนิน กระบวนการพิจารณาเฉพาะอย่างคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล พนักงานอัยการ ทนายความ และ ศาล ในขณะที่การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งมีได้กระทำต่อหน้าศาล จะมี

กระบวนการที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ในแง่ของผู้พิพากษา ศาลที่พิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศอังกฤษ ไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนผู้พิพากษา

สำหรับประเทศไทย การออกข้อกำหนดใดๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อมีข้อยกเว้นให้กระทำได้แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2566 ได้รับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้

ประเทศไทยมีกฎหมายหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดฐานละเมิดอำนาจศาล จำนวน 2 ฉบับ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 กำหนดให้ผู้พิพากษาที่พบการกระทำความคิดสามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลได้ทันที กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 500 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ส่วนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 กรณีที่ลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยโทษปรับหรือจำคุก ต้องเปลี่ยนองค์คณะที่พิจารณา กำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท และโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน นอกจากนี้ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 444/2528 มีว่าการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาลในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาและรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินการกระบวนการพิจารณาและการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ก็มีใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การกระทำละเมิดอำนาจศาลจึงมิใช่ความผิดอาญา

เมื่อได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และประเทศอังกฤษ เห็นได้ว่า เครือรัฐออสเตรเลีย มีมาตรการการออกคำสั่งใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากมีหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่มีชื่อว่า The Office of the Sheriff หรือเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล ทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยแก่กระบวนการยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 บังคับใช้แต่เฉพาะบุคคลที่อยู่ภายในบริเวณศาล กล่าวคือ บุคคลจะต้องอยู่ในบริเวณศาลและบุคคลนั้นเข้าร่วมในศาล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี รวมถึงคู่อริ ในการดำเนินคดี พยาน ลูกขุน ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือผู้สนับสนุน และกฎหมายได้กำหนดสถานที่ตั้งของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาล

และมีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อความปลอดภัยที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของศาลด้วย เช่น ออกคำสั่งแก่บุคคลในบริเวณศาลหากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นในบริเวณศาลมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ขัดขวางบุคคลหรือหลายบุคคลบุคคลอื่น ๆ หรือก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ หรือก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มว่าจะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่นหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ ตราบเท่าที่ความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปได้ แต่คำสั่งจะต้องมีความสมเหตุสมผลต่อสถานการณ์นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดหรือการกำจัด การก่อกวน การก่อกวน การคุกคามหรือการทำให้หวาดกลัว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาตราการออกคำสั่งใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล เครือรัฐออสเตรเลีย เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล เพื่อออกข้อกำหนดใด ๆ ระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล ตามพระราชบัญญัติ เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคาร สถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้ แต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ แทนศาลได้ ดังนั้น กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจศาลได้รับแจ้งหรือได้รับรายงานหรือมีการข่าวว่า พบบุคคลพกมีด อาวุธปืนหรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือพบบุคคลที่มีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อกวนการพิจารณา คดี การคุมคาม หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวในท้องพิจารณา คดี ส่งเสียงดัง โวยวาย ทะเลาะเบาะแว้ง หรือหากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคล หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่นภายในบริเวณศาล อันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 เป็นอำนาจเด็ดขาดของศาลโดยเฉพาะในการออกข้อกำหนดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถใช้อำนาจในการออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ แทนศาลได้

ด้วยเหตุนี้ เจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงต้องมีอำนาจออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ ได้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 - 2568

ด้วยเหตุและผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลสามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลได้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ตารางที่ 2 แสดงมาตรการการออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 (First Amendment) ได้วางหลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ ทั้งนี้ยังรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย โดยทั่วไปแล้วการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าชนิดใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลซึ่งมีลักษณะเป็นการข่มขู่เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือศาลหรือเป็นการขัดขวางรบกวนหรือก่อบุปสรรคใด ๆ ต่อการบริหารความยุติธรรมของศาล ย่อมถือได้ว่าเป็นการ	พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 กำหนดให้เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย หรือ The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาลมีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อความปลอดภัยที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของศาลด้วย เช่น ออกคำสั่งแก่บุคคลในบริเวณศาล หากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นในบริเวณศาลมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ขัดขวางบุคคลหรือหลายบุคคลบุคคลอื่น	กฎหมาย The Contempt of Court Act 1981 เป็นการกระทำเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งส่งผลเป็นการแทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม กำหนดความผิดในลักษณะที่เด็ดขาด ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบแม้จะมีได้มีเจตนาในการกระทำความผิด ผู้กระทำมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความสุจริตในการกระทำของตนเพื่อได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบละเมิดอำนาจศาล ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในรูปของคำ	-

ประเทศสหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
ละเมิดอำนาจศาลแต่หากคดีที่ได้ถึงที่สุดลงโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมใด ๆ ย่อมสามารถกระทำได้โดยเสรีและไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด	ๆ หรือก่อให้เกิดการก่อกวนหรือการคุกคามบุคคลหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ หรือก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มว่าจะสร้างความหวาดกลัวให้กับบุคคลอื่นหรือบุคคลหลายบุคคลอื่น ๆ トラบเท่าที่ความประพฤติที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปได้ แต่คำสั่งจะต้องมีความสมเหตุสมผลต่อสถานการณ์นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดหรือการกำจัด การกักขวาง การก่อกวน การคุกคาม หรือการทำให้หวาดกลัว	พิพากษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท อันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง เป็นกรณีและผู้กระทำ ความผิด ไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม	

4.3 การบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ในส่วนของการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - มาตรา 34 ได้บัญญัติเรื่องบริบททรัพย์สินไว้ โดยทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด และเป็นดุลพินิจของศาลที่สั่งให้ริบตามกฎหมาย แต่พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลที่จะริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2566 ได้บัญญัติรับรองบุคคลทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกันและรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ทั้งนี้ บุคคลย่อมมีสิทธิและ

เสรีภาพที่จะทำอะไร ๆ ได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่ใช้สิทธิและเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิและเสรีภาพอาจแยกได้ 2 ประเภท กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพที่เป็นการเด็ดขาด (Absolute Right) กับสิทธิเสรีภาพสัมพัทธ์ (Relative Right) แม้กฎหมายจะรับรองว่าเป็นเสรีภาพแต่ก็ไม่เด็ดขาดเสมอไปอาจถูกรัฐเข้ามาจำกัดสิทธิได้โดยการออกกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องด้วยเหตุผลที่รัฐประสงค์ที่จะรักษาประโยชน์ของมหาชนส่วนรวมที่สำคัญกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล สิทธิเสรีภาพสัมพัทธ์จึงมีลักษณะเป็นสิทธิเสรีภาพไม่เด็ดขาด ในตัวเองเช่นสิทธิในทรัพย์สิน โดยทั่วไปเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินย่อมมีสิทธิที่จะได้ประโยชน์ในทรัพย์สินดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 กำหนดไว้ แต่เพื่อความสงบเรียบร้อย และความจำเป็นในการดำเนินกิจการของฝ่ายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะ อันเป็นภาระหน้าที่สำคัญของรัฐ รัฐจึงจำกัดการใช้สิทธิในทรัพย์สินของเอกชนได้ เช่น ยึดทรัพย์ให้ตกเป็นของรัฐหรือการบังคับซื้อ โดยเฉพาะกรณีที่ทรัพย์สินนั้นได้ถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินนั้นจึงเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด รัฐจึงอาจเข้ามามีอำนาจเหนือตัวทรัพย์สินที่จะยึดไว้หรือทำลายเสียตามหลักการที่ภาษิตกฎหมายที่ว่า การกลับสู่พระเจ้า “The rule of deodand”

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้กำหนดเกี่ยวกับการริบทรัพย์ไว้เป็นโทษอย่างหนึ่ง การลงโทษจึงต้องปรากฏความผิดดังหลักที่ว่า “ไม่มีความผิดไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (Nullum crimen, nullum poena sine lege) ส่วนการริบทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดไว้ในมาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 โดยแบ่งลักษณะของการริบทรัพย์ ดังนี้ มาตรา 32 เป็นทรัพย์สินที่บังคับให้ริบ โดยทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด ส่วนการริบทรัพย์สินอันมีลักษณะเป็นดุลพินิจของศาลที่สั่งให้ริบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 หรือเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดให้ริบโดยอาจอาศัยอำนาจตามที่มีกฎหมายพิเศษได้กำหนดไว้ แต่ในส่วนการริบทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 (1) นั้น ต้องเป็นการริบทรัพย์ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดซึ่งทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดนั้น ต้องมีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง จึงส่งผลให้การวินิจฉัยแต่ละคดีทำให้เกิดดุลพินิจที่แตกต่างเป็นกรณีไป

หลักพื้นฐานกฎหมายอาญาต้องคำนึงถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพ โดยกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติเท่านั้นที่สามารถกำหนดให้การกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นความผิด และกฎหมายที่

เกิดจากการบัญญัติเท่านั้นที่สามารถกำหนดโทษสำหรับการกระทำใดการกระทำหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อการลงโทษทางอาญาถือว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายอาญา ฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจน เพื่อคุ้มครองและ เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน การกำหนดโทษทางอาญาเป็นไปตามหลักความยุติธรรมให้ได้ สัดส่วนความร้ายแรงของความผิดด้วย โดยการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดอาญา ยังต้อง คำนึงถึงความสำนึกทางศีลธรรมของสมาชิกในสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ ด้วย เพราะประสิทธิภาพ ในการบังคับใช้กฎหมายยังขึ้นอยู่กับความสำนึกในทางศีลธรรมของบุคคลในสังคม ที่มีความ เปลี่ยนแปลงแบบพลวัตและตามกาลเวลา

ความสำคัญของการที่ต้องมีมาตรการบังคับในทางอาญา กล่าวคือ การใช้มาตรการบังคับ ทางอาญา จะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการใช้มาตรการบังคับนั้น ๆ ดังนั้น เหตุผลในการใช้ มาตรการบังคับทางอาญา จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นภาวะวิสัย หรือกล่าวอีก นัยหนึ่งคือ การใช้มาตรการบังคับในทางอาญาต้องมีเหตุผลที่อธิบายได้ต่อสาธารณชนนั่นเอง นอกจาก ความเป็นเหตุและผลในการใช้มาตรการบังคับในทางอาญามีผลต่อความเป็นภาวะวิสัยของการใช้ มาตรการบังคับแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่อย่างมาก เพราะถ้าการใช้มาตรการบังคับ เน้นหนักไปในทางแก้แค้น ทดแทน ชดเชย ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดเป็นหลักหรือใช้โทษ ตามที่เคยลงตามกันมาจากคำพิพากษาที่มีมาก่อน เหตุผลของการให้มาตรการบังคับก็จะถูกลดลง จากเหตุผลในการลงโทษ การใช้มาตรการบังคับชนิดใดก็ตาม ต้องมี “เหตุผล” เสมอว่าทำไม จึงใช้มาตรการบังคับทางอาญาชนิดนั้น ๆ แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละรายแต่ละบุคคล เพราะตาม ธรรมชาติแล้วคนแต่ละคนมีบุคลิกนิสัยที่แตกต่างกัน นอกเหนือจากการพิจารณาพฤติกรรม การ กระทำความผิดแล้วยังต้องพิจารณาตัวผู้กระทำความผิดด้วย

โทษริบทรัพย์สิน เพื่อให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ให้ตกเป็นของรัฐ โดยมีแนวความคิดว่าผู้ที่กระทำความผิดไม่สมควรได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น จึง ต้องริบเอาบรรดาทรัพย์สินที่มีขอบดังกล่าว เพื่อเป็นการลงโทษผู้นั้น ทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้ บุคคลอื่นในสังคมมีแรงจูงใจที่จะกระทำความผิด

ทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับ โทษริบทรัพย์สิน เนื่องจากมีพื้นฐานความเชื่อตามแนวคิดของลัทธิเจตจำนงเสรี ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคน มีอิสระในการกระทำของตนเองโดยสมัครใจอย่างเสรี การกระทำที่แสดงออกไปย่อมเป็นความ ต้องการของมนุษย์ ไม่มีผู้ใดมาบีบบังคับ ดังนั้น จึงต้องรับผิดชอบของการกระทำของตนเองที่ได้ ก่อขึ้น ซึ่งหากบุคคลใดได้กระทำความผิดก็ย่อมต้องได้รับการลงโทษเป็นสิ่งตอบแทนในการ กระทำของตน จะพิจารณาเพียงแค่ผลที่เกิดจากการกระทำความผิดโดยไม่ได้อภิปรายจาก

ผลกระทบที่เกิดจากการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการทักท้วงหรือการลงโทษ การลงโทษตามหลักการนี้ตั้งอยู่บนกฎศีลธรรมและความยุติธรรม โดยการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับผลของการกระทำผิด

ส่วนทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน มีความเชื่อว่า เมื่อผู้กระทำความผิดลงมือก่อเหตุนั้นแล้ว ย่อมเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือต่อสังคมโดยรวม โดยไม่สามารถย้อนเวลากลับมาแก้ไข หรือเยียวยาผลแห่งการนั้นให้กลับมดั่งเดิมได้ จึงควรป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตั้งแต่ต้น ซึ่งการลงโทษผู้กระทำความผิดย่อมเป็นการข่มขู่ยับยั้งโดยการสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนในสังคม ส่วนการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยตรงย่อมเป็นการข่มขู่ยับยั้งมิให้ผู้นั้นหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

การลงโทษริบทรัพย์สิน จึงมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งและป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิด แม้จะไม่ได้เป็นโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ที่ถูกลงโทษ แต่ได้กระทำต่อทรัพย์สินของผู้นั้นทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อฐานะของผู้ถูกลงโทษ อันเป็นการตัดผลประโยชน์ของผู้ที่กระทำความผิดเป็นเสมือนการข่มขู่ยับยั้งและแสดงให้เห็นบุคคลอื่นในสังคมเห็นว่า ผู้กระทำความผิดไม่สามารถใช้ผลประโยชน์ หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ตนก่อขึ้นได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา การริบทรัพย์สินได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ ได้พัฒนากระบวนการพิจารณาต่อทรัพย์สิน การริบทรัพย์สินโดยฟ้องตัวบุคคลและฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรง การริบทรัพย์สินทางแพ่ง เป็นกระบวนการที่กระทำต่อทรัพย์สินจึงเป็นการป้องกันการกระทำความผิดครั้งใหม่ และปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว ดังนั้น ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือทรัพย์สินที่ใช้อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิด จึงต้องถูกริบทั้งสิ้น ผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้ทรัพย์สินนั้นมาจากการกระทำความผิด ที่จะต้องถูกริบให้ตกเป็นของสหรัฐอเมริกา ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับคำพิพากษาอาญา กล่าวคือ การดำเนินกระบวนการริบทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องฟ้องบุคคลเป็นจำเลยต่อศาลและหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องจำเลย ก็สามารถดำเนินการกับตัวทรัพย์สินได้ และแม้จำเลยถึงแก่ความตายก็ไม่ทำให้กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งสิ้นสุดลง อีกทั้ง จำเลยไม่มีสิทธิอ้างว่าได้ถูกเจ้าหน้าที่ฟ้องริบทรัพย์สินทางอาญาแล้ว จึงไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินทางแพ่งของจำเลยได้อีก เนื่องจากไม่คำนึงว่าเจ้าของทรัพย์สินจะถูกศาลตัดสินว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จึงไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาอาญา ก็สามารถริบทรัพย์สินของจำเลยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ ส่วนการฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ ซึ่งถือเป็นเขตอำนาจศาล เป็นการฟ้องที่ตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง การริบ

ทรัพย์สินในทางแพ่งจะกระทำได้อีกเมื่อต้องมี “เหตุอันควรเชื่อได้” ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด โดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินดังกล่าวเชื่อมโยงกับการกระทำความผิด และเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควรต้องถูก ริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงหรือโดยอ้อม จากการนำทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรง

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง พนักงานอัยการมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้า สืบเพื่อแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำ ความผิด เพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นควรถูกริบหรือไม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผลักระ การพิสูจน์ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการแพ่งเป็นการดำเนินคดีต่อ ตัวทรัพย์สิน จึงสามารถเริ่มต้นคดีโดยการยึดทรัพย์สินและนำเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น ก่อนที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินต่อ เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่าย จ่าย โอน หรือซ่อนเร้นทรัพย์สิน

ส่วนกระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา ถือว่าเป็น โทษทางอาญา เป็นอาชญากรรมที่ กระทำลงโดยมุ่งหมายหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ต้องนำโทษริบทรัพย์สินที่รุนแรงมา ใช้เพื่อยับยั้งการกระทำความผิดโดยตรง คำว่า “การริบทรัพย์สินทางอาญา” เป็นกระบวนการริบ ทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อบุคคล ด้วยเหตุว่า การริบทรัพย์สินประเภทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษต่อ ตัวจำเลย โดยหลักแล้วจะริบได้เฉพาะแต่ทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบ ดังนั้น จึงบังคับได้ เฉพาะกับทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น และต้องเป็นทรัพย์สินเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดตามคำพิพากษา จึงไม่อาจริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้

เครือรัฐออสเตรเลีย การริบทรัพย์สินเป็นระบบที่อิงกับการพิพากษาลงโทษ ในการ ดำเนินการติดตามยึด อาศัย หรือริบทรัพย์สิน จึงต้องมีการ พิพากษาตัดสินความผิดของ ผู้กระทำความผิดก่อน หลักการนี้ปรากฏใน Proceeds of Crime Act 1987 กำหนดให้พนักงาน อัยการสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเมื่อจำเลย ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และยังให้คำจำกัดความคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด” หมายความว่า ทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด และให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

ต่อมาได้มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับใหม่ คือ Proceeds of Crime Act 2002 ได้บัญญัติถึง ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่อยู่ในข่ายที่จะริบตามกฎหมาย อันได้แก่ ทรัพย์สินที่ ได้มาทั้งหมด หรือบางส่วนจากการกระทำความผิด รวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิด เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่ถูกใช้ในการกระทำความผิดหรือที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่จะใช้

เพื่อกระทำความผิดและหมายความรวมถึงเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ริบจะตกเป็นของแผ่นดิน และถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน รัฐบาลมีสิทธิแก้ไขรายการทางทะเบียนเพื่อเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นได้

มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีหน่วยงานที่ชื่อว่า เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (Security Officers) ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล การริบทรัพย์สิน การส่งหมาย/คำสั่งและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย/คำสั่งคำพิพากษาของศาล (รวมทั้งหมายจับ) เช่น การค้นบุคคลและยานพาหนะ การริบทรัพย์สินต้องห้าม การจับเฉพาะในกรณีที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเพิ่งได้กระทำความผิดดังกล่าวหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีอำนาจที่จะเข้าครอบครองและริบสิ่งต่าง ๆ ในศาลได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีสิ่งของต้องห้ามหรืออุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมหรืออุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ หรือสื่อบันทึกอื่น ๆ มีอำนาจยึดสิ่งของไว้หรือมอบให้ตำรวจยึดไว้ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่าไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานและเห็นว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่ผู้ครอบครองสิ่งของนั้นคืน สิ่งของให้แก่ผู้ถูกยึด หรือถ้าเจ้าหน้าที่ไม่พอใจ ให้มอบสิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องให้สิ่งของนั้น) แก่ผู้บังคับการท้องที่ หรือผู้บังคับการตำรวจภูธรท้องที่หรือเขตที่ตั้งศาล โดยเร็วตามสมควรแก่เหตุหลังจากการยึดได้ และกฎหมายได้กำหนดให้มีการยึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว โดยพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใดดำเนินการใดกับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องหาในความผิดนั้น

ประเทศอังกฤษ การริบทรัพย์สินแบ่งกระบวนการริบทรัพย์สินออกเป็น 2 ประเภท คือ กระบวนการ ริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาเป็นรายบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคล เป็นการฟ้องผู้กระทำความผิดอาญา จะต้องพิจารณาว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ จึงจะลงโทษริบทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวได้ และกระบวนการริบทรัพย์สินโดยมุ่งพิจารณาทรัพย์สิน เป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่ดำเนินการโดยตรงเฉพาะต่อตัวทรัพย์สิน และมีผลต่อกรรมสิทธิ์ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาล โดยไม่มีการพิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน

เมื่อได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และประเทศอังกฤษ เห็นได้ว่า เครือรัฐออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีมาตรการ บังคับริบ ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่ชื่อว่า เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติของศาลการรักษาความปลอดภัยในบริเวณศาล มีหน้าที่ดูแลระบบลูกขุน การริบทรัพย์สิน การส่งหมาย/คำสั่งและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย/คำสั่งคำพิพากษาของศาล (รวมทั้งหมายจับ) กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานรักษา

ความปลอดภัยไว้โดยเฉพะ การ คั่นบุคคลและยานพาหนะ การริบทรัพย์สินต้องห้าม การจับเฉพะในกรณีทีบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเพ็งได้กระทำความผิดดังกล่าวหรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยมีอำนาจที่จะเข้า ครอบครองและริบสิ่งต่าง ๆ ในศาลได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีสิ่งของต้องห้ามหรืออุปกรณ์ที่ ไม่เหมาะสมหรืออุปกรณ์บันทึกหรืออุปกรณ์อื่น ๆ หรือสื่อบันทึกอื่น ๆ เจ้าพนักงานรักษาความ ปลอดภัยมีอำนาจยึดสิ่งของนั้นไว้ได้หรือมอบให้ตำรวจยึดไว้ได้ถ้าเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ได้ตรวจสอบสิ่งของจนเป็นที่พอใจแล้วว่า ไม่ต้องเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐาน และเห็นว่าเป็นการ ชอบด้วยกฎหมาย ก็สามารถส่งคืนสิ่งของนั้นให้แก่ผู้ถูกยึด หรือถ้าเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย ยังไม่พอใจ ก็ให้ส่งมอบสิ่งของ (หรือมีเหตุให้ต้องให้สิ่งของนั้น) แก่ผู้บังคับการ ท้องที่ หรือผู้บังคับ การตำรวจธรที่ท้องที่หรือเขตที่ตั้งศาลโดยเร็วตามสมควรแก่เหตุหลังจากการยึดได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาตรการการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดของเครือรัฐ ออสเตรเลีย มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ด้านการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงาน ตำรวจศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมี ฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหน้าที่ รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล ป้องกันและ ปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่าย ตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและ ลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือ ได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคาร สถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหน้าที่และ อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาลไว้แต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลริบทรัพย์สิน ของผู้กระทำความผิดได้ หากเจ้าพนักงานตำรวจศาลพบว่าบุคคลมีทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็น ความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจศาลต้องยื่นคำร้องต่อ ศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สิน จึงจะมีอำนาจริบทรัพย์สินนั้น ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและ ปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่าย ตุลาการศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงต้องมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด หรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ และมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณา ว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่ริบไว้นั้นคืนแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือจะต้องดำเนินการ

ตามกฎหมายต่อไป หากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นความผิดทางอาญา ตามแผนยุทธศาสตร์ ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 - 2568

ตามข้อมูลรายงานสถิติความไม่ปลอดภัยภายในหน่วยงาน หรือเกิดกับบุคลากร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนผู้มาติดต่อราชการของศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไตรมาส 2 (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2566 - วันที่ 31 มีนาคม 2566) พบว่า มีสิ่งของต้องห้ามเข้ามาภายในศาลยุติธรรม เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 15, หลบหนีการควบคุม เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 23, ความผิดอาชญากรรม เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 23 และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น จำเลยทำร้ายตนเองเหตุเพลิงไหม้, การชุมนุมประท้วง, การแสดงออกทางการเมือง เป็นต้น เป็นเปอร์เซ็นต์ร้อยละ 39

ด้วยเหตุและผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็น ความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ และมีอำนาจใช้ดุลพินิจ พิจารณาว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่ริบไว้คืนคืนแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือจะต้องดำเนินการ ตามกฎหมายต่อไป หากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นความผิดทางอาญา ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและ คุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ตารางที่ 3 แสดงมาตรการการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

ประเทศ สหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
-	พระราชบัญญัติการรักษาความปลอดภัยของศาล ค.ศ. 2005 Court Security Act 2005 Section 12 กำหนดให้เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย หรือ The Office of the Sheriff ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาลมี	การริบทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลในบริเวณศาลหรืออาจเป็นหลักฐานของการกระทำความผิดนั้น Courts Act 2003 Section 54 ได้กำหนดไว้ว่ามอบตัวและยึดสิ่งของ (1) หากเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเชื่ออย่างมี	-

ประเทศ สหรัฐอเมริกา	เครื่องรัฐออสเตรีย	สหราชอาณาจักร	ประเทศไทย
	<p>อำนาจในการยึดสิ่งของ ต้องห้ามและสิ่งอื่นๆ</p> <p>(1) อำนาจในการเข้า ครอบครองและอายัด สิ่งของบางอย่าง เจ้าหน้าที่ รักษาความปลอดภัยอาจอยู่ ในสถานที่ใดๆ ศาลก็ได้</p> <p>(ก) เข้าครอบครองสิ่งใดๆ ที่เจ้าหน้าที่รักษาความ ปลอดภัยมีเหตุอันควร เชื่อว่าเป็น</p> <p>1. สิ่งของต้องห้าม หรือ</p> <p>2. อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม หรือ</p> <p>3. อุปกรณ์บันทึกหรือ อุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้โดยฝ่า ฝืนมาตรา 9 หรือ 9A หรือ</p> <p>4. फिल्म เทป หรือสื่อ บันทึกอื่นๆ ในอุปกรณ์ บันทึกหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในการฝ่าฝืน มาตรา 9 หรือ 9A และ</p> <p>(ข) ยึดสิ่งของนั้น</p>	<p>เหตุผลว่าสิ่งของที่อยู่ใน ความครอบครองของบุคคล ที่อยู่ในหรือพยายามที่จะเข้า ไปในอาคารศาลที่ระบุไว้ใน อนุมาตรา (3) ต้องขอให้ บุคคลนั้นส่งมอบสิ่งของ</p> <p>(2) ถ้าผู้นั้นไม่ยอมมอบ สิ่งของ เจ้าหน้าที่อาจยึดไว้ ได้</p> <p>(3) เหตุผล คือ</p> <p>(ก) อาจเป็นอันตรายต่อการ รักษาความสงบเรียบร้อยใน อาคารศาล (หรือบางส่วน)</p> <p>(ข) อาจทำให้ความปลอดภัย ของบุคคลใดๆ ในอาคารศาล ตกอยู่ในความเสี่ยง หรือ</p> <p>(ค) อาจเป็นหลักฐานหรือ เกี่ยวข้องกับความผิด</p>	

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หลังจากที่ได้ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา สมมติฐานของการศึกษา แนวคิด วรรณกรรมและทฤษฎี รวมถึงความเชื่อของนักกฎหมายสำนักวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อป้องกันและปรามปราบอาชญากรรม ภายใต้หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม โดยมีอำนาจตุลาการที่มีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เหตุผลและความจำเป็นของการมีเจ้าพนักงานตำรวจศาล (Court Marshal) ในระบบศาลยุติธรรมไทย หลักการสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคีสมาชิก รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) อย่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและเครือรัฐออสเตรเลีย ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 และได้วิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ด้านการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 แล้ว นั้น

ในบทสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยจะได้สรุปปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาล ด้านการคุ้มครองพยานบุคคล ในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับบริบททรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ตามพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 บทสรุป

ผู้พิพากษามีหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ที่คู่ความพิพาทกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางแพ่งหรือทางอาญา ผู้พิพากษาเป็นศูนย์กลางของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของประชาชน ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการให้ความเยียวยาแก่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ พร้อมทั้งนำผู้ที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ผู้พิพากษาต้องสร้างหลักประกันว่า ผู้ที่กระทำความผิดได้รับความคุ้มครองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้พิพากษาจึงทำหน้าที่ถ่วงดุลและคานอำนาจจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อให้มีหลักประกันว่าได้ดำเนินการตามหลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม การที่ผู้พิพากษาเป็นอิสระและมีความเที่ยงธรรม จึงเป็นความมุ่งหมายของอารยประเทศ จึงมีความพยายามหรือรับรองให้ศาลมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง และจะต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและทางปฏิบัติจากการถูกทำร้ายและการคุกคามข่มขู่ใด ๆ จากการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีด้วย

ในสภาพสังคมปัจจุบันมีสถานการณ์อันอาจกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้กับคู่ความผู้มีอรรถคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี และมีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหลบหนีหรือจะหลบหนีรวมทั้งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลซึ่งศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า อาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่มีบุคลากรของศาลที่มีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความปลอดภัยและรักษาความสงบเรียบร้อย รวมถึงดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาและจำเลย

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และอำนวยความยุติธรรมให้กับคู่ความผู้มีอรรถคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี การบังคับตามผลของคำพิพากษา มีมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่บริเวณศาลที่มีประสิทธิภาพ และยกระดับมาตรฐานการป้องกันและรักษาความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษาได้อย่างเหมาะสม สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจศาลและตามบทบัญญัติมาตรา 5 ได้กำหนดบทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจศาลให้มีหน้าที่และอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาลดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงาน

ศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว และเมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับและหากศาลเห็นสมควรศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มาตรา 5 กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

- 1) ดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล
- 2) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล
- 3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม
- 4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว
- 5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

จากการศึกษาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยรักษาความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงอำนวยความสะดวกและเสริมสร้าง

ประสิทธิภาพในการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหลบหนี หรือจะหลบหนี ตลอดจนผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลซึ่งออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับกุมได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นตำแหน่งมีรูปแบบการปฏิบัติงานที่มีลักษณะพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ความปลอดภัยและสร้างความน่าเชื่อมั่นแก่ผู้พิพากษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาล แต่หน้าที่และอำนาจดังกล่าวของเจ้าพนักงานตำรวจศาลยังไม่ครอบคลุมทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงต้องมีอำนาจในการออกมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และทัดเทียมกับต่างประเทศด้วย รายละเอียดต่าง ๆ มีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล นั้น เนื่องจากคดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากประจักษ์พยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำให้การของพยานบุคคลในบางคดีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพลพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลอาจจะไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล เพราะเกรงกลัวอิทธิพลและกลัวว่าจะเกิดภัยอันตรายในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง พยานบุคคลถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม เพราะการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจะพิจารณาจากคำเบิกความหรือถ้อยคำของพยานหรือพิจารณาจากน้ำหนักความน่าเชื่อถือที่พยานได้ให้การไว้เป็นสำคัญ ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ไม่มีพยานก็ไม่มีข้อเท็จจริงที่จะเป็นตัวกำหนดข้อกล่าวหา” รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ดังนั้น พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีบรรทัดและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล

เมื่อพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กฎหมายไม่ได้ระบุว่าเจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาด้วย ดังนั้น เพื่อให้บุคคลที่จะมาเป็นพยานเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญา มีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี

ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญา

ภายในบริเวณศาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีอรรถคดีและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล การป้องกันหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการคุกคามพยานบุคคล การพิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยานบุคคล ตลอดจนการปฏิบัติต่อพยานบุคคลอย่างเหมาะสมในบริเวณศาลตามสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญ

ประการที่สอง การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรือได้รับแจ้ง หรือได้รับรายงาน หรือมีการข่าวว่า จะมีเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล อาทิ พบบุคคลพกอาวุธปืนหรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือพบบุคคลที่มีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อกวนการพิจารณาคดี คุ่มคาม หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวในบริเวณศาล แต่เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในบริเวณศาลได้ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 จะมีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแต่ก็เป็นอำนาจ โดยเฉพาะของศาลในการออกข้อกำหนดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถใช้อำนาจในการออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ แทนศาลได้ อีกทั้งการออกข้อกำหนดเพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีข้อยกเว้น ให้กระทำได้แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ส่วนการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดฐานประพฤตินไม่เรียบร้อยภายในบริเวณศาล ซึ่งเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ก็เป็นอำนาจของศาลโดยตรง

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ แทนศาลได้ ดังนั้น กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจศาลได้รับแจ้งหรือได้รับรายงานหรือมีการข่าวว่า มีบุคคลน่าจะพกอาวุธปืนหรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือน่าจะมีพฤติกรรมขัดขวาง หรือก่อกวนการพิจารณาคดี คุ่มคามหรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวในบริเวณศาล อันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 ซึ่งเป็นอำนาจเด็ดขาดของศาลโดยเฉพาะ ในการออกข้อกำหนดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจศาลไม่สามารถใช้อำนาจในการออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ แทนศาลได้ ด้วยเหตุนี้ เจ้าพนักงานตำรวจศาล จึงต้องมีอำนาจออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ ได้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลสามารถออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณ

ศาลได้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ประการที่สาม การบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด นั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 – มาตรา 34 ได้บัญญัติเรื่องรับทรัพย์สินไว้ โดยทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด และเป็นคุณพินิจของศาลที่สั่งให้รับตามกฎหมาย แต่พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลที่จะรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจศาลรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ หากเจ้าพนักงานตำรวจศาลพบว่าบุคคลมีทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจศาลต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งรับทรัพย์สิน จึงจะมีอำนาจรับทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมเจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงต้องมีอำนาจรับทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ และมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่รับไว้คืนคืนแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือจะต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไป หากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นความผิดทางอาญา

ผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีอำนาจรับทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ และมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่รับไว้คืนคืนแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือจะต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไป หากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นความผิดทางอาญา

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้วิเคราะห์ปัญหามาตรการพิเศษเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจศาลด้านการออกมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ผู้วิจัยจึงได้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล การออก

ข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และการบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในบริเวณศาล

เพื่อให้บุคคลที่จะมาเป็นพยานเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาในบริเวณศาล มีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พยานบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี และสร้างความมั่นใจให้กับพยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาล การป้องกันหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการคุกคามพยานบุคคล การพิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยานบุคคล ตลอดจน การปฏิบัติต่อพยานบุคคลอย่างเหมาะสมในบริเวณศาล ตามสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญผู้วิจัยจึงเสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ดังนี้

“มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันเวลาที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุนก็ได้

6) มีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคล ที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญาภายในบริเวณศาล”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย United States Code เป็นแนวทางในการแก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงาน ตำรวจศาล พ.ศ. 2562

ประการที่สอง การออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายใน บริเวณศาล

กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจศาลได้รับแจ้งหรือได้รับรายงานหรือมีการข่าวว่า มีบุคคล น่าจะพกอาวุธปืนหรือวัตถุต้องห้ามต่าง ๆ หรือน่าจะมีพฤติกรรมขัดขวางหรือก่อกวนการ พิจารณา คดี ความหรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความหวาดกลัวในบริเวณศาล เจ้าพนักงานตำรวจศาลจึงต้องมี อำนาจออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ ได้เพื่อป้องกันและปราบปรามการ กระทำความผิดในบริเวณ ศาล และรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ผู้วิจัยจึงเสนอ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ดังนี้

“มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคล และทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตาม กฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและ สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตาม หน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมี คำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็น ผู้สนับสนุนก็ได้

6) มีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญา ภายในบริเวณศาล

7) ออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาตรการ ออกข้อกำหนดใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อย ภายในบริเวณศาลของเครือรัฐออสเตรเลีย ตามกฎหมาย Court Security Act 2005 Section 14 เป็น แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

ประการที่สาม การบังคับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในบริเวณศาล

หากเจ้าพนักงานตำรวจศาลพบว่า บุคคลมีทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือ ทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจศาลต้องมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ทำ หรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้ และ มีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่ริบไว้ นั้นคืนแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือ จะต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไปหากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นความผิดทางอาญา ผู้วิจัยจึง เสนอเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 ดังนี้

“มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคล และทรัพย์สินในบริเวณศาล

2) ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและ สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตาม หน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็นที่ ไม่สามารถขอความช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันท่วงที ก็ให้มีอำนาจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมี คำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วย โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็น ผู้สนับสนุนก็ได้

6) มีหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่มาเบิกความหรือให้การต่อศาลในคดีอาญา ภายในบริเวณศาล

7) ออกข้อกำหนดหรือคำสั่งใด ๆ เพื่อระงับเหตุความไม่สงบเรียบร้อยภายใน บริเวณศาล

8) มีอำนาจริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจูงใจให้กระทำความผิดในบริเวณศาลได้รวมถึงดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาตรการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดของเครือรัฐออสเตรเลีย ตามกฎหมาย Court Security Act 2005 Section 12 เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

บรรณานุกรม

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2561

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

กฎหมายต่างประเทศ

Courts Act 2003.

Court Security Act 2005.

European Convention on Human Rights.

Proceeds of Crime Act 1987.

Proceeds of Crime Act 2002.

The Contempt of Court Act 1981.

The Coroners and Justice Act 2009.

The Drug Trafficking Act 1994.

The Federal Crime and Criminal Procedure Part 1-Crime Chapter 46-Forfeiture.

The United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000.

The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (YJCEA).

United States Code Title 18 Crimes and Criminal Procedure.

United States Code Title 18, part II, Chapter 204 Section 3073 และ 3076. G-

Witness Protection Act 1994.

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- เข้มชัย ชุตินวงศ์. (2565). *กฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- คณิต ฌ นคร. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2563). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2536). *กฎหมายอาญา 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2547). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. (2542). *วิธีการวิจัยทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2554). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ปुरुชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2526). *การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม : หลักทฤษฎีและมาตรการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2555). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *เจ้าพนักงานตำรวจศาล พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2521). *การริบทรัพย์ที่ใช้ในการกระทำความผิด ในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายประสิทธิ์ ศรีนทุ ณ วัดศรีทศเทพ*. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์.
- หยุด แสงอุทัย. (2565). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- _____. (2566). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

- กัมปนาท แสน โภชน์. (2552). *การริบทรัพย์ตามมูลค่า*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรชัย จันทระเสนา. (2558). *วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงพจสธร การุณย์. (2561). *ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ศึกษากรณีมาตรา 32 วรรคสอง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี.
- ชงฉาน ต้นบุญเจริญ. (2554). *บทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของศาล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. (2550). *การบังคับใช้สิทธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน : ศึกษากรณีการริบทรัพย์สิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมบุญ ทองสี. (2557). *ปัญหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลในคดีอาญา*. สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นราวรรณ พรหมจรรย์. (2554). *การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนาวัรัตน์ น้อยผล. (2537). *การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยมาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พรพิมล โสจิรัตน์. (2539). *การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2502). *การริบทรัพย์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รุ่งกานต์ วัชรปรีดา. (2547). *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุจิรา พีรจรรุ่งเรือง. (2563). *กระบวนการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม ศึกษากรณี การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหรือถึงแก่ความตาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2551). *การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000: การปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิพงษ์ เกษภาษา. (2548). *การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีการจับกุมในคดีอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัฒนา ชั้นบุญ. (2540). *การดำเนินคดีริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัฒน์ รุ่งเมฆารัตน์. (2543). *ความร่วมมือระหว่างประเทศเฉพาะการริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รายงานการวิจัย

- ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์. (2550). *โครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรับรองการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประธาน วัฒนวานิชย์ และวีรศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2548). **การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารแนบท้าย ใน รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนานกฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติระยะที่ 2.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด.

วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2561). **มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอื้ออารีย์ อังจะนิล และคณะ. (2560). **หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

วารสาร บทความ

คณิต ฌ นคร. (2514). ข้อสังเกตเกี่ยวกับความผิดฐานลักทรัพย์. **อัยการนิเทศ**, 33(4).

_____. (2523). คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา. **วารสารอัยการ**, 3(25).

ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2542). สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม. **บทบัญญัติ**, 55(4).

ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2551). ทรัพย์สินที่สามารถริบได้ตามกฎหมายของต่างประเทศ. **วารสารกฎหมายปกครอง**, 25(2).

ประธาน วัฒนวานิช. (2520). ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 9(2).

มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม. **บทความทางวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.

วันชัย มีชาติและคณะ. (2553). การศึกษารูปแบบการจัดตั้งหน่วยงานดูแลรักษาความปลอดภัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ (Court Marshals). *ศาลรัฐธรรมนูญร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2539). ความคิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์. *คุณภาพ*.

หยุด แสงอุทัย. (2483). การวินิจฉัยคดีอาญา. *บทบัญญัติ*.

อัจฉริยา ชูตินันท์. (2562). นิติวิธีในการตีความกฎหมายอาญาของประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 33(107).

อัจฉริยา ชูตินันท์. (2564). หลักการกำหนดความผิดอาญาและหลักการกำหนดโทษอาญาในการ ตรากฎหมาย. *วารสารสิทธิปริทัศน์*

เอกสารอื่นๆ

ธานี วรรณทร์. (2556). หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 ปี 2556 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ.

ประยูทธ ศิริสัน. (2562). *การพัฒนากระบวนการรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม*. เอกสารวิชาการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 23 วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

บุญณพัฒน์ มหาสิทธิ์ตระกูล. (2563). *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในการอำนวยความสะดวก* : *ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

เสวียง แก้วทอง. (2563). *ปัญหาและอุปสรรคในการออกคำสั่งเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าพนักงานตำรวจศาล*. เอกสารวิชาการรายบุคคลอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 19 วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

ฐานข้อมูลออนไลน์

กำชัย จงจักรพันธ์. (2566). *หลักนิติรัฐ VS หลักนิติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.facebook.com/notes/kumchai-jongjakapun. [2566, 10 พฤษภาคม]

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นางสาววิริษาภรณ์ วิโรจน์รัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	1 มกราคม พ.ศ. 2529
สถานที่เกิด	จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	30 ถนนนอภัย ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
วุฒิการศึกษา	
พ.ศ. 2561	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	
พ.ศ.2563	สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา